

**Augustini Barbosae ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Dvo Piores Decretalivm Libri Continentvr

Barbosa, Agostinho

Lugduni, 1669

19. De probationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95263](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95263)

SVMMARIVM.

- 1 *Nemo tenetur querere in suis scriptis ea qua contra se sunt, & illa in medium proferre.*
- 2 *Papa ex vi Pontificis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia secularia, quando id expediter inter Principes ad quietem, & conservationem, & Ecclesie defensionem, & ad bonum spirituale.*
- 3 *Principes ex contractu initio cum subdito efficaciter obligatur.*
- 4 *Contractus sunt de iure gentium, & non insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris.*
- 5 *Principes naturaliter, & ciuiliter obligatur ex contractu cum subdito celebrato.*
- 6 *Obligatio per Principem ex conventione contractu, adeo valida est, ut nec ipse, nec eius successor, sine per electionem, sine per successionem possit suum contractum, vel praedecessoris sui infringere.*
- 7 *Principes non potest contractum subditi celebratum in toto, vel pro parte reuocare, nec modum, aut conditionem ei adiudicare.*
- 8 *Principes non potest contractum subditi celebratum in toto, vel pro parte reuocare, nec modum.*
- 9 *Principes non potest renocare prives, seu concessiones illas, quae in naturam, & ex contractu transiunt, vel pro quibus pecunia intercurrit, vel conceduntur in recompensationem meritorum.*
- 10 *Principes debet habere uniuersam calamam, & unam linguam, & eff immobilitis sicut lapis angularis, & sicut polus.*
- 11 *Principes data iusta causa potest contractum a se cum subdito celebratum limitare, sive modum, & conditionem prescribere.*
- 12 *Instrumentum productum ex archivo publico facie fidem.*
- 13 *Instrumenta propria contra se non tenetur reus in iudicio consuetae actioni pesenti edere, nisi sit favor Ecclesie.*

C A P. Ex epistolæ. I. Gregor.

Nemo tenetur querere in suis scriptis ea quæ contra se sunt, & illa in medium proferre. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bel-lam. Joan. Andx. Anch. Imol. Anan. Holt. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Dec. Barbat. Henric. Mantua. Mynsing. Aretin. Cujac. Hieron. Fernandez de Ottero. Cened. collect. 167. Mant. Quintil. Mandol. Antonius Perez Nanarrete, & Franc. de Sanabria. Viu. in ratione secundi libri iuris Pontif. pag. 125. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 251. remissus Calaf. in annos. & Ximen in concord. p. 1. & 2. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum. Joan. Baptista Ferret. refutatur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 2. titul. 12. cap. 1. nouissime Joan. de Valboa in annis Academ. prælationib. Salmantic. tom. 2. pag. 232. cum seqq.

In superscript. ibi, Gregor. *Tancredo Regi VVestrie.* In emendatoribus codicibus legitur, *Recaredo Regi VVestrorum*, desumitur hic text. ex lib. 1. epist. 226. in registro epistolarum *Domi Gregorii*, in qua Epistola agitur prater alia de federe, & pactis initis Athanagildi Regis Gothorum Hispanie cum Imperatore Iustiniano, que referunt Ambros. de Morales in *Historia Hispanie*, lib. 2. cap. 4. optimè Valdes. de dignitate Regum, regnorumque Hispania, cap. 18. num. 13. At Anton. Perez Nanarrete in repet. huius text. n. 26. & 27. & Franciscus de Sanabria ad hunc sit. de pro-

baion. in hoc c. i. n. i. & Antonius de Fuertes *Canonica-
rum* lect. lib. 4 c. 6. non tantum supralcriptionem text.
vt supra legendam corrigendamque probant, sed
eam latius sic restituendam censem, *Gregorius primus
Recaredi Regi Gothorum in Hispania*. Catus autem super
quo emanavit huius text. decisio, sic se habet, *Re-
gnante Athanagildo Gothorum Rege in Hispania, atque
imperium Romanum gubernante Iustiniano Imperatore sa-
cratissimo, ut eximarentur lites, & discordia, que erant,
& in dies expectabantur in maximam Regni periculium,*
idem Athanagildus pæta quedam cum Iustiniano
celebravit, in quibus continebatur, quid deberet
Athanagildus, & cæteri Reges, & Hispania Regnum
habere; quæ pæta in scripturam redacta fuerunt ad
perpetuam rei memoriam, & penes Iustinianum remanerint, qui in Archivio Constantinopolitano re-
posuit, vbi reliqua confernabat instrumenta, & cu-
stodia causa tenebatur, cum quo omnis discordia sopita
fuit, & Reges Hispania pacifici cœperunt regnare
per multa tempora, quibus nulla molestia ab Impera-
toribus fuit illata. Euenit autem vt Athanagildus de-
cederet anno 567. vt tradit. *Cardin. Baron. tom. 7. anna-
lium sub eodem anno pag. 523.* Mariana de rebus Hispaniæ lib. 5. c. 9. cui succederunt Luva, & Leovigildus,
quibus & Recaredus primus succedit, qui *Catholici-
cus* fuit appellatus, qui etiam omnes temporibus Iu-
stini, & Tiberij Imperatorum pacifici fuerunt quo-
visque Mauritius Imperator, qui & Tiberius dictus
aliando fuit, contra Recaredum Regem bellum
aggressus est, fortassis ob eam causam, quam Maria-
na narrat lib. 5. de rebus Hispania c. 13. nempa quod
Childebertus Francorum Rex aduersus Recaredum
odium conceperat, propterea quod in Francorum
fines irrupisset, qua de causa Mauritium Imperato-
rem sollicitauit, vt aduersus Longobardos, & Go-
thos rerum dominos in Italia, atque Hispania bellum
ageret; quæ res cum placuerit Mauritio, aduersus
Recaredum arma mōuit, voluitque sibi vindicare
maiorem partem, quam quæ ad eum pertinebat, sed
Recaredus pectorum ab antecessoribus factorum, &
obscenatorum memor pacis potius cum Imperatore
amiciorum quam belli, quod & semper maximè fuit
detestatus, & ideo pacis filius appellatus, vt per Ba-
ron. d. tom. 8. anno 588. pag. 628. quia partem illam iure
tenet, & rectius agere volens ad Pontificem Max.,
qui tunc erat *Gregorius magnus*, literas dedit, quibus
precabatur vt ad pliissimum Imper. scriberet quatenus
requireret in chartophylacio, sive Archivio
instrumenta pectorum cum Iustiniano initorum, vt
sic cognosceret quid eidem Recaredo fernare debe-
ret, & à molestia incepta cessaret. Has literas *Gregorius*
acceptit per Neapolitanum quendam iuuen-
iem, quibus eti non statim postea tamen respon-
dit, afferendo ipsum Pontificem dubius de causa
distulisse, que in pétitione continebantur exequi;
atque ita eundem Recaredum sua prudenter, & in-
dicio vt rem omnem componeret, exhortauit. Ne
autem Recaredo Pontifica responsio videretur dura,
rationes edixit, primam, quia cartophylacium Con-
stantinopolitanum erat combustum; secundam, quia
nulli dicendum est, quod ea quæ apud se sunt
contra se pro alio exhibere debeat, quæ est tota relatio
breuissimi fragmenti, quod D. Raymundus compilauit,
& defunxit ex operibus D. *Gregorij* lib. 7.
registri epist. 1:6. Vnde ex has facti serie colliguntur
mendosam esse vulgatem inscriptionem huins text.
dum Tancredi meminit, quia in operis D. *Gregorij*
magni eius auctoris ad nullum alium Regem de iis
scriptis appetat, quia ad Recaredum postquam
nemo fuit, qui publice, & palam, coactoque Con-

cilio generali sectam Arrianam abrenuntiauerit, præter eundem Recaredum; qua propter summis laudibus ab eodem Gregorio extollitur in eadem epistola antequam ad petitionem respondet, & certè extollendum est princeps Christianus, Catholicus, pius, prudens, iustitiaeque cultor, ac virtutum omnium non tam amator, quam parens, de quo Card. Baroni. d. tom. 7. anno 588. pag. 638. & anno 650. Roderic. Tolet. lib. 1. cap. 37. Boschi de signis Ecclesiarum. tom. 2. lib. 22. cap. 3. Mariana lib. 5. de rebus Hispania, cap. 14. & seq.

Ut Imperatori scriberem, &c.] Notatur ad hoc quod Pontifex ex vi Pontificalis officij habet sufficiemt potestatem super omnia negotia secularia etiam inter seculares, quando id expediri: inter Principes ad quietem, & conseruationem, ac Ecclesiarum defensionem, & ad bonum spirituale, & ad finem Ecclesiastica potestatis supernaturalem asequendum, hanc concil. probant plures citati à Cened. d. collect. 167. n. 1 quibus adde Cardin. Bellam. de Romano Pontificatu, 2. generali, lib. 1. c. 6. Molin. de iustit. trati. 1. disp. 29. vers. tertia conclusio, Rebel. de obligat iustitia. p. 2. lib. 14. q. 23. sent. 1. n. 2. & 3. & sent. 5. n. 19. Soar. de legibus, lib. 3. c. 7. n. 5. & de defensione fidei Catholice contra Anglicana secta erroribus lib. 3. cap. 1. nouissime D. Mari. Cuel. de donat. inter patrem & fil. trati. 1. disp. 2. pars. 6. num. 6.

Quarenu pastla,] Notatur ad hoc quod Princeps ex contractu inito cum subdito efficaciter obligatur ut per Dec. & Felin. num. 1. Beroi. num. 2. & omnes hi: Bart. & alios in l. digna vox, C. de legib. Abb. conf. 94. col. 3. vers. quodam tertium vol. 2. Socini. conf. 4. num. 1. vol. 2. Ruini. conf. 90. n. 4. vol. 1. Gabr. commun. tis. de iure quasiss non tollendo concil. 5. n. 19. Pedroch. conf. 1. num. 201. Carol. de Tapias. l. fin. p. 2. n. 2 ff de conf. Princeps. & decis. 5. num. 34. cum seq. Anton. Fab. in C. tot. de rei vendic. definit. 1. 2. Ioseph. Ramon. conf. 37. num. 157. Alex. Caluan. conf. 20. num. 10. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 891. num. 9. Calistr. de lege Regia §. 10. num. 35. D. Mari. Cutel. citato loco num. 9. Tiraq. de iure primog. quest. 3. 5. n. 2. 3. Contad. in templo omnium iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. octaua, Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 189. col. 3. & tom. 2. var. cap. 1. col. 2. Padil. in l. interpositas, num. 37. C. de translat. Roland. conf. 13. à n. 33. lib. 3. Bursat. conf. 15. à num 45. & conf. 16. à num. 10. cum seqg. Gam. Lusti. decis. 1. 35. num. 5. Purg. de Pace conf. 25. num. 52. cum seqg. Perez l. 1. per text. ibi gloss. 2. tit. fin. lib. 4. Ordin. Nanar. de fonsiliis clericorum, §. 18. num. 2. Azeud. l. 1. n. 12. tit. 2. lib. 4. nosa recip. & l. 3. n. 6. tit. 10. lib. 5. vb. Matiens. n. 1. Menoch. conf. 75. n. 41. & conf. 10. n. 54. Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. q. 1. n. 19. & q. 18. n. 89. Anton. Oliban. ad usitatum, alium namque de iure fisci, cap. 3. num. 12. Ioseph. Sesse Arag. decis. 187. n. 1. cum seqg. Pereg. de iure fisci, lib. 1. tit. an habentes iura fisci. n. 44. & 45. Cald. Pereira de resol. emphyr. cap. 2. n. 8. & 19. Mench. illustrum, cap. 2. à princeps Brunor. à Sole in locis communib. verbo, Princeps 10. Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 89. vers. confirmatur, plures alios Doctores refert Cened. d. collect. 157. n. 5. Aded quod nec de plenitudine potestatis posset Princeps contrahenire & subditi contractum infringere, Soc. conf. 86. n. 14. volum. 4. Gabr. d. concil. 5. num. 8. Bursat. conf. 160. num. 56. volum. 2. Beroi. conf. 138. num. 1. & 9. volum. 3. peregr. conf. 7. num. 1. vol. 3. Grammat. decis. 6. n. 27. Rudolphin. de absoluta Principis potestate cap. 6. num. 170.

Sunt enim contractus de iure gentium, & non
insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris, *Surd.*
decis. 43. num. 11. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 28.

6 n. 13. cum seqq. Et naturaliter ac ciuiliter obligatur Princeps ex contractu cum subdito celebrato, Ant. Gom. var. tom. 2. c. 1. num. 1. Xuar. alleg. 10. n. 1. Mench. illustr. c. 45. num. 14. Molina d. tom. 2. disp. 261. n. 20. cum in contractibus reguletur ut priuatus, Surd. dec. 1. n. 5.

7 Et adeo valida est obligatio per Principem ex conventione contracta, vt nec ipse, nec eius successor sine per electionem, sine per successionem possit suum contractum, vel praedecessoris sui infringere, aut aliter ab eo recedere, Anton. Gom. d. cap. 1. num. 1. Padil. ad l. interposita, n. 37. C. de transaction. Burfat. conf. 160. sub num. 36. vol. 2. Aym. Crauet. conf. 241. sub num. 17. Mench. conf. 1. num. 228. & conf. 244. num. 15. & 17. Surd. dec. 326. Socin. iun. conf. 60. num. 18. vol. 3. Roland. conf. 1. 3. num. 36. vol. 4. Carol. Tapia int. fin. ff. de const. Princip. cap. 9. n. 11. Rodulph. d. cap. 6. num. 193. Ioseph. Ludou. Pedem. dec. 139. num. 11. Peregrin. d. loco, num. 45. Perez l. 3. col. penult. tit. 8. lib. 3. Ordin. Gam. Lusitan. dec. 3. 5. n. 5. Mench. illustr. cap. 16. num. 16. Soar. de legib. lib. 3. cap. 35. num. 2. 3. Cabed. Lusitan. dec. 7. 5. num. 1. part. 2. Nam contraetus Principis habet vim legis, Surd. dec. 2. num. 4. Mench. d. cap. 3. à num. 5. Peregrin. de iure fisci, lib. 6. tit. 1. num. fin. Card. Tusch. lit. P. concil. 693. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conueni. lib. 3. tit. 10. à num. 46.

8 Vnde sequitur Principem non posse contractum cum subditis celebratum in totum, vel pro parte reuocare nec modum, aut conditionem ei adiudicare, iuxta reg. l. fisc. ab initio. C. de act. onib. & l. perfetta, C. de donat, que sub modo, Gabr. commun. lib. 3. tit. 1. de iure quasitio. concil. 5. Roland. conf. 2. num. 5. lib. 3. Mench. illustr. cap. 26. num. 16. Cabed. Lusitan. dec. 19. num. 12. 9 & dec. 75. num. 1. part. 2. Nec etiam reuocare potest primiticia, seu concessiones illas, que in naturam, & vi contractus transeunt, vel pro quibus pecunia interuenit, vel conceduntur in recompensacionem meritorum, Gabr. vbi proximè concil. 6. Anton. Gom. l. 40. Tauri, n. 89. ad med. Pinel. ad rubr. C. de resind. vend. p. 1. cap. 2. col. penult. & ultim. Menoch. conf. 66. 1. num. 12. Mench. illustr. cap. 1. n. 2. Valasc. conf. 72. num. 5. & conf. 120. num. 9. Molin. de primog. lib. 4. cap. 3. num. 18. cum duobus legg. Cabed. Lusitan. dec. 95. num. 14. & dec. 20. & dec. 71. a princip. part. 2. Aloy. Ricc. in collect. dec. 5. p. 4. collect. 86. 1. Camill. Borrel. de præstantia Regis Catholici, cap. 53. à num. 6. Marta de clausulis, part. 1. class. 1. 9. 4. 9. Sop. de legib. lib. 8. cap. 37. num. 4. & 10. Ludou. Rodulph. de abolut. Principis potest. cap. 6. num. 170. Xuar. alleg. 9. Aym. conf. 241. num. 10. Mohedan. dec. 6. num. 2. sub tit. de priuilegiis. Roland. conf. 76. n. 13. cum seqg. vol. 2. & conf. 1. 3. n. 21. & seq. vol. 3. Petr. de Petra de potestate Principis, c. 32. dub. 2. n. 154. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 28. Sanctare. varior. resol. lib. 1. quasit. 17. num. 1. Talia enim priuilegia, præcipue ex causa meritorum concessa sunt irreuocabilia, etiam de plenitudine potestatis. Nauar. in cap. nouis, de iudic. vbi Aretin. n. 28. & Felin. num. 12. Afflict. dec. 128. num. 11. Tiraquel. in l. si unquam, verbo, donatione largitus, n. 11. C. de reuoc. donat. Natt. conf. 122. n. 24. Bec. conf. 129. num. 48. vol. 2. Surd. conf. 419. n. 51. Bardel. conf. 22. n. 20. plures refert Mari. Cutel. citato l. c. num. 10. Quod vendicat sibi locum etiam si talis priuilegium sit subdito concessum. Burfat. conf. 16. num. 44. & seqg. volum. 1. Natt. conf. 268. num. 1. Surd. citato loco. Bardel. d. conf. 22. num. 20. tam si ipse Princeps sit qui concepit, quamvis eius praedecessor, Tapia dec. 10. num. 19. 5. Conf. Neapol. Ioseph. Ramond. conf. 24. à num. 35. Mari. Cutel. vbi supra n. 104. 40 in fin. Debet enim habere vnum calamum, & vnam

linguam, & debet esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus. Dec. conf. 619. num. 19. Bald. conf. 279. lib. 3. & conf. 327. incip. Pridie, sub n. 4. vol. 1. Bossi. in tit. de Principi. n. 18. Iacob. de Leo conf. 1. 17. num. 9. 5. cum seqg. inter consilia Bruni, Rodulphini, de absoluta Principi potest. cap. 6. num. 186. me citato in hoc loco, D. Mari. Cutell. de don. inter parem & fil. tract. prima disc. 2. part. 6. num. 199. Molina d. cap. 3. num. 19. itavt. etiam in donationibus, quas facit, immotus persisteret debeat: tanquam polus in celo, Cott. in memorab. verbo, Princeps, pag. 703. Molin. d. cap. 3. n. 18. Menoch. conf. 331 num. 65. & conf. 378. num. 29. Surd. dec. 234. num. 10. Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. quasit. 17. num. 91. & quasit. 18. num. 92. & lib. 9. quasit. 25. a num. 19. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 9. §. 2. num. 32. & 91. Cald. Pereira de resolus. emphat. cap. 2. num. 18. Cabed. d. Lusit. dec. 19. in fine, Melch. Phæbos Lusit. dec. 92. num. 4. tom. 1. Farin. in præxi crimin. quasit. 2. 8. num. 5.

Data tamen iusta causa non solum potest Princeps contractum a se cum subdito celebratum limitare, eique modum, & conditionem praescribere, Molin. d. cap. 3. à num. 17. Pelaçez de maioratu, quasit 44. n. 11. Matiens. l. 11. gloss. 8. num. 4. tit. 7. lib. 5. noua recipit. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. n. 67. Cabed. d. dec. 1. 9. n. 10. & dec. 68. part. 2. sed etiam in totum reuocare, Iason. conf. 227. vers. 13. & 14. & 49. volum. 2. Rimin. iun. conf. 60. 1. n. 114. Vol. 6. Abb. conf. 94. col. 3. vers. quoad textum vol. 2. Afflict. dec. 361. n. 6. Menoch. de præsumpti. lib. 2. præs. 10. num. 49. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 67. & lib. 6. tit. 1. num. 3. Gabr. d. concil. 5. num. 46. Roland. conf. 6. num. 24. Tiraquel. da pone tempore in presat. num. 41. Pinel. ad l. 1. C. de bonis nat. part. 3. num. 6. 2. illat. 16. vers. ego, Nauar. in cap. si quando, de rescript. excepti. 13. vers. ad 4. Burg. de Pace conf. 25. à n. 48. Cabed. dec. 19. num. 8. & dec. 75. part. 2. Rodulph. d. cap. 6. num. 199 dummodo tamen causa publicam recipiat utilitatem, ex Menoch. conf. 352. num. 21. Cal. Barz. dec. 11. 8. num. 10. Surd. conf. 303. num. 26. Peregr. de iure fisci lib. 5. tit. 2. sub num. 49. Bec. conf. 1. sub num. 50. Cranet. conf. 276. sub num. 7. Roland. conf. 80. n. 29. vol. 3. Decian. ev. f. 5. 1. num. 31. vol. 3. qui voluit tunc ratione publica necessitatibus posse derogari priuilegiis, quando constat quod talis virget necessitas, que non potest entari nisi priuilegiati solvant, Burfat. conf. 16. num. 7. 1. vol. 1. qui hoc intelligit in casu valde insolito, & omni raro.

In caro bylacio. } Notatur ad hoc quod scriptura, vel instrumentum producetur ex archivio publico, vbi solum scriptura publica, & instrumenta solent alternari, facit fidem, de quo vide Doctores ad cap. ad audiendum, de prescript.

Quia nulli dicendum, &c. } Notatur ad hoc quod reus in iudicio conuentus non tenetur edere propria instrumenta contra se actori petenti, vt per Socin. reg. 149. & seq. & reg. 212. Hyppol. in l. de minore, §. tormenta, à num. 1. ff. de quasit. Clar. lib. 5. fn. 9. 27. num. 2. Hieron. de Monte de simibus regundis, cap. 8. 2. Ioan. Rojas sing. 54. Bouer. sing. 32. incip. editio. num. 3. Alphan. collect. 102. vers. ad illud quod, Anton. Scap. de iure non scripto lib. 3. cap. 76. cum duobus seqg. Iacob. Benin. de priuilegi. Iureconf. part. 1. priuileg. Broncorst. Enanthiop. cent. 2. assert. 9. Pacian. de probat. lib. 1. q. 6. 2. Anton. Fab. in suo C. iii. de edendo definit. 6. 7. 16. & 19. Kirchou. Villalob. & alios, tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 1. à num. 2. pag. 279. Menoch. de arbitrar. casu 499. Rebusi. tom. 1. ad leges Gallie, tit. de festant. prouis. art. 3. gloss. vlt. num. 22. & de priuilegi. scolaris, priuileg. 116. Joan. Garc. de nobilitat. gloss. 2. §. 1. num. 1. 2. cum seqg. Valasc.

468 Collectanea Doct. in lib II. Decretal.

Valasc. de iure emphyt. q.8. n.1. Cened. d. collect. 167.
n.6. Marc. Anton. Genensis. in practicabilibus Ecclesiast. quas. 174. num. 1. vbi latè probat, quod in fauorem Ecclesiae actòr tenetur edere instrumenta contra se.

S V M M A R I V M.

1. Actòr qui plenè iuravit non debet compelli iurare.
2. Consuetudo inuálida est, per quam is, qui in iudicio suam intentionem instrumentis, aut testibus fundauit, cogebatur id ipsum proprio iuramento affirmare.
3. Consuetudo minime valet, quod iuramentum necessario deferatur plena probatione facta.
4. Probanti semplè in supplementaria probationis iuramentum deferriri potest.
5. Semiplenè probare dicitur quando quis probavit intentionem suam per unum testem omni exceptione maiorem.
6. Probatio semiplena si aliquidatur ex aliqua presumptione, non sufficit, ut ob eam deferatur parti iuramentum in supplementaria probationis.
7. Probatio semiplena non sit ex uno teste non reddente rationem dicti sui, vel verisimilia non dicente, vel ex pluribus singularibus.
8. Testis omni exceptione maior ille dicitur, qui nulla legitima exceptione repellere potest.
9. Iuramentum in supplementaria probationis deferendum est semiplene probanti si ab eo petatur, vel in conclusione libelli apposita sit clausula, peto ius, &c.
10. Index ex officio potest iuramentum in supplementum probationis deferre quodcumque sibi videbitur, etiam parte non petente.
11. Appellari poterit à non delatione iuramenti suppleriorum causa, quo illud deferri debeat.
12. Iuramentum suppleriorum, cui deferendum venit, debet esse legalis, & de fide dignus, non autem perius, vel infans.
13. Iuramentum suppleriorum deferendum est usque ad conclusionem in causa, & etiam post conclusionem, si antea petitum fuisset, nisi causa esset summaria.
14. Appellacionis causa peti potest iuramentum suppleriorum, licet in principio petitum non esset.
15. Citanda est pars aduersa ante delationem iuramenti suppleriorum.
16. Iuramentum suppleriorum deferendum est auctori, quando semiplene intentionem suam probavit, reus vero nihil praestit; reo vero, & non auctori quando reus similiiter semiplene probavit.
17. Matrimoniali in causa non deferatur iuramentum suppleriorum, quando agitur de matrimonio disoluendo.
18. Monachationis in causa non deferatur iuramentum suppleriorum.
19. Beneficialibus in causis non deferatur iuramentum suppleriorum.
20. Vtuarum in causa non deferatur iuramentum suppleriorum.
21. Fisci in causa non deferatur iuramentum suppleriorum.
22. Excommunicationis in exceptione non deferatur iuramentum suppleriorum.
23. Consuetudine in probanda non deferatur iuramentum suppleriorum.
24. Ingratitudine in probanda non deferatur iuramentum suppleriorum.
25. Interesse in probando non deferatur iuramentum suppleriorum.

26. Prescriptione in probanda non deferatur iuramentum suppleriorum.
27. Testes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, non deferatur iuramentum in suppleriorum probationis.
28. Iuramentum suppleriorum non deferatur, quando aliquis se ad traxit ad probandum, vel similiter plures testes haberi possunt.
29. Recusatione iudicis non deferatur iuramentum suppleriorum.
30. Domirio in probando non deferatur iuramentum suppleriorum.
31. Voluntatibus in ultimis non deferatur iuramentum suppleriorum.
32. Impedimento debito in non prosequendo appellationem non deferatur iuramentum suppleriorum.
33. Fama vbi probari intenditur non deferatur iuramentum suppleriorum.
34. Sentence vbi retractari intenditur non deferatur iuramentum suppleriorum.
35. Iuramentum suppleriorum non deferatur quando agitur de maiori parte bonorum.
36. Notario in probando non deferatur iuramentum suppleriorum.
37. Instrumentum publicum, vel confessio partis, quando adest de debito, non deferatur iuramentum suppleriorum alicui habenti unum testem de solutione.
38. Iuramentum suppleriorum non deferatur contra indicem in subscriptu.
39. Mitis in probando non deferatur iuramentum suppleriorum.
40. Dolus vbi obiciuntur non deferatur iuramentum suppleriorum.
41. Criminalibus in causis criminaliter intentatis non deferatur iuramentum suppleriorum.
42. Ponens non deferatur iuramentum suppleriorum.
43. Injuriarum actione non deferatur iuramentum suppleriorum.
44. Causa magni valoris non deferatur iuramentum suppleriorum.
45. Causa gravis, & ardua que dicatur, remissione.
46. Iuramentum suppleriorum non deferatur non habentis notitiam rei.
47. Haredi non habenti notitiam rei iuramentum suppleriorum deferendum non est.
48. Famosa in causa non deferatur iuramentum in supplementum probationis.

C A P. Sicut. II. Alex. III.

Actor quando fundauit suam intentionem, seu rem bene probavit, non tenetur iurare, & consuetudo contraria non valet, quia iuramentum in defectu probationis praestatur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar Collect. Bellam, Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Hofl. Butt. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat. Beroi. Deci. Mysing. Aretin. Cujac. Viu. in rationali secundi libri iuris Ponit. pag. 137. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 252. remissione Ximen. in concord. p. 1. & 2. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum, Ioan. Baptista Ferret. refetur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. c. 1. nonnullis Ioan. de Valboa in annis Academ. prelectionib. Salmantic. tom. 2. pag. 145. cum seqq.

Collige ex text. inuolidam, & reprobadam esse consuetudinem per quam is, qui in iudicio suam intentionem instrumentis, aut testibus fundauit, cogebatur id ipsum proprio iuramento affirmare, itavt si illud recularet, instrumenta, & testes fidem non facerent

facerent, vt notant Doctores hic & plures alij, vt per Tiraquell. de retract. lig. §. 2. gloss. 2. n. 1. & per Boët. de c. 9. 5. Perez. l. 1. verbo, iuramento, verbi quariò, cum seq. tit. 4. lib. 3. Ordin. Syluan. conf. 5. 1. n. 17. & post multos 3. decisi. Pedem. 10. n. 6. Ratio colligitur ex Ioan. Andr. Abb. & Bellam. & praetertim Decian. n. 5. afferentibus ideo hanc improbabili confundentem quia irrationalis erat. & iniusta dum stantibus quibuscumque probationibus instrumentorum, vel testium, per quas litigantes suam fundabant intentionem, ab illa necessitate vel causa eosdem cogebat iurare, & ideo minimè valere confunditatem, quod iuramentum necessariò deferatur plena probatione facta, tenuerunt Ioseph. Ludou. Lucen. decisi. 3. 5. Valdes. ad Xuar. in l. 4. n. 2. tit. de las Iuras, lib. 2. fori, nullus enim gravari debet cum plenam habet probationem, Tiraqu. in l. si in quan. C. de renocando donat. in prefat. n. 3. 8. vbi id limitat quando factum. allegatum non ester verisimile.

4. Cum tunc deum, &c.] Notatur ad hoc quodd semiplene probanti in supplementum probationis iuramentum deferri potest, vide Viu. Bellacomb. & alios. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. à n. 95. Malcard. de probat. concl. 9. 5. 4. Marant. de ordin. ind. p. 6. actu 9. n. 4. cum seq. Cott. in memorab. verbo, iuramentum in supplementum, Menoch. de arbitr. casu 4. 6. Seraph. de priu. iurament. priu. 3. 3. Steph. Grat. Marchia decisi. 3. 6. Bernard. Muscatel. in sua præsencia civili Neap. p. 7. gl. conclusio. n. 1. 6. cum seq. Camil. Borrel. in summa omnibus decisi. tit. 5. 4. de 5 iuram. suppletorio. Semiplene probare dicitur quando qui probavit intentionem suam per unum testem omni exceptione maiorem. Franc. Viu. decisi. 3. 8. n. 1. Franc. Marc. Delphin. decisi. 7. 5. 3. n. 1. vol. 2. Marant. d. actu 9. n. 3. Menoch. d. casu 4. 6. 4. n. 12. Bap. Cott. de remed. subsid. remed. 9. 7. n. 3. Seraph. d. priu. 3. 3. a. n. 4. 2. Malcard. concl. 1. 3. 6. 0. n. 5. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. n. 11. Muscatel. d. gloss. conclusio. n. 19. vbi n. 2. 1. quod modicus defectus impedit semiplenam probationem, in dñ etiam præsumptio leuissima, ex Centolin. in addit. ad Farin. p. 4. decisi. 3. 2. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. n. 4. 9. Nam si semiplena probatio elidatur ex aliqua præsumptione, non sufficit vt ob eam deferatur parti iuramentum in supplementum probationis. Hypol. in præf. §. diligenter. n. 3. C. conf. 6. 5. n. 7. Socin. reg. 2. 52. verbi. fallit 6. Boët. decisi. 9. 5. n. 7. Strach. de mercat. p. 2. n. 8. 2. Malcard. concl. 9. 5. n. 7. Scrapp. d. priu. 3. 3. n. 57. Item si testis non reddit rationem dicti sui, Caffan. in confut. Burgund. rubric. 1. §. 2. fol. 27. Socin. reg. 2. 52. verbi. fallit 5. 9. Iaf. in repet. l. admonendi, n. 186. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. num. 2. 5. Vel si verofimilia non dicat. Malcard. concl. 1. 3. 6. 4. n. 1. 6. Farin. in præxi crimin. p. 3. q. 9. 6. 5. n. 1. 4. 6. Seraph. d. priu. 3. 3. num. 4. 8. Vel si testes singulares sint; Malcard. concl. 9. 5. 4. n. 0. Farin. q. 6. n. 5. 0. Camil. Borrel. d. tit. 5. n. 3. 2. quia etiam ad probandas diuersas confessiones extra iudiciales non coniunguntur, Stephan. Gratian.

8. decisi. forens. c. 1. 4. n. 52. cum seqq. Dicitur namque testis omni exceptione maior ille, qui nulla legitima exceptione repellit, gloss. verbo, idoneo, in §. 1. iure verborum. Inß. i. de iurib. sp. Malcard. in prefat. q. 6. n. 6. 9. cum seq. & concl. 8. 5. 5. n. 10. & concl. 1. 0. 1. 9. n. 5. & concl. 1. 0. 6. n. 6. Steph. Grat. decisi. forens. c. 5. 5. 7. num. 1. 4. Farin. in præxi crimin. q. 6. 2. à n. 1.

9. Primo intellige huiusmodi iuramentum semiplene probanti esse deferendum si ab eo petatur, ita Bart. in l. admonendi, n. 5. off. de iuris. Gregor. l. 2. verbo, deus, tit. 1. 1. part. 3. Menoch. d. casu 4. 6. n. 2. 8. Malcard. de probat. concl. 9. 5. 4. n. 4. 6. Seraph. d. priu. 3. 3. n. 19. 2. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. num. 8. 9. Farinac. fragm. crimin. p. 2. lit. I. n. 1. 2. 6. 1. Vel in conclusione libelli apposita sit clausula, peto ius, & institutum mini-

strari, quia tunc index huiusmodi iuramentum, et si expresse petitum non sit deferre debet, cum virtualliter sub hac clausula petitio continetur, Cott. d. verbo iuramentum in supplementum, Anton. Gabr. commun. lib. 6. tit. de clausul. concl. 4. num. 2. 5. Turzan. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. pag. 443. Malcard. concl. 9. 5. 4. num. 48. Gail. lib. obseru. 108. num. 1. Setser. de iuram. lib. 4. cap. 15. num. 6. Farin. d. lit. I. num. 1. 2. 6. 4. Stephan. Gratian. Marchia decisi. 37. num. 1. 2. & 1. 3. Camill. Borrel. d. tit. 5. 4. num. 5. 6. Indicem tamen ex officio 10 posse huiusmodi iuramentum deferre quandocunque sibi videbitur, etiam parte non petente, tenet Bald. in d. admonendi, quem referunt Bellacomb. d. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. n. 1. 2. 1. verbi. subiicit, pag. 441. Seraph. d. priu. 3. 3. num. 19. 5. Muscatel. d. gloss. conclusio. 2. num. 3. 4. saltem pro eruenda veritate, Valasc. conf. 4. 3. n. 18. cum seq. Et si non deferatur huiusmodi 12 iuramentum casu, quo illud deferri debeat in supplementum probationis, poterit appellari, Malcard. d. concl. 9. 5. 4. n. 2. Goncal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1. in annot. n. 95.

Secundò intellige si is, cui deferendum venit iuramentum huiusmodi in supplementum probationis, sit legalis, & dignus, ac persona honesta, Iason. in repet. d. l. admonendi, n. 1. 9. 6. Seraph. d. priu. 3. 3. num. 1. 4. Clar. in præf. §. per iurum, num. 8. Menoch. de arbitr. casu 1. 9. 0. n. 12. cum seqq. & d. casu 4. 6. 4. n. 1. 3. Mancin. p. 2. art. 6. num. 4. 4. Seraph. priu. leg. 1. n. 3. 6. & priu. leg. 1. 7. 4. num. 7. Farin. d. lit. I. num. 1. 2. 4. 8. Camill. Borrel. d. tit. 5. num. 1. 2. Vnde infamis infamia facti, aut iuris, homicidae usurario, peririo condemnato actione furti, spurio, concubinario, Blasphematori, aut inimico inimicitia gravi, huiusmodi iuramentum deferendum non esse resoluunt Malcard. d. concl. 9. 5. 4. n. 6. 6. cum seqq. Menoch. d. casu 4. 6. 4. d. num. 1. 7. Seraph. d. priu. 3. 3. à n. 4. 6. latè Mancin. de iuram. part. 2. art. 6. num. 4. 5. cum seq. late Farinac. d. lit. I. num. 1. 2. 5. 0. cum seqq. vbi à num. 1. 2. 5. 9. quoad spuriu subdit ei posse deferri iuramentum in supplementum, quando esset nobilis, & magna conditionis, & excellentiae, vel probaretur esse bona conditionis, & fama & multo magis si esset Religiosus, & n. 1. 2. 5. 5. post Ioseph. Ludon. Lucensi decisi 4. n. 3. 4. subdit hoc iuramentum non deferri minori, & n. 1. 2. 5. 6. post Mancin. d. part. 2. art. 6. n. 5. 0. adiunctione deferri mulieri nisi fuerit plusquam semiplene probatum.

Tertiò intellige si deferatur usque ad conclusio- 13 nem in causa Cott. d. verbo iuramentum in supplementum, Prosp. Carav. tit. 2. 3. 9. n. 5. Seraph. d. priu. 3. 3. n. 1. 9. 2. in fin. & n. 1. 9. 3. Vinc. de Anna sing. 2. 8. 3. Franc. Mat. Delphin. decisi. 4. 5. 4. n. 1. vol. 2. Malcard. concl. 9. 5. 4. num. 5. 0. Farin. d. lit. I. n. 1. 2. 6. 9. Amat. Rodier. in præf. c. 11. à n. 2. 5. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. n. 5. 3. & 5. 4. nisi ante petitia fuisset delatio iuramenti, quia tunc post conclusionem deferri poterit, Ioseph. Cumia in riibus Siciliae, c. 3. 9. 6. 9. Bapt. Costa de falti scientia, & ignor. cent. 2. dist. 3. 1. n. 4. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. n. 5. 5. Nisi etiam agitur de causa summaria, quia in ea usque ad calculum ferdinæ sententiæ deferri poterit. Malcard. d. concl. 9. 5. 4. n. 5. 2. Muscatel. d. gloss. conclusio. n. 1. 6. Steph. Grat. d. decisi. 6. n. 6. 1. 4. In causa vero appellacionis peti potest huiusmodi iuramentum, licet in principali petitum non sit, Menoch. d. casu 4. 6. 4. n. 2. 9. Malcard. de probat. in præm. q. 9. n. 2. 7. & d. concl. 9. 5. 4. n. 3. 1. & 5. 4. Muscatel. d. gloss. conclusio. n. 3. 0. Seraph. d. priu. leg. 3. 3. n. 1. 9. 4. Setser. d. lib. 4. c. 1. 5. 0. 1. 7. Steph. Gratian. d. decisi. 3. 6. n. 8. Costa de medis subsidariis, remed. 9. 7. n. 1. 0. Camil. Borrel. d. tit. 5. 4. n. 5. 7. Farin. d. littera I. num. 1. 2. 6. 9.

Tom. I.

Quatu

15 Quartus intellige, si ante declarationem huiusmodi iuramentum suppletorijs pars aduersa citetur, Foler. ad Maran. p. 6. a. 9 n. 11. Capyc. N. apol. c. 15. n. 3. Cott. d. verbo, iuramentum in supplementum, Menoch. d. casu 46. n. 6 & 27. Vezin. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 1. n. 41. Setler. d. lib. 4. 10. n. 8. Mafcard. o. n. 9. 54. n. 6. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 58. Farin. d. litera L. n. 126. Muscatel. d. verbo, concl. n. 10. vbi n. 32. id limitat nisi partes ab initio ad singulos terminos citatae fuerint.

16 Ad tertendum maxime est, huiusmodi suppletorium iuramentum deferendum esse actori quando semiplenè suam intentionem probavit, reus vero nihil praestitit, Menoch. casu 1. o. n. 10. Graff. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 1. n. 10. Surd. conf. 156. n. 9. 1. Camill. Borrel. d. tit. 54. n. 51 & 2. tunc vero deferendum esse reo, & non actori, quando actor pro se vnam probationem habet, & reus alteram, quia index propensior esse debet ad liberandum, tenet Scapp. de iure non scripto, lib. 1. c. 54. n. 3. Menoch. casu 190. n. 19. Fachin. controversi iuris, lib. 1. cap. 18. Mafcard. d. præm. q. 9. num. 29. quoniam actor esse deferendum teneat Perez ad tit. 1. lib. 3. Ordin. pag. 446. vers. dubitari vilius; nisi alterius testis melior, & dignior sit, quia tunc habenti illum huiusmodi iuramentum est deferendum, Rebuff. de reprobatis testium, num. 109.

In his casibus, qui sequuntur; iuramentum in supplementum probationis deferri non potest.

17 Primus casus, est in causa matrimoniali, quando agitur de matrimonio dissolendo. Vide Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 39. n. 22. Caroc. tract. de iuram. decis. q. 49. quæst. princ. Farinac. in præci crimin. q. 47. num. 65. cum seqq. Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 1. 5. à num. 4. Turzan. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. n. 102. prop. finem, vers. limita secundo, pag. 444. & 446. Mafcard. de probat. in præm. quæst. 9. num. 43. & concl. 10. 10. Surd. conf. 109. n. 9. Fichard. cors. 16. num. 12. Ceull. commun. contra commun. q. 440. num. 3. Nicolaus Reusn. confil. 20. num. 53. lib. 2. nouissime Card. Tusch. lit. T. concl. 540. n. 48. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 10. Farin. fragment. crimin. p. 2. lit. I. n. 1243. Camil. Borrel. in sum. decis. tit. 54. de iuram. supplet. n. 45. Seraphin. de priuileg. iuram. priuile. 33. n. 13. cum seqq. vbi n. 123. in fin. concludit deferri posse iuramentum in supplementum, quando iurandum est pro matrimonio, propterea etiam deferendum esse quando plusquam semiplena probatio efficit inducta, dicit Mafcard. d. concl. 1039. n. 1. & Mancin. in tract. de iuram. p. 2. art. 6. n. 10. vbi declarat, nisi essent in matrimonio clandestino, quia tunc iuramentum in supplementum non defertur etiam quod fuerit plusquam semiplenè probatum, Setler. in simili tract. lib. 4. c. 14. sub num. 12.

18 Secundus casus in causa matrimonij spiritualis, putam monachationis, Seraphin. d. priuile. 33. n. 123. & 137. Hyppol. in i. maritus, sub n. 14 ff. de quæst. Mafcard. d. concl. 1030. n. 3. Caroc. q. 15. princ. n. 6. Molin. d. emp. 15. n. 10. & 11. nouissime Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 47. Farin. d. lit. I. n. 1244.

19 Tertius casus, in causis beneficialibus, Hyppol. in l. maritus, n. 13 ff. de questionibus, Seraphin. d. priuile. 33. n. 129. nouissime Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 46. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 15. Farin. d. lit. I. n. 1237. vbi declarat non procedere quando ageretur de fructibus beneficij, vel in causa spolij, quia tunc defertur in-

rementum in supplementum plenæ iustificationis tñtuli, vel colorata possessionis pro spoliato.

Quartus casus, in causa vñrarum, Hyppol. sing. 20. 273. Seraphin. d. priuile. 33. v. 128. Mafcard. concl. 954. sub n. 53. Farin. d. lit. I. n. 1212. vbi declarat tribus in casibus deferri iuramentum in supplementum in causis vñrarum, primò quando aliqua præsumptio fit in contrarium; secundò quando fuisset plusquam semiplenè probatum: tertio quando agitur de receptione vñrarum.

Quintus casus, in causa fiscalis, vide Peregr. de iure 21 fisci, lib. 7 tit. 3. n. 46.

Sextus casus, in exceptione excommunicationis, 22 Mafcard. concl. 691. num. 3. & concl. 702. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 27. Mancin. d. art. 9. n. 37. Farinac. d. tit. I. num. 1215.

Septimus casus, in probanda consuetudine, 23 Mafcard. conclus. 1356. num. 52. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 86.

Octauus casus, in probanda ingratitudine, 24 Mafcard. conclus. 1356. num. 52. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 86.

Nonus casus, in probando interesse, Iason. in rep. 25 d. l. admonendi, num. 286. Surd. de alment tit. 1. quæst. 45. n. 47. Seraphin. d. priuile. 33. n. 160. Gam. Lufit. deci. 10. n. 16. D. Barbos. in l. 2. in princ. p. 1. num. 62. ff. solut. marim.

Decimus casus, in probanda præscriptione, Hippol. sing. 170. Seraphin. d. priuile. 33. n. 147.

Vnde decimus casus, quando testes examinantur ad 27 perpetuam rei memoriam, Curt. iun. in d. l. aamoneendi, limit. 25. num. 218. Seraphin. d. priuile. 33. a. num. 165.

Duodecimus casus, quando aliquis se adstrinxit ad probandum, Seraphin. d. priuile. 33. num. 199. Stephan. Gratian. decis. 36. n. 3. vel verosimiliter plutes telles haber possunt, Muscatel. d. gliss. conclusio, n. 5. Grat. d. decis. 36. n. 2. Surd. decis. 326. n. 93. Baptista Costa de remed. subsid. remed. 97. num. 1. Camil. Borrel. d. tit. 54. num. 28.

Decimus terrius casus, in recusatione indicis, 29 Cabed. par. 1. decis. 45. à princ. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 88.

Decimus quartus casus, in probando dominio, 30 Curt. iun. d. l. admonendi, à n. 226. Seraphin. d. priuile. 33. num. 185.

Decimus quintus casus, in ultimis voluntatibus, 31 Curt. iun. in d. l. admonendi, n. 237. Seraphin. d. priuile. 33. num. 201.

Decimus sextus casus, quando agitur de probando, 32 impedimento habito in non prosequendo appellationem, Seraphin. d. priuile. 33. num. 201.

Decimus septimus casus, quando de probanda fama, Camill. Borrell. d. tit. 54. de iuram. supplet. num. 34.

Decimus octauus, quando agitur de retractanda sententi, Seraphin. d. priuile. 33. n. 79.

Decimus nonus, quando agitur de maiori parte 35 bonorum, idem Seraphin. d. priuile. 33. n. 124.

Vigesimus in probando notorio, idem Seraphin. d. priuile. 33. n. 27.

Vigesimus primus, quando adest instrumentum publicum, vel confessio partis de debito, & altera vult probare solutionem, & habet vnum testem, tunc illi non defertur iuramentum suppletium, ex Azeu. 1. 2. m. 2. tit. 2. lib. 4. noua recop.

Vigesimus secundus, contra indicem in syndicatu 38 non defertur iuramentum suppletium. Aule ad cap. 1. Prætor. verbo, dadius, n. 27. Ignat. del Villar. in syna respons. lib. 1. respons. 9. part. 2. n. vli. Mafcard. de

De Probationibus, Tit. XIX.

471

- de probat. concil. 954. n. 28. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 60. cum seqq. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 35.
- 39 Vigesimalis tertius, in probandis minis, vide Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 4. de iuram. supple. n. 42.
- 40 Vigesimalis quartus, in causis in quibus dolus obicitur, idem Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 37. & quando agitur de probatione dolis. Mafcard. d. concil. 954. n. 24. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 97. cum seqq. Mancin. de iuramento. p. 2. art. 6. n. 19. Farin. d. lit. I. n. 1214.
- 41 Vigesimalis quintus, in causis criminalibus criminaliter intentatis, vide Menoch. de arbitr. cau. 464. n. 5. Ioseph. Ludou. Licens. decil. 42. num. 18. p. 1. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 39. num. 11. cum seqq. Mancin. de iuram. part. 2. art. 6. num. 6. Setfer. in simili tract. lib. 4. cap. 4. n. 8. Ceuall. commun. contra commun. quest. 449. num. 3. Bellon. Genuens. decil. 5. num. 3. Matth. Coler. German. decil. 141. num. 8. & 9. Hypol. in l. maritum. num. 13. ff. de quest. Iason. in l. 13. n. 18. & in reperi. l. admonendi, à num. 35. ff. de iurestr. Clar. §. fin. quest. 63. Vianian. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 9. pag. 484. Mafcard. de probat. in prœsum. quest. 9. num. 31. & concil. 954. n. 38. Farin. in praxi crimin. part. 1. quest. 16. num. 43. & d. lit. I. num. 1212. cum seqq. vbi declarat Camill. Borrell.
- 42 d. tit. 54. num. 19. Vide huiusmodi iuramentum in poenis non deferri tenent Cott. in memor. verbo, p. 20a, pag. mibi 672. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 101. vbi n. 110. afferit deferendum quando agitur ad poenam conventionalem. Et demum iuramentum purgationis in supplementum non solum reo, sed nec etiam actori deferuntur quando agitur de poena corporali, vt per Herculian. de negarina, num. 23. & n. 279. & Setfer. in tract. de iuram. c. 11. n. 1, quos refert, & sequitur Farin. d. lit. I. n. 1231. alia enim multis in causis causarum criminalium deferri potest a iudice reo iuramentum purgationis supplementum, de quibus Herculian. vbi sup. n. 233. & seq. Menoch. de arbitr. lib. 2. cau. 464. n. 10. vbi hoc iuramentum reo accusato de crimen deferendum putantur quando semiplenè suam innocentiam probavit, Mafcard. concil. 954. n. 39. cum seqq. vbi dicit hoc purgationis iuramentum reo accusato deferendum, quando semiplenè probavit suam innocentiam, vel quando contra eum adfuit indicia, & pafumptions, Pacian. de probat. lib. 1. c. 71. & n. 4. vbi at non esse deferendum reo iuramentum purgationis, quando contra ipsum de crimine, de quo accusatus deponebat vnuus teltis omni exceptione maior, Setfer. de iurament. lib. 3. cap. 11. num. 6. & seq. vbi quod non deferuntur iuramentum quando adfuit indicia ad torturam.
- 44 Vigesimalis sextus in causis arduis & magni valoris, Cornaz. decil. 68. num. 14. Surd. conf. 12. num. 12. & decil. 326. num. 94. Mafcard. d. concil. 954. n. 4. num. 32. Menoch. de arbitr. cau. 464. n. 4. Camill. Borrel. d. tit. 54. n. 38. Muscatel. d. gloss. conclusio, n. 26. Seraphin. d. pr. u. 33. num. 11. Ioseph. Ludou. Licens. decil. 41. n. 8. p. 1. & Perus. decil. 109. n. 6. p. 2. Setfer. in tract. de iuram. lib. 4. cap. 15. à n. 1. Mancin. in simili tract. p. 2. art. 6. num. 5. & num. 13. & 14. vbi infert ad causas spirituales, & eas, in quibus agitur de statu hominis.
- 45 Limita aliquibus modis, & primò quando fuit plusquam semiplenè probatum, quia tunc iuramentum in supplementum deferuntur, etiam in causis magna quantitatis, vt per Herculian. in tract. de negarina, n. 231. Benintend. Bonor. decil. 67. n. 2. Ioseph. Ludou. Perus. decil. 100. n. 7. p. 2. Mafcard. concil. 954. n. 31. & concil. 954. n. 22. & seq. Pacian. de probat. lib. 1. c. 39. n. 18. & 19. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 10. & n. 11. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 8. Secundò limita vbi non agitur ad fundandum & radicandam totam intentionem agen-
- tis, sed solum ad declarandum obscuritatem fundameni adiuvantis dictam intentionem, quia tunc iuramentum in supplementum deferuntur etiam in causa magna, Bald. conf. 297. n. 2. vers. item secundum breuitatem, lib. 3. quem refert & sequitur Card. Cuich. verbo iuramentum, concil. 540. n. 1.
- Qualis & quanta debeat esse ista causa ad hoc, vt dicatur magna, gravis & ardua, & excludat petentem à delatione iuramentum supplementi, vide Roland. conf. 26. n. 11. lib. 1. vbi post Alberic. & Iason. in locis per eum citatis, dicit causam magnam esse ducentorum aureorum, & n. 21. pariter resoluta causam dici magnam, & patrum inspecta qualitate, & conditione personarum, laè Menoch. de arbitr. lib. 2. cau. 7. vbi relatis diuersis Doctorum opinionibus concludit causam magnam, seu parvam esse iudicis arbitrio remissam, Seraphin. d. pr. u. 33. n. 12. 4. vbi quod quando agitur de omnibus bonis, & de maiori parte bonorum, tunc causa dicitur magna, & n. 12. vbi quod iudicis arbitrio remissum est quæ dicatur causa gravis, & ponit exemplum in causa status, filiationis, spurietas, & similium, Perez ad tu 7 lib. 5. Ordin. pag. 205. Mafcard in prœsum. 9. 9. num. 18 & 39 & concil. 954. n. 20. Surd. decil. 3. n. 9. 4. Camil. Borrel. d. tit. 54. num. 8 & 39. Mancin. d. p. 2. art. 6. n. 4. vbi & ipse hoc remittit arbitrio iudicis, Setfer. d. lib. 4. c. 14. n. 4. qui idem tenet. Illud aduertere oportet quod ille qui dicit causam esse magnam, seu arduam, probare debet, vt tenent Cirt. iun. in l. admonendi, num. 68. ver. terio singu. ariter, ff. de iurestr. & ibi Lanfranc. de Oriano n. 88. n. 35. concil. Roland. conf. 26. n. 22. lib. 1. Menoch. de arbitr. cau. 464. n. 5. Mafcard. concil. 954. n. 36.
- Quia vbi d. possessione tantum litigatur causa non dicitur magna, sed parvus præindicij, ideo in causa possessorij, licet agatur de possessione rei magni valoris, iuramentum in supplementum deferuntur, secundum Ant. Gabr. commun. 111. de restit. plorat. concil. 5. n. 77. Menoch. d. cau. 7. 2. n. 18. Mancin. d. p. 2. art. 6. post n. 3 & n. 4. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 1. vbi n. 1. declarat non procedere quando possessorum ordinatur ad peccatorum, quia tunc dicitur esse pleni præindicij, & propterea in eo non deferuntur iuramentum in supplementum.
- Vigesimalis septimus, quando petens sibi dati huiusmodi iuramentum non habet notitiam rei, vide H. in l. maritum, n. 7. ff. de qu. Iason. in reperi. l. admonendi, n. 312. & 213. Bern. reg. 392. ver. limita, Bellac. tom. 1. com. opin. lib. 4. tit. 11. n. 97. pag. 440. Mafcard. de probat. concil. 954. n. 1. Costa de remedio subisd. remed. 97. n. 4. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 18. Farin. p. 4. decil. 50. n. 2. & ibi addit. lib. B. Steph. Grat. discept. forens. c. 1. 44. n. 46. cum seq. Vnde heretici tanquam non habenti rei notitiam minimè esse dandum tenent Marant. de ordine iudic. p. 6. tit. dt iuram. & quando deferatur, n. 5. Affl. decil. 169. n. 2. & 3. Seraphin. d. pr. u. 33. n. 217. Surd. conf. 74. n. 15. & conf. 73. n. 47. & conf. 109. n. 18. Menoch. cau. 190. n. 6. cum seq. & conf. 81. n. 2. Mafcard. concil. 954. n. 6. Steph. Grat. d. c. 14. n. 48. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 19. & tit. 60. n. 58.
- Vigesimalis octauus in causa famosa, secundum Cephal. conf. 127. n. 1. lib. 2. vbi n. 1. bene declarat quæ dicitur causa famosa, Soar. comm. lit. I. n. 308. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 12. Setfer. cod. tract. lib. 4. c. 14. ex n. 5. Farin. d. lit. I. n. 1210.
- Vigesimalis nonus, quando procederetur per denuntiationem Euangelicam, vt per Seraphin. d. pr. u. 33. n. 191. Mancin. d. art. 6. n. 88. Farin. d. lit. I. n. 1216.
- Vigesimalis nonus, quando veniunt decedenda de rigore iuris, Mancin. d. art. 6. n. 43. Farin. d. lit. I. n. 1217.

R 2 Trige

472 Collectanea Doct. in lib. II. Decretal.

31 Trigesimus primus quando agitur contra obligatum ex delicto alterius. Mancin. d. art. 6. n. 105. Farin. d. lit. I. n. 1218.

32 Trigesimus secundus quando agitur ad penas contentas in l. si quis maior, C. de translat. Card. Tuschi. verbo instrumentum concl. 540. num. 117. Farinac. d. litera I. num. 1219.

33 Trigesimus tertius in causa simulati instrumenti, Anch. conf. 327. Ad corroborationem, n. 6. & seq. Card. Tuschi. d. conc. 540. n. 119. Farin. d. lit. I. n. 1220.

S V E M M A R I V M.

1 Actor & reus in communi iudicio probant, & si patiter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam faveat actor.

2 Probatio facienda est iudicii.

3 Confinium in questionibus utraque pars est actor, & utraque reus.

4 Diuiforia in iudicia dicuntur duplicitia.

5 Probationes cum sunt aequales testibus rei magis, quam actoris in dubio creditur.

6 Sententia pro libertate ferenda est cum viriis que partis testes sunt aequales.

7 Testes deponentes pro causa pia praeferuntur.

8 Iura potiora sunt ad absolvendum.

9 Declaratur textus in presenti, &c. n. 10.

10 Terminos agrorum mutantur, vel euellentes quam personam incurvant, remissio.

11 Exceptionem qui obicit eam probare tenetur.

12 Deorum vicem quando quis sustinet, ostenditur.

C A P. Ex literis. III.

L u c. III.

1 Actoris & rei personam utraque pars agit quando litigatur de confinibus, & sic utraque pars debet probare testibus, & iudex admittere quo: excellere intellexit. Sed si ambarum partium testes sunt aequi idonei, praeferuntur testes possessoris, quia iura sunt promptiora ad absolvendum possessorum, quam ad condemnandum, sicut cum agitur de libertate, iura semper fuent libertati. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarelli. Bellaria. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Hof. Bur. Felin. Barbar. Henric. Bero. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Bald. Villian. in ratione. secundi libri. iuris Pontif. pag. 137. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 252. remissio Ximen. in concord. p. 1. & 2. referuntur ad Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 11. c. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 2. nonissime Ioan. de Valboa in annis Academ. praefect. Salmant. tom. 2. pag. 156. cum legg.

2 Ad cognitionem iudicis instruendam. Ergo iudici facienda est probatio, ut per Abb. notab. 7. & alios hic. Decret. rub. huius tit. n. 7. in fin. Mascard. de probat. lib. 1. q. 4. a. n. 2. 3. Tiraq. de retratu lig. tit. 1. §. 36. gloss. 2. n. 54. Crot. de testib. n. 258. Perez in rubr. tit. 1. pag. 666. col. 2. lib. 3. Ordin.

3 Videlice actoris, & rei. Notatur ad hoc quod in questionibus confinium utraque pars est actor, & utraque reus, Mascard. de probat. concl. 39. n. 13. Marrant. de ordine iudic. p. 4. dist. 17. Perez. l. 20. gloss. 1. post med. tit. 3. lib. 2. Ordin. diuiforia enim iudicia dicuntur duplicitia, cum in illis quilibet certificatur actor, & reus. D. Barbos. in l. in tribus, n. 1. cum legg. ff. de iudic. Menoch. remed. 3. reuin. a. n. 760. Cujac. lib. 4. obser. c. 21. lib. 3. Ordin.

4 Possessoris & rei preferuntur. Notatur ad hoc quod cum probationes aequales sunt, testibus rei magis, quam actoris in dubio creditur, ut per l. 2. vbi gl. fin. tit. 8. lib. 2. leg. for. Menoch. de arbitr. casu 98. a. n. 2. Perez ad d. rubr. tit. 11. gloss. 1. pag. 667. col. 2. Christoph. de Pace ad leges syri. l. 2. 8. n. 40. & Buccaron. de dif. et. inter iudic. ciuitatis, & criminis differ. 6.

5 Praterquam in liberali causa. Notatur ad hoc quod quando in liberali causa utriusque partis testes aequales sunt, pro libertate sententia proferri debet, l. 4. vbi gloss. 1. tit. 13. lib. 1. leg. for. Perez ad rubr. d. tit. 1. gl. 1. pag. 667. Sic etiam praeferuntur testes deponentes pro causa pia, Rebuff. de reprob. testium, num. 26. vbi etiam resolutus quod quando utraque pia & favorabilis est, tunc pro magis favorabili praeferuntur probatio.

6 Cum promptiora sint iura ad absolvendum &c. Vide § Conar. var. lib. 1. cap. 1. n. 2. vers. quart. Mex. in tract. tessa panis, concl. 1. num. 1. Anton. Monach. Forent. decis. 3. 6. num. 1. Cardin. Tuschi. tom. 1. litera A. concl. 41. num. 1. metiplus in tract. Axiom. iuris v. 1. 1. 9. Axiom. 1. n. 9. cum legg. De hac regula & fauore qui conuenti ultra Doctores hic, & in iuribus citatis per gloss. verbo, promptiora, vide Dec. Cagnol. & alios in l. favorabiliora, ff. de regulis iuris, & in reg. um. si partium, eod. tit. lib. 6. Alciat. de praf. reg. 3. n. 4. 4. Menoch. de arbitr. casu 98. a. v. 1. & de praf. lib. 2. pag. 91. Intellige usque adeo reum absolvendum esse in terminis de quibus hic, ut etiam si testis actoris excedant ob aliquam qualitatem, veluti quia pro reo laici, & pro auctore totidem clerici deponunt, quibus magis creditur ob qualitatem personae, arg. cap. 4. cleric. 8. 1. d. si praevalent testes rei, qui absolvendus est, gloss. 2. in d. cap. cleric. communiter recepta ut per Dec. & Felin. num. 5. & alios hic, relator per Menoch. d. casu 98. a. n. 4. & d. praf. 91. in col. 2. Duen. reg. 3. 13. limit.

7. & Archidiacorum confines habere praebendas, &c. Ergo Episcopatus quem Papa alloquitur, ibi, te, iuncta hypercriptione, retinhet insimil canonicalem praebendam cum Episcopatu, contra reg. cap. cum in cas. 8. 1. cum ex. o. sup. de elect. nam certum est si is priusquam in Episcopum promoueretur, esset Canonicus, per promotionem ad Episcopalem dignitatem canonicatus vacaret, per ea, quae traitat Nicol. Garc. de benefic. part. 9. cap. 6. a. princip. post obtentum vero Episcopatum non poterat iure communis inspecto Canonicus fieri, cap. cum nostris, de concess. praeb. 1. Cui difficultati varie respondet Abb. Felin. Bero. in pri. cap. & omnes hic, inter quos nonnulli contendunt vitiata esse superscriptionem huius text. Alij, cum quibus est communis, intelligunt text. in presenti procedere iure speciali, scilicet confuetudine, vel privilegio Romani Pontificis Felin. hic in princip. Bero. num. 1. Roch. in cap. ultim. de consuetud. seit. 2. numer. 30. nec diuinat hic intellectus, quia cum Pontifex in presenti non decidat, nec fuerit interrogatus an Episcopus Canonicatus & praebendam insimil cum Episcopatu habere possit, sed aliud longe diversum, ut constat ex litera, utique in eo, quod incidenter narrat & supponit, termini habiles supponendi sunt.

8 Inter vos contrauerstiam agitari. Dubitatur, nec in merito, cur Canonicus super fundo pertinente ad praebendam in iudicio agere possit absque mandato Capituli, vel Ecclesiae, ad quam, & non ad Canonicum pertinet administratio talium bonorum, arg. cap. pen. vers. nec 12. quæst. 1. cap. relatum in 2. vers. 20. mine, & cap. requisisti. vers. illud, de testam. glos. verbo, reservari,

referuari, in cap. ult. de officio Ordin. lib. 6. variè respondent Doctores huc, ut per Abb. à n. 1. Dec. 9. & Bero. à n. 38. & reliquos, inter alios verò intellectus de quibus per eisdem, plausu dici potest Canonicum agere posse in iudicio non solum contra alium Canonicum eiusdem Ecclesie, prout communis intellegit hunc text. verum etiam contra extraneum super iuribus a i Canonicatum pertinentibus, quorum administrationem, quamvis restrictam, habet iuxta c. 1. ibi, ad dispensandum 16. q. 1. d. c. pen. in fine, ibi, expensat, resolutum Innoc. Abb. d. n. 1. Dec. 9. & Bero. 45. cum seq. in presenti.

11. *Antiquos fines egressum.*] De crimine, & pena eorum, qui fines, seu terminos agitorum mutant, euclent, vel furantur, vide per totum tit. ff. de termino motu, cap. sancta, ubi gloss. 3. 86. dist. cap. in legibus 11. q. 1. ubi refertur illud Deut. 27. *Maledictus, qui transfrat terminus proximi sui*, tradunt ultra Abb. hic à n. 13. & Decian. 18. *Aliiles in capitula Pratorum, verbo, Lei, à n. 7.* Clar. in pralt. §. vlt. q. 8; n. 1. c. & latè prosequitur Menoch. de arbitr. casu 395.

12. *Nam posse est, &c.*] Notatur ad hoc quod qui obiicit exceptionem, eam probare tenetur, vide l. 7. ubi gloss. 1. tit. 8. lib. 2. far. leg. *Morla in emporio iuris Civilis, c. 1. tit. 1. q. 1. la. 2. n. 25.*

13. In gloss. *Vices duorum.* Notatur ad hoc quod in iudiciis duplicitibus familia hercifundat, communis dividendo, & finium regundorum singulae personae duplex ius habent, & agentis, & eius cum quo agitur, ut dicit text. in l. iudicium: *off finium regand. l. inter coheredes, & qui familia, ff. famili. hercise, si defunctus, & fin. ubi gl. verbo ad defendendum, ff. de procur. Dec. n. 12. in presenti. D. Barb. in l. tribus, n. 1. ff. de iud.* Non obstat quod etiam in huiusmodi duplicitibus iudicis actoris dicitur qui prior ad iudicium provocavit, d. l. in tribus, ff. de iudic. l. & in tribus, ff. comm. diuid. Roman. cons. 2. 17. n. 1. cum aliis per D. Barbof. ubi sup. n. 1. quia dictionis d. l. in tribus, potest procedere quod ordinem iudicij, ne alias inducatur causæ & processus confusio; quo verò ad effectum & litis decisionem, quilibet censemus actor & reus, ita post Iacob. de Rauen. Albert. & Angel. d. l. in tribus, & Mahef. sing. 109. probat & veriorum dicit Decian. in presenti n. 49. vers. sed Iacobus, & n. 50. & seqq. Ronchegal. in rubr. ff. de duabus reis, n. 30. & alii quos citat D. Barbof. in d. l. in tribus, n. 44. refert Rot. in l. scien. Capellania 10. Maij 1618. coram R. P. D. Merlino.

In ead. gloss. ibi, *Quod una persona vicem duarum sustinet.* Aduerit quod quando munera & officia non sunt sibi contraria, ea simul habere quis potest, itavt unus, & idem duorum vice & munere fungatur, ita Bart. in l. sc. consul. ff. de adopt. Couar. lib. 3. var. c. 13. n. 6. Azor. in l. sc. moral. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 13. Azued. ad Curiam Pisan. lib. 2. c. 2. n. 19. Auiles ad c. 1. pratorum, fol. 30.

S V M M A R I V M .

1. *Marito afferenti erian cum iuramento se à virorum cognovisse non creditur si viror per marionas attestantes ex ipsis corporis affectu probat contrarium.*
2. *Marrimonialis causa Episcopo inferioribus à Romano Pontifice delegare potest.*
3. *Iuramentum deferrit potest viro super copula habita cum sua vxore, cum vir non probat contrarium.*
4. *Malieri afferenti se à viro cognitam potius credendum est, quam viro neganti, intelligi ut ibi.*
5. *Periti in arte iurare debent, ut suo testimonio fidem faciant.*

Tom. I.

6. *Sententia secundum medicorum, aliorumque in arte peritorum iudicium lata, an, & quando in rem indicatam transeat, ostenditur.*
7. *Marone, que feminam aspiciant, sufficiente ut de Virginitate deponant.*
8. *Peritus ubi in civitate, vel loco unus tanum adest, is sufficit ubi plures requiruntur.*
9. *Matrone quomodo sufficienter inspectionis causam reddant ostenditur.*
10. *Probatio admittitur contra iuramentum.*

C A P . Proposuisti. I V .

Gregor. V I I I .

Mvlies si dicit se non fuisse, nec potuisse cognosci à viro, & hoc probatur iuramento, & testimonio septem mulierum, que ipsam aspicerunt, & inuenierunt virginem, est credendum illi, & non marito, etiam si iure illam cognovisse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vitian. in ratione secundi libri iuris Pontif. pag. 138. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 252. remississim. Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. cap. 2. nouissim. Ioan. de Valboa in annis Academ. praelect. Salmant. tom. 2. pag. 168. cum seqq.

Tibi fuit de mandato Apoſt. delegata.] Ergo causa 2. matrimonialis Episcopo inferioribus à Romano Pontif. delegari potest, ut per Rendinam in promissario recipiarum sentent. tit. 2. num. 6. Couar. de sponsalib. part. 1. c. 8. §. 12. n. 1. vers. est ramen, quos refero ego ipse de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 84. num. 6.

Viro per iuramentum suum, &c.] Notatur ad hoc quod deferendum est iuramentum viro super copula habita cum sua vxore, ut per Tiraquell. de retractu lig. §. 4. gloss. 1. verbo, admittitur ad probandum, num. 3. Vitian. tom. 1. commun. opinion lib. 5. tit. 2. num. 3. vers. idcirco, pag. 70. Mafcard. de probatio. concl. 452. n. 14. ubi etiam quod licet viri probare contrarium, quod deducitur ex gloss. fin. hic, ibi, cum mulier non probat contrarium, Couar. d. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 14. & lib. 2. variar. cap. 1. num. 4. Sayt. in clavis Regia, lib. 2. cap. 5. num. 4. Vbi enim lex, statutum, contractus, sive conuentio partium disponit, statandum esse testimonio, vel assertioni aliquius (nisi aliud expressum sit) intelligi debet quando ex aduerso contrarium plenius non probatur, & ita admittenda est probatio contraria, & ea, si plenior sit, prævalere debet; ut notant omnes hic gloss. in cap. 2. de ten. por. ordinat. in 6. cum aliis, de quibus per Dec. & Felin. num. 4. hic, eund. Felin. in cap. qna. later in 2. num. 9. ad fin. de accusa. Couar. lib. 2. var. c. 1. 3. num. 4. latè Tiraq. de retractu lig. §. 4. gloss. 1. à princip. Mafcard. de probat. concl. 954. à princip. Intellige & amplia etiam vbi creditur testimonio, vel assertioni aliquius in peccatum sive odium alterius, ut in specie cap. vi. de bis, que vi, & l. sc. quando, C. unde vi, adhuc enim nisi aliud sit expressum, admittenda est probatio in contrarium, & eidem stari debet si plenior fuerit, secundum communem, ut per Dec. & Felin. num. 4. hic, Tiraquell. num. 30. Mafcard. num. 1. dicit locis, Menoch. de arbitr. casu 208. num. 21. & 34.

R. 3. lura

Juramento pueri.] Notatur ad hoc quid mulieri se cognitam à viro afferenti est potius credendum quam viro neganti , Mascard. *concl. 31. c. 2. n. 14.* post Host. Io. Andr. Anch. Alex. de Neu. , *Prepos. Tarracrem. & alios, tēpet Sanch. de magnum. lib. 7. disp. 109. n. 9* id ibi intelligens, nisi vir conuincat eam per aspectum corporis esse virginem; quasi si vxor per aspectum probet se cognitam à viro , cum repera fuerit virgo à matronis illam inspicientibus, tunc potius creditur vxori neganti copulam, quam viro affirmant. Franc. Marc. *Delphini. decis. 77. n. 1.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. c. 2. n. 15. & 16.* quos refert , & sequitur Sanch. *d. disp. 109. n. 6. vbi n. 7.* afferit predictas matronas sufficere si sint prouide, & in arte perita, quamvis peritissima minime sint.

Et testimonio illarum, &c.] Notatur ad hoc quid matronæ, ac reliqui artis periti iurare debent, vt suo testimonio fidem faciant, gloss. & Doct. *in cap. fraternitatis, infra frigidis, & malefici.* Bald. *hie n. 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib. 7. disp. 1. 3. n. 13.* & in genere de ceteris artis peritis, *Couar. var. lib. 2. c. 1. n. 4. concl. 1. & lib. 2. C. de rescind. vend. p. 3. cap. vlt. n. 5.* Mascard. *concl. 174. n. 48. & concl. 1410. n. 16.* Tiraq. *de probat. 1. sol. 4.* Pacian. *de probat. lib. 1. c. 7. n. 2.* Ioan. *Garc. de expensis, c. 3. n. 18.* Matiens. *l. 1. gloss. 2. n. 10. & 2. 1. tit. 11. lib. 5. nova recip. Cenal. commun. cont. a comm. q. n. 2. 5.* Sanch. *d. n. 13.* vbi etiam tenet quid licet huiusmodi in arte periti quando de communis consenserit partiam assumpti sunt, iurare non teneantur matronæ de communis partium consensu electæ ad explorandam vxoris virginitatem, ad dissoluendum matrimonium iuramentum subire debent. An, & quando sententia secundum medicorum, aliorumque in arte peritorum iudicium lata in rem indicatam transferat; questio est ad praesens instrumentum non contempnda, in qua in eam sententiam communiter denuntium est tunc in rem indicatam transfertum facere quando ipsam partes concorditer & voluntarie el. gressent, vel per indicem eligi consenserint, & promiscerint el. Etorum iudicio stare, secus quando coactæ ad electionem ventum est, vt per Marant. *de ordine. 1. 6. p. 6. aetu 1. n. 13. 1. ver. quid limitata.* Magon. *Luc. 1. decis. 28. sub n. 11.* Caualcan. *Viuiyan. decis. 28. sub n. 32.* Menoch. *de presumpt. lib. 1. pres. 9. 5. & 10. cum seqq. & concl. 8. 19. & n. 2.* Fulu. *Pacian. d. c. 47. sub n. 92.* Thesaur. *de probat. 5.* quem refert Alois. Ricc. *in collect. decis. collect. 1. 6.* Bernard. *Grav. ad praticam Camera Imper. lib. 2. concl. 11. in confit.* Sed peritis discordantibus quid agendum, vide Stephan. *Gratian. decis. 12.**

Septem mulierum.] Notatur ad hoc quid matronæ, quæ feminam aspiciant, testifingue eam esse virginem, debent esse septem, vt per Pacian. *d. lib. 2. c. 2. n. 26.* Verum cum in ore duorum, vel trium sicut omnibus verbis, *cap. in omni negotio, infra de verbis.* sufficere duas matronas, vt de virginitate deponant, resoluunt gloss. *verbis, obsecracionis, in cap. nec aliqua 2. 1. quæst. 1.* Bald. *hie n. 4. vers. item quia.* Alex. de Neu. *in cap. 5. num. 1.* *de frigidis.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 113. n. 16.* qui disp. 109. num. 8. afferit textum in praesenti non facere mentionem septem obsecracionis, quid scilicet tota necessaria sint, sed ad maiorem cautelam, narrando factum. In quo adverte communiter receperunt esse quid si in ciuitate, vel loco, in quo agitur, plures sint periti, duo necessaria adhiberi debent, quoram assertioni standum est; si vero unus tantum iis sat est, per text. *in auth. de non alien. 8. quod auera.* ita obseruat Bart. *in 1. 1. & vlt. ff. de verbis oblig. communis.* vt per Abb. *n. 4. Dec. 1. 1. b.* Anton. *Gom. var. tom. 2. c. 9. num. vlt. & tom. 3. c. 3. n. 28.* *Garc. reg. 349.*

Pinel. *in 1. 2. C. de rescind. vend. p. 3. cap. vlt. n. 5.* Padil. *in 1. 3. n. 23. C. de iuris, & facti ignor. Maſcard. concl. 1037. à num. 2. 2. & concl. 1024. num. 2. 3.* Cherian. *tom. 1. commun. & opin. lib. 4. tit. 9. n. 161.* Verum Abb. *hic n. 5.* exifiat in causis arduis duos omnino esse necessarios, ita ut si unus tantum sit in loco, alius ex viciniiori accessu debet, sequentur in effectu, Aretin. *hie n. 10.* & *in Videamus, §. vlt. n. 40.* *ff. de in item iurando, vbi Socin. n. 15. Iason. 1. Galeaula 9. Crot. 3. ad fin. & alij nouiores, quæ sententia in rigore iuris mihi probabilius videatur.*

Quæ per affectum, &c.] Notatur ad hoc quid matronæ sufficenter inspectione causam reddunt si deponant puellam esse virginem eo quod eius partes inspexere, illasque tetigere, in quibus deprehenditur virginitas, ita Sanch. *d. lib. 7. disp. 113. num. 12.*

In gloss. *Puella, vlt. ibi, cum mulier non probat. con- trario.* Notatur ad hoc quid contra iuramentum probatio admittitur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 4. gloss. 1. n. 1.*

S V M M A R I V M.

1. *Singulares de viuueritate possunt ad commodum viuueritatis reprobare instrumentum falso conseluum nomine viuueritatis.*

2. *Instrumentum etiam priuatum sigillo authenticō munivit fidem facit.*

3. *Exceptione alternativa quando admitti possit, ostenditur.*

4. *Negatur an, & quando probati possit, ostenditur.*

5. *Testes in causa propria an, & quando recipi possint, remissione.*

6. *Iuramentum ad remittendum per testes necessario requiritur viriisque partis consensu.*

7. *Testes preferuntur instrumento, in antiquis vero instrumento testibus.*

8. *Antiquum dicitur, quod excedit centum annos, & n. 9.*

10. *Instrumentum per testes an reprobari possit, ostenditur.*

C A P. Tertio loco. V.

Clem. III.

Instrumentum quando profertur, v. g. circa alienationem terræ aliquius monasterij, vel Capituli, de quo dubitabatur, si fratres, vel singulare persona iurant Capitulum, vel Universitatem nunquam consenserit tali instrumento, cum semper repugnauerint tali alienationi, creditur testimonio eorum, non instrumento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania. Panorm. Anch. Host. Butr. Felin. Barbat. Henric. Bero. Dec. Mynsing. Aretin. Bald. Cujac. Viuiyan. in ratione. secundi libri iuris Ponif. pag. 138. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 253. remissione Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretal. librum, Paul. de Eleazariis, refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 10. cap. 3. nonissimum Ioan. de Valboa in annuis Academ. prelect. Salmant. tom. 2. pag. 175. cum seqq.

Sigillo Capituli, &c.] Notatur ad hoc quid instrumentum etiam priuatum sigillo authenticō munivit fidem facit, vt notant Abb. in prime. Felin. col. 1. Dec. n. 13. & alij hic, omnes per text. ibi in 6. 2. de fide instrum.

inſtrum. vbi gloss. vlt. Conar. præf. c. 22. n. 9. vbi post alios diſcutit an, & quando ſigillum publicum, vel priuatum præſumatur appoſitum inſtrumento de vo- luntate illius, cuius eſt, vt hic & in l. 1. § ille, verſ. ſed ne furandi, C. de latina libertate, de quo vide Gabr. comm. tit. de præf. concl. 4. Aym. de antiqua tempor. p. 1. cap. queritur n. 44. Menoch. de arbitr. caſu 1 13. & de præf. lib. 2. præf. 58. An verò ſigillum per ſe ſolum abſque ſcriptura, vel ſubſcriptione obliget, vel fidem faciat, proſequuntur Dec. & Felin. hic col. 1. communis in cap. poſt cedionem, in frā hoc tit. Conar. vbi ſup. latè Menoch. d. lib. 2. præf. 57. De ſigillo inuenies multa apud Menoch. d. caſu 1 13. & Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. per totam.

3 Adulterinum, vel furtinum. [Admittitur ergo exce- ptio hæc alternatina, quia in qualibet eius parte con- cluditur intencio excipientis, vt norant Doctores hic, vt per Felin. num. 2. verſ. fallit primò, Decian. num. 6. verſ. quarto, poſt alios Padil. in l. cum proponas, n. 10. C. de translati. idem colligit ex cap. ex parte 2. de reſcripi. ibi, dole, vel negligencia, & ex cap. ex parte Bi- de foro comp. vbi Doctores, alia erat rationes ob quas hæc exceptio admitti potest, colligere ex Padil. d. loco, & in l. agi, num. 5. illa tit. ex quibus limitabat regulam, e. 2. & vlt. de libelli oblat. cum ſimilibus, & reg. l. 1. § Labeo, vbi Bald. ff. de fluminibus, & l. ſore, §. ſcire ff. de excusat. ut. dum probat libellum, vel exce- ptione incertam, vel generalē non eſſe admittendam, tradunt gloss. verbo, obnoxiam, in cap. Abbate, de re iud. Rip. & alij per text. ibi in l. 1. §. quia autem, ff. quorum legat. latè Farin. à n. 1. poſt gloss. 3. & alios ibi in cap. poſtularis, de except. Pinel. in l. 2. C. de reſcind. p. 3. cap. 3. n. 8.

4 Cūque frarēs, &c.] Aduerte negatiuam, ſcileſit Regulares noluisse in Communi alienationi conſentire, non recte probari per iplos Regulares, poten- tiant enim abſeſt, niſi dixerint id fieri non potuisse quin ipſi vidissent, Alex. caſu 48. num. 5. lib. 4. Decian. caſu 94. num. 5. quod refert, & ſequitur Mantica Rota deciſ. 350. num. 7. teſtes enim deponentes ſuper ne- gatiua nihil probant, niſi adiiciant quid alius eſſe non poſſet, quin ipſi ſcirent, Rota deciſ. 57. n. 1. apud Farinac. p. 1. recent. negatiua ideo probari po- tuit per Fratres. in præſenti, quia deponerunt quid vnamiter alienationem noluerunt, quoties de hoc inter eos aetum fuit, & cū ſuerit coartata per verbum illud, quorie, probari recte potuit. Vel forte vt gloss. 1. hic exiſtimat, Fratres probarunt hanc ne- gatiua indirecte, id eſt, reſtricendo illam ad locum, & tempus in inſtrumento exprimunt, ſequuntur hunc intellectum nonnulli hic, & Paul. num. 3. in l. 1. C. de bonor. poſt ff. ſecundum tab. Rip. num. 86. in cap. cum Ecclesiſ. de caſa poſt ff. Paris. conſ. 19. num. 23. lib. 3. & alij, vt per Maſcard. concl. 109. num. 9. fa- ciunt ea, qua Brutor. à Sole in locuſ communib. verbo teſtes, Maſcard. de probat. concl. 108. n. 8. Rebuff. in tract. de except. n. 172. Flamin. de refugiaſ. benefic. lib. 1. n. 14. n. 68. Mendez à Cafro in præſ. Lusitana, lib. 5. cap. 1. n. 62.

5 Quare autem teſtes hic fuerunt recepti in propria caſa, vide Perez l. 1. gloss. 2. column. 2. iii. 1. lib. 4. Ordin. & l. 2. gloss. 1. pag. 2. 6. col. 2. poſt med. tit. 5. lib. 5. Ordin. Azeued. l. 10. tit. 2. lib. 6. non recip. Illa verò ratio non mihi diſplicet, quia an Frarēs in Capitulō, vel communi alienationem noluerint, ſolummo- do ipſi teſtificari poſſent cum in rebus, que ſui natura ſecundum communem curſum diſculperūt poſſunt probari, admittantur probatio, licet minus legitima, vt per hunc text. dicit Valaſc. de iure emp̄y. quaf. 9. n. 2. 6. col. 2.

In gloss. Jurati, ibi, niſi à paribus fuerit ei remiſſum. Notatur ad hoc quod ad remittendum iuramen- tum à teſtibus, præſtandum neceſſariō requirunt utriuſque partis conſensus, nec ſufficit ſi is tantum remittat contra quem teſtes producuntur, obſeruant Ioan. Andr. Zabarell. Abb. num. 4. Felin. in cap. 196. de reſtribuſ. Rebuff. de reprobat. teſtum, num. 308. Et ſuadetur, quia in hoc iuramento vertitur utriuſque partis negotium, & ita ſuccedit reg. quod omnes tangit, lib. 6. quamvis Iſon. in l. admonendi, in repet. n. 196 ff. de iure. exiſtimet ſatis eſſe remiſſionem adueraſe partis, contra quam teſtes producuntur, per text. in d. c. iuſ. ibi, à parte remittatur adueraſa, cui ſatisfaciunt Abb. d. m. 4. & alij ibi, ac Rebuff. d. loco. Adde iudicis conſenſum in tali remiſſione non requiri ex d. cap. iuſ. Abb. & Felin. n. 1. Crot. de teſtib. n. 236. Iſon. d. n. 197. quamvis contrarium innuat gloss. 2. in d. cap. iuſ.

In gloss. Teſtum, ibi, Sic ergo teſtes preferuntur in- ſtrumento. Vide Ceuall. communum contra communes, q. 53. num. 4. & q. 45. Rotam deciſ. 266. num. 7. apud Farin. part. 2. recent. vbi Cictum fuit teſtribus minus credi, quām ſcripturis, & instrumentis. In antiquis certum eſt inſtrumenta preferenda eſſe omni alij probationi, Maſcard. de probat. concl. 540. n. 13. Xuar. allegat. 6. n. 11. Cabed. de paronat. Regia Corone, c. 34. num. 8. Et antiquum dicitur, quod excedit centum 8 annos, Burg. de Pace caſu 3. num. 76. Farin. in praxi crimin. part. 1. q. 47. num. 112. & p. 2. q. 69. num. 142. Menoch. de arbitr. caſu 3. Gam. Lufiſ. deciſ. 88. num. 1. Auendan. de exequendis mand. p. 1. cap. 6. n. 6. Guttier. caſu. 1. n. 5.

Gloss. hæc circa hunc text. tria dubia innoſuit. 9 Primum an inſtrumentum per teſtes reprobari poſſit. Secundum quod teſtes ſint ad hoc neceſſarij. Tertium tandem quales eſſe debeat. Quoad pri- matum, quicquid gloss. innoſuat, certum & recipiſſum eſt inſtrumentum reprobari poſſe per teſtes conterium deponentes non ſolum in illo deſcripto, verum etiam per alios, vt aperte probat hic text. & cap. cum Iohannes verſ. porr. de fide inſtrum. obſeruant Imol. in l. 1. §. ſi qui negat, ff. quemadmodum, teſt. aper. Boer. deciſ. 1. 18. à num. 8. Conar. lib. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. de arbitr. caſu 105. à princ. Burat. deciſ. 443. num. 1. Quoad ſecundum dubium variæ ſunt. Do- & torum ſententia, ſed communis obtinuit diſtantum teſtes alioquin idoneos ſat eſſe ad reprobadum etiam indiſtingue inſtrumentum, ſive in eo tales teſtes ſint deſcrip. ſive non, ex Innoc. Ioan. Andr. Abb. num. 13. Felin. 35. & alij in d. cap. cum Iohannes, com- munis vt per Dec. hic num. 11. & alij, vt per Conar. d. cap. 1. num. 11. & præf. cap. 2. o. num. 6. Menoch. d. caſu 105. num. 37. Maſcard. concl. 919. num. 9. Circa tertium, & vltimum dubium receptum eſt requiri in proposito ad inſtrumentum 1. probandum teſtes omnino idoneos, & omni exceptione maiores, com- munis ut per Dec. hic num. 11. & alij, vt per Conar. d. cap. 1. num. 11. & præf. cap. 2. o. num. 6. Menoch. d. caſu 105. num. 33. Bursat. conſ. 33. num. 8. & alij per Maſcard. concl. 919. num. 4. & 8. Reſtat nunc reſpondere ad hunc text. in quo ad inſtrumen- tum reprobadum ſatis ſunt monachi in caſa ſui monaſterij deponentes, qui non ſunt in ea omnino idonei, & omni exceptione maiores cum ſint de eadem domo, & familia monaſterij, intendit gloss. verbo, teſtes, in auth. de monachis in princip. verſ. cogi- tam, quia non ſequitur, admittitur iſ teſtes, ergo eſt integer, & omni exceptione maior, poſt alios Dec. hic num. 19. verſ. reſenta, Simanch. de caſhol. inſtit. 6. num. 4. Sed dici poſt cum Dec. hic num. 7. verſ. ſed certe, & d. num. 11. verſ. reſenta, & in cap. inſuper, n. 7. R. 4. verſ.

vers ex hoc, de testib. &c. Aym. cons. 59. n. 12. in hoc text. satis esse monachos in causa monasterij d. ponentes, & per eos instrumentum reprobari, quia agere batur de his, que in Capitulo facta dicebantur, in qua specie cum falsitas instrumenti per alios extraneos non ita probari posuit, admittuntur monachi, ut magis instruti, & omnino ea in re idonei. Accedit quod in hac materia ad constitutandam qualitatem testium, per quos instrumentum reprobari valeat, maximè attenditur arbitrium iudicis examinatrici omnes circumstantias, ut resolvantur citati a Cour. n. 11. Menoch. n. 42. *dicitur loco*, plazè in specie huius text. considerata naturali, & qualitate negotij quod in Capitulo inter monachos gestum proponitur, non leuis insuffit conjectura, quae iudicis arbitrium moueat, ut monachos ipsos hac in re magis idoneos arbitretur, quam sint omnes alii testes extranei.

S V M M A R I V M.

- 1 *Impedimento probato matrimonij contrahendi, & publicatis attestacionibus, alijs testes super defectu instrumenti admittendi non sunt.*
- 2 *Testes ultrò se offerentes, & non requisiti probant, quando agitur de peccato vitando.*
- 3 *Examen se ultrò offerens tanquam suspectus regulariter non probat.*
- 4 *Iurans puellam ducere in uxorem non tenetur accipere, si dotem non constitutat.*

C A P. Iurauit. VI.

- 1 *Impedimentum aliquod matrimonij contrahendi quando est sufficienter probatum iuramento, & partibus publicatum, si alius velut oppositum probare, non est audiendum, sed statim debet primae sententiae. Colligunt ex Ordin. Abb. antiqu. Collect. Zabarelli, Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Hof. Bald. Panormit. Felin. Henric. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vivian. in ratiō 2. libri iuris Pontificis. pag. 139. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 253. remissiō Ximen. in concord. p. 2. & p. 3. repet. iuris Canonici. secundum Decret. librum. Ioan. Baptista Ferret. referunt ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. cap. 4.*
- 2 *Accepturam.] Et sic de futuro. Vide Perez lib. 1. gloss. 1. pag. 7. colum. 1. vers. dubitatur, titul. 1. lib. 5. Ordin.*
- 3 *Quodam iuramentis, &c.] Notatur ad hoc quod quando agitur de peccato evitando, veluti si agatur de probanda contumacia ad impedendum matrimonium, testes se ultrò offerentes, & requisiti probant, ut per Mascard. de probat. conclus. 13. 58. num. 63. Rebut. de probat. testium, num. 69. vers. salutari.*
- 4 *Regulariter enim offerens se ultrò examini tanquam suspectus non probat, ut per Hypoll. in l. vnuus. §. ieru. n. 1 ff. de quæst. & cons. 2. n. 9. & cons. 18. n. 30. & 31. & cons. 23. n. 11. & 22. & cons. 29. n. 22. & cons. 6. 5. n. 28. Tiraq. de pia causa, præl. 1. pag. 18. Perez ad leges Ordinariam. tit. 1. lib. 3. pag. 668. Menoch. de arbitr. casu 474. n. 57. 58. de præl. lib. 2. præl. 55. n. 22. Mascard. de probat. concl. 13. 58. n. 44. & concl. 13. 58. n. 63. cum seq. & concl. 1. 63. n. 4. Spin. in speculo testim. p. 2. rubrica n. 4. Bobadil. in lus politica lib. 1. c. 3. n. 6. 8. Farinac. in præxi crimin. 9. 80. n. 1. cum seqq. & p. 4. decis. 43. ubi addit. lit. C.*
- 5 *Argumento huius text. colligunt aliqui quod si*

quis iurauit puellam ducere in uxorem, non tenetur accipere si dotem non constitutat, ut per Laram in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, n. 6. & ff. de liberis agnosc. Surd. de alimento. tit. 7. q. 19. n. 9. Cabed. Lusit. decis. 31. n. 15. p. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 *Excommunicatus ubi quis per literas Ordinarij probatur à procuratione repellitur.*
- 2 *Litera Episcoporum, & similium Ordinariorum faciunt fidem.*
- 3 *Ordinarij literis afferentibus aliquem esse excommunicatum, vel quid simile, an credatur, remissiō.*
- 4 *Excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitutus in iudicio, intellige ut ibi.*
- 5 *Excommunicatus si constitutatur procurator, constitutio est nulla ipso iure.*
- 6 *Doltores referuntur de sigillo Episcopi agentes.*
- 7 *Scriptura tabellionis non creditur, nisi habeat testium subscriptiōnem.*
- 8 *Testes duo in instrumentis publicis sufficiunt.*
- 9 *Procurator excommunicatus si constitutatur, licet possit ea absolvatur, non tamen habilitatur, ut possit agere.*

C A P. Post cessionem. VII.

Innoc. III.

Si per literas iudicis Ordinarij probatur aliquem quando assumpsit officium procurationis, fuisse excommunicatum, non est ut procurator admittendus, donec enim probetur contrarium est standum literis Ordinarij. Colligunt ex Ordin. Abb. antiqu. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Hof. Bald. Panormit. Butr. Anch. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vivian. in rationali secundi libri iuris Pontificis, pag. 239. Alagona in compendio iuris Canonici, pag. 253. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum, Ioann. Calderin. remissiō Casal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. & 2. referunt ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 11. cap. 1. nouissime Ioan. de Valboa in annis Academ. prædilectionib. Salmant. tom. 2. pag. 186. cum seqq.

Per literas iudicis Ordinarij, quibus standum est, &c.] Notatur ad hoc quod litera Episcoporum, & similium Ordinariorum faciunt fidem, itavt illis standum sit donec contrarium ostendatur, Rot. decis. 22. in nouis, alias 16. in antiqu. sub hoc tit. Malcard. de probat. concl. 990. Menoch. de præl. lib. 2. præl. 17. a. n. 13. Rebut. in præxi, tit. forma literarum tonsure, num. 18. & 20. & tit. forma dimissoriarum, num. 37. An literis Episcopi super natalium defectu dispensantibus creditur, vide Cæl. de Graffis decis. 270. sub hoc tit. quem citat Aloys. Ricc. in collect. decis. part. 1. collect. 84. Quando vero creditur literis Ordinarij afferentibus aliquem esse excommunicatum, vel aliud simile, vide Soart. in thesauro communium opin. litera L. verbo, literis, Valdef. ad Xuar. allegat. 13. numero 7. Bellacomb. tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 11. num. 331. pag. 589.

Excommunicatus erat cum procurationis, &c.] Notatur ad hoc quod excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitui in iudicio ad item exercendam, etiam pro reo Padil. lib. 1. num. 55.

S V M M A R I V M.

- rum. 55. C. de iure, & facti ignor. Crescent. decf. 12. de procurat. Peregrin. de iure fisci, lib. 3. tit. 1. num. 30. Marant. de ordine, iudic. pari. 4. disf. 16. num. 24. Vant. tit. ex defollu mand. num. 136. late Anton. Ricciul. de iure personarum extra gremium Ecclesie excommunicatum, lib. 4. cap. 24. per tetum, vbi num. 3. extendit ut procedat sine excommunicatio sit publica, sine occulta, & num. 4. sine mandatum sit ab homine, sine a lege, & num. 5. etiam si mandatum sit datum a socio ad gerendum causam communem cum ipso excommunicato, & num. 9. quamvis post constitutionem, & acceptance mandati supererit excommunicatio, quia tunc impedit exercitum quovque excommunicatio duret, & num. 11. siue excommunicatus sit constitutus procurator pro parte actoris, siue pro parte rei.
5. *Tarquinius procuratorem non duximus admittendum.* Ergo si excommunicatus constitutus procurator, constitutus est nulla ipso iure, ut per Butr. hic sub n. 10. Imola sub n. 7. Felin. n. 20. Crescent. d. decf. 12. de procurat. bene Vitiian. tom. i. communis opinio. lib. 2. tit. 8. n. 22. pag. 316. late Anton. Ricciul. d. cap. 24. a n. 12. bene refolentes constitutionem procuratoris excommunicati non valere ipso iure a principio, ita quod opus tunc aliter non est, quod procurator iste reiiciatur exceptione aliqua, nam procuratorem constitutus, si sciebat eum excommunicatum, libi imputandum esset, qui talem elegisset incapacem, & legibus exsolum, sed si ignorabat, posset certe agere contra procuratorem ad interest cum ingressu tis officio sibi interdicto a iure, & haec est communis sententia, quamvis contrariam opinionem, immo quod constitutio procuratoris in persona excommunicati non sit nulla ipso iure, sed requireatur oppositio, teneat laicem, in cap. veritatis, num. 2. sup. de dolo, quem late probant Soat. de censuris, disf. 16. sect. 7. n. 10. p. 5. sed non video fundamentum, Mar. Alter. eod. tract. lib. 2. disf. 3. cap. 2. vers. contraria tamen, Nauar. in man. cap. 27. n. 23.
6. In gloss. Literis. De sigillo Episcopi vide l. fin. & ibi gloss. 1. ad finem, iii. 9. lib. 2. leg. for. Perez in rubr. tit. 11. gloss. 1. pag. 668. vers. queri potest, lib. 3. Ordinam. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. & quod sigillum tribunal fidem scripturæ aequa ac subscriptio, Gemin. cons. 57. n. 5. & cons. 1. 44. n. 1. Gabr. commun. tit. de presumpt. concl. 4. n. 46. Menoch. consil. 1. n. 332. Rot. in Tridentina decimationum 14. Februario, & 6. Aprilis 1620. coram Card. Sacrat. & in Cisalem. beneficij 28. Annis 1627. coram R.P.D. Merlino.
7. In ead. gloss. ibi. *Nec scripture tabellonis creditur, nisi habeat testium subscriptionem.* Vide Tiraq. de retractu lig. gloss. 9. & 8. n. 35. Caffan. in confut. Burgundie, rubric. 4. §. 19. prop. fin. verbo, or de Notaire, Bernard. Graue. ad practicam Camera Imper. lib. 2. concl. 3. in corone, n. 11. Cald. Pereira. de emptione, cap. 6. n. 2. & 3. Et in instrumentis publicis sufficiunt duo testes, Couar. practic. cap. 20. num. 4. vers. & licet. Aloys. Ricc. d. collect. 8. 4. in fine.
9. In gloss. *Excommunicatus.* Notatur ad hoc quod si constitutus procurator excommunicatus, licet postea absoluatur, non tamen habilitatur ut possit agere, quia attenditur inabilitas, qua a principio erat, ut per Flamin. de resiguatione. benefic. lib. 4. q. 1. n. 15. Anton. Ricciul. d. 6. 4. n. 8.
1. Substitutio facta filio eo decedente sine liberis enaneat per ingressum Monasterij, nec ad inuidandum ingressum sufficit probare minorem aetatem tempore ingressus, si ille ex aduerso geminatus probetur.
2. Monasterium habetur loco filii seu heredis, & succedit ex loco penitus substituto.
3. Ad monasterium an habetur loco filii quando apparat testatorum intellectus de filii veris, & naturaliter genitis, quiesco dubia in qua affirmativa, & negativa opinio aequa probabilis.
4. Substitutus si fuerit filius testatoris, tunc ille succedit ex loco Monasterio.
5. Testator si substituerit aliquem de sua familia adiuvens velle ea bona perpetuo in familia conservari, tunc Monasterium non habetur loco filii seu heredis.
6. Grauatus si religionem iugratiatur animo fraudandi substitutum, tunc ille non excludetur.
7. Grauatus si induxit sit ad religionem confessionibus, & blanditiis Monachorum, tunc Monasterium nulla huius profecti bona consequitur.
8. Substitutus non excludetur si grauatus ante professionem testatus sit instituendo heredem extranum.
9. Monasterium non succedit ex loco substitutum, ubi non sub conditione liberorum, sed puro, & simpliciter post mortem restituere fuerit grauatus.
10. Monasterium non habetur loco filii quando liberorum conditio sit in propriam personam relata.
11. Monasterium habetur loco filii, & succedit ex loco substitutum in ultimis voluntatibus, & contralibus quodiosissimis, non vero onerosis.
12. Testator si instituat filium in Sacram consitutum, aut professionem, & ei decedenti abque liberis substitutus tertius, non succedit Ecclesia, vel Monasterium.
13. Monasterium succedendi incapax nullatus substitutum excludit, sed statim substitutus a die professionis admittitur.
14. Monasterium succedendi capax quando non vult succedere in bona professa grauata ea restituere, si decesserit sine liberis, substitutus non excluditur per professionem factam.
15. Substitutus a Monasterio non excluditur quando ingressus in illud carnis effectu.
16. Pluralitas actuum non presumitur.
17. Probatio obsecra non relevat probantem.
18. Testis dubius, seu obscuram depositionem non interpretatur producens ad suam intentionem.
19. Minorum appellatione venit tam pueritia, quam adolescentia.
20. Monasterium qui sibi heredem instituit non dicitur sine herede decedere.
21. Monasterium qui sibi heredem instituit non dicitur sine herede decedere.
22. Testis ambiguum verbum contra producentem, interpretatur.
24. Pia causa substituta per professionem grauata, non excluditur.
25. Grauatus hereditatem restituere, si absque liberis decesserit si sicut clericis Ecclesia secularis quando substitutio enaneat ostenditur, & quando si se, & sua tradat Ecclesia seculari, n. 26.

C A P. Præsentia. VIII.

Pater moriens si in testamento instituat heredem suum filium, præcipiens ut si filius sine liberis moriatur, bona deuoluantur ad patruellos, & interim

478 Collectanea Doct. in lib II. Decretal.

terim filius ingreditur monasterium offerens se & sua, & deinde egrediens iterum reuertitur offerens se & sua cum iuramento & moritu, bona cedunt monasterio, quod est loco filii primi heredis, & patrueles si obitiant quod obitul le & sua in minori aetate, talis obiectio non nocet, quia est & quicunque an fuerit minor in prima, vel in secunda oblatione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Pajorm. But. Anch. Barbat. Beroi. Dec. Mynsing. Aret. Mantu. Cuiac. Cened. col. 111. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 140. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 154. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum Petr. Paul. Paris. & Ioan. Baptista Ferret. remissum Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. referunt ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 11. cap. 2. nouissime Ioan. de Valboia in annuis Academ. prelect. Salmantic. tom. 2. pag. 205. cum seqq.

2. Collige ex text. monasterium haberi loco filij, seu heredis, itavt grauago hereditatem restituere si absque liberis decedat, profiente, succedat monasterium, excluso penitus substituto, vide Abb. hic num. 16. Felin. num. 29. Dec. num. 108. & 190. Bart. Bald. Alberic. Salicet. Angel. & alios in aub. nisi rogati, Cod. ad Trebel. & in aub. si qua, C de sacrosant. Eccles. & in aub. ingressi, eod tit. Couarru. lib. 1. variar. cap. 19. à n. 6. Boët. decif. 158. Hondoned. cons. 62. n. 15. & sequent. lib. 1. Craut. cons. 152. n. 1. Tiraquel. in l. si unquam verbo, suscepit, n 46. Cod. de renuand donat. Maluas. cons. 2. 1. num. 1. vol. 1. Rota decif. 92. num. 11. part. 1. diuers. Sfort. Odd. in tract. de compendiosa substit. part. 6. art. 6. dub. 2. à num. 6. Vincent. de Franchis decif. 29. Cauulcan. decif. prima, part. 3. Ozalc. dec. 126. num. 20. Molina de primog. lib. 1. cap. 13. & num. 71. & lib. 2. cap. 5. à num. 28. & cap. 9. num. 45. Mich. Graff. in §. fidei commissum. quest. 42. à num. 1. Aquilin. in §. & quid si tantum, si per illa verbis, quid enim si aqua, & ignis, à numero 27. Auendan. ad l. 40 Tauri. gloss. 4. num. 17. Carol. Tapia ad aub. ingressi, Cod. de sacrosant. Eccles. cap. 15. Bened. Egid. in repe. 1. Titia si non nupserit, pars. 1. n. 54. ff. de condit. & demonstr. Rebel. de obligari. iustit. part. 2. lib. 18. q. 16. n. 1. Mench. de success. creat. lib. 2. §. 21. num. 166. Villalob. commun. iuxta M. verbo. monachus, n. 188. Matien. ad l. 7 gloss. 2. num. 21. tit. 1. lib. 5. noua recip. vbi Azeued. num. 28. Matheat. lib. 3. de legatis, & fidei commiss. cap. 3. n. 2. & 3. Eman. Costa in cap. si pater, verbo, si absque liberis, n. 70. de testam. lib. 6. Peregrin. de fidei commiss. art. 28. n. 58. cum seqq. Spin. in speculo testam. gloss. 1. 2. princip. à num. 27. Cardin. Mantic. de coniectu. vltim. volum. lib. 11. tit. 7. & de tacitis, & ambig. conuent. lib. 2. tit. 45. num. 7. & 8. Guttier. canon lib. 1. cap. 3. 2. Menoch. cons. 108. num. 22. & de presumpt. lib. 4. pref. 83. num. 8. cum seqq. Alexand. Trentacinq. de substitut. part. 4. cap. 7. num. 20. cum seqq. plures alios referunt plena manu Cened. ad Decretal. collect. 1. 11. num. 1. quibus add. Gam. Lusitan. decif. 3. & 8. Galganet. de condit. & demonstr. part. 1. cap. 12. num. 3. 1. Don. Garc. Mastril. Sicilia decif. 6. 5. à num. 2. Molina de iustit. tract. 2. disp. 190. ver. quando quis, Cald. Pereira de nominat. emphyt. quest. 6. num. 10. & de renouat. quest. 19. num. 9. Valaf. consil. 1. 4. num. 4. & 8. Fr. Eman. quest. Regul. tom. 2. q. 7. art. 4. Surd. de alim. tit. 12. q. 1. num. 17. Francisc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 3. q. 26 à num. 1. Paul. Comitol. respons. moral. lib. 7. q. 7. Bernard. Grauez. ad praticam Camera. Imper. lib. 2. concil. 1. 31. consil. 1. num. 1. Stephan. Gratian. disp. 8. forens. cap. 305. Cened. pratic. & canon. quest. lib. 1. q. 3. 3. num. 10. Bellot. disquisit. clerical. part. 1. tit. de bonis

clericorum, §. 20. n. 2. Hieron. Fernandez de Ottero. lumen. 1. Caftill. de usfructu, lib. 1. c. 6. 5. n. 4. Mendez de Castro in repe. 1. c. 1. oportet. p. 3. n. 157. C. de bonis que lib. Nicol. Intrigl. in tract. de feudis cent. 1. q. 46. à num. 83. & in tract. de substitut. cent. 3. q. 63. Polydor. Rip. in tract. de actis in articulo moris cap. 44. Camill. Bortel. conf. 33. Cardin. Tusch. lit. M. concil. 344. Farin. fragm. criminis. tom. 2. lit. 1. num. 345. cum seqg. Sancta. rel. variar. resol. q. 26. num. 20. cum seqg. optimè Fusar. de substitut. q. 429. à n. 8. diffusè metitipum in tractat. de appellativa verborum viriusque iuris signif. appellat. 99. ex num. 117. usque ad num. 175. latè & eleganter Sanch. in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 16.

Ampliatur aliquibus modis conclusio supradicta ex hoc text. defumpta, & primò vt procedat, & locum habeat etiam in foro conscientia, vt resoluitur. Card. Mantic. de coniect. vltim. volum. lib. 11. tit. 7. n. 2. Pereg. d. art. 2. 8. n. 91. Matheat. de legatis, & fideicom. lib. 3. c. 23. n. 3. Menoch. de presumpt. lib. 1. pref. 80. num. 5. & lib. 4. pref. 85. à n. 59. Fusar. de substitut. q. 429. n. 9. Rustic. ad l. c. 1. ann. ff. de condit. & demonstr. lib. 5. cap. 2. n. 3. cum seqg. Benedict. Egid. in l. Titia si non perficit 100. ff. de condit. & demonstr. p. 1. n. 54. Sanch. d. lib. 7. c. 16. n. 1. cum alii per me citatis d. appell. 99. num. 124.

Amplia secundò etiam in grauato bigamo, qui ex dispensatione Papæ sit monasterium ingressus, quia & tunc substitutus erit exclusus. Cardin. Mantic. d. lib. 11. tit. 7. n. 17. Menoch. d. lib. 4. pref. 83. n. 63. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. n. 24. Sanch. d. lib. 7. cap. 16. num. 64. vbi bene obseruat ad id nulla dispensatione opus esse, quia si ad Ordines promouendis non est; non obstar bigamia, vt autem bona eius per possessionem transferantur in Monasterium, & sic extinguitur substitutio, nullibi petitur professum ad Ordines promoueri.

Amplia tertio eti monachus apostataret, quia adhuc monasterium excluderet substitutum, Bald. n. 15 & Felin. n. 2. in presenti, Fusar. d. q. 429. n. 14. vbi n. 15. post Rustic. d. lib. 5. c. 2. n. 32. & 33. extendit etiam monachus degradaretur, refero ego ipse d. appell. 99. num. 126.

Amplia quartò vt tunc etiam substitutio evanescat si grauatus fiat clericus Ecclesiæ secularis in sacris constitutu, concurrentibus conditionibus mox explicantis, secundum Pute. dec. 5. 5. 2. alias dec. 53. in correctis lib. Gutier. canon. lib. 1. c. 32. n. vlt. Bened. Egid. in repe. d. l. Titia p. 1. n. 45. Fusar. d. q. 429. à n. 1. Sanch. d. lib. 7. c. 26. n. 32. & alios per me relatios d. appell. 99. num. 127. Duplex autem conditio exigitur vt clericus hoc priuilegio excludendis substitutum fruatur, prior est vt perpetuò in clericatu perfeneret, posterior vt in fine vita bona illa, quæ substitutus restitutus erat, de Ecclesiæ, vel in alia opera pia expendat, ita Pute. d. decif. 53. n. 2. Menoch. d. pref. 83. num. 68. Fusar. d. q. 429. n. 3. cum seqg. ego ipse d. appell. 99. n. 128.

Primo limita textus conclusionem quando conditio aliquid adiiciatur, ex quo appareat testatorem de filiis veris, & naturaliter genitis intellectus, veluti cum conditio sub ea forma concipiatur, si sine liberis naturalibus, aut legitimis, aut masculis, vel ex corpore suo natis decesserit; tunc enim monasterium admittendum non esse, nec substitutum excludere, docuerunt Bald. in d. aub. msi. n. 2. Mantic. d. tit. 7. n. 10. Menoch. d. pref. 83. à n. 27. Guttier. d. cap. 32. à num. 52. Sim. de Prætis de interpret. vltim. volum. lib. 2.

lib. 2. interpret. dub. 2. fol. 2. num. 109. Pereg. d. art. 28. a. n. 78. Graff. §. fideicommiss. quæst. 40. n. 1. Spin. 1. gloss. 1. 2. princip. n. 11. Ceull. q. 93. n. 3. Camill. Borrell. conf. 33. n. 107. vol. 1. Fr. Emman. d. art. 4. Gall. de except. success. ist. 4. except. 2. 7. num. 255. p. 2. Rustic. inl. cum auctor. ff. de condit. & demonstr. lib. 3. cap. 1. 44. cum seqq. Farin. d. lit. M. num. 377. Furat. d. q. 429. n. 27. cum seqg. sequuntur Boer. Corn. Grat. Fulg. Mench. Mandel. Sfort. Petr. Gregor. Matheat. Pancir. Mieres. & alii quos refert licet non sequatur, Sanch. dec. 17. n. 51. Verum licet haec nostra limitationis sententia probabilis mihi videatur; contraria tamen probabilitate non caret, immo Doctorum numero communior, & receptio est, & præcipue eam tenent Canonistæ in praesenti, Butr. num. 26. Bald. n. 9. Abb. 48. Aretin. a. num. 68. Dec. n. 232. Felin. 36. Ferret. 104. Paris. a. num. 136. Beroi. num. 486. & Legiftæ in d. auct. ingressi, vbi Barr. & in d. auct. nisi rogati, vbi Cyn. Fab. Albert. Fulgos. Paul. & Ias. & Summisæ omnes, præcipue Rosel. verbo, legare, n. 24. Silv. verbo, beras. d. quest. n. 10. dicto 5. Angel. verbo, beras, n. 18. Tapia eod. verbo, q. 14. n. 15. sequuntur Mench. Sarm. Villalob. Perez. Burfat. & Anend. ac alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. cap. 17. n. 3. Molin. d. disp. 190. vers. quando quis, Rebel. d. p. 1. lib. 18. quest. 6. num. 3. Et ponderatis virtuique sententia rationibus vnam, & alteram æquè probabilem censeo, & ideo posse quilibet ad summum libitum vni, vel alteri adhædere, dicunt Anch. in cap. R. n. 41. infra. de testam. & Fulu. Pacian. conf. 36. num. 113. vol. 1.

4. Secundū limita, nisi substitutus fuerit testatoris filius, tunc enim succederet ille excludo monasterio, ita Menoch. d. præf. 83. n. 44. Octauian. Pedem. decif. 126. n. 26. & 2. Vincent. de Franch. Neap. decif. 2. 9. num. vlt. lib. 1. Pereg. d. art. 28. num. 87. & cor. 59. a. num. 3. volum. 5. Gutier. d. cap. 1. num. 35. Cald. Pereira de nominat. emphyt. quæst. 6. n. 6. Camill. Borrell. conf. 33. num. 103. vol. 1. Alciat. Rip. Beroi. Tiraq. Padil. Mantic. Tap. Fr. Emman. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. cap. 16. num. 39. quibus addo Rustic. d. lib. 5. c. 1. num. 64. cum seqg. Farin. d. lit. M. num. 379. Fufar. d. q. 419. num. 48. cum seqg. & alij per me citatos d. appell. 99. num. 142. quicquid hanc limitationem improbent. Mench. de success. creat. lib. 3. §. 21. num. 70. volum. 1. Spin. gloss. 4. princip. num. 126. Molin. loco proximè creat. Bellot. disquisit. clerical. part. 1. tit. vltum. §. 20. num. 5. pag. 551.

5. Tertiū limita, si testator substitutus aliquem de sua familia adiiciens velle ea bona perpetuo in familia conferuari, tanc enim censetur velle, ut excludo monasterio succedat substitutus, quippe quod Monasterium incapax est conseruanda agnationis, & familiae, vt per Couat. d. cap. 19. num. 1. Menoch. d. præf. 83. num. 45. Gutier. d. cap. 31. num. 29. Ceull. d. q. 193. num. 3. Cald. Pereira de nominat. emphyt. c. 6. num. 12. Pacian. d. conf. 26. num. 128. Cabed. Lusitan. decif. 1. 33. num. 9. part. 1. & alios plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. c. 12. n. 44. quibus addo Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 86. Fufar. d. q. 429. num. 54. vbi num. 55. idem refoluit quando quis esset substitutus cum conditione ut nomen & insignia familie susciperet. & alios per me citatos d. appell. 99. n. 144.

6. Quartū limita, si grauatus religionem ingrediatur animo fraudandi substitutum, tunc enim ille non excludetur, gloss. verbo locum, auct. nisi rogati, C. ad. Trebell. vbi omnes Legiftæ, præcipue Odofr. n. 4. Cyn. n. 3. quæst. 3. Butr. quæst. penult. Bald. num. 24.

Salycet. num. 5. Corn. num. 1. 3. Fulgos. num. 4. Albert. num. 1. Item & Canonistæ in praesenti, Abb. antiqu. num. vlt. Ioan. Andr. num. 36. Butr. num. 61. Bald. n. 31. Abb. num. 46. Dec. num. 204. Ferret. n. 95. Paris. n. 126. Felin. num. 56. Beroi. num. 500. Bellam. num. 32. & 40. Henric. num. 21. Barbat. num. 41. & 42. Mant. num. 57. Menoch. d. p. ref. 83. num. 76. & lib. 6. præf. 8. num. 4. Fr. Emman. d. quest. 77. art. 5. Molina verbo... d. disp. 190. vers. iron quanvis, Tapia in d. auct. ingressi, sive, c. 13. num. 35. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 52. Fufar. d. quest. 419. num. 73. cum seqg. & alij per me citati d. appell. 99. num. 148. Sanch. d. cap. 17. vbi numer. sequentib. disputat ex quibus conjecturis haec fraus deprehendi valeat.

Quintū limita, si grauatus inductus sit ad religio- 7 nem suaconibus, & blanditiis Monachorum, quia tunc Monasterium nulla huius professi bona consequetur, cap. constitut. 2. quæst. 3. ac proinde minime excludetur substitutus, Menoch. d. præf. 83. num. vlt. Tapia n. 40. Peregr. art. 28. num. vlt. Sanch. n. 62. dictis locis, Rustic. d. lib. 5. c. 2. n. 45. Fufar. d. q. 429. n. 72 & alij per me citati d. appell. 99. n. 152.

Sextū limita, si grauatus ante professionem testa- 8 tus sit restituendo hæredem extraneum, tunc enim non excludetur substitutus, Bald. in d. auct. nisi rogati, n. 20. Peregr. d. art. 28. n. 65. Mantic. de coniectur. lib. 1. tit. 7. n. 14. Surd. conf. 2. 8. n. 1. & de alment. tit. 1. q. 1. 5. n. 159. Sanch. d. cap. 17. n. 47. & 49. declarat tunc non sucedere substitutum in ea bona vlt que ad naturalem professi mortem. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 48. Fufar. d. q. 419. n. 66. & alij per me citati d. appell. 99. n. 145.

Septimū limita, vbi non sub conditione libero- 9 rum, vel nuptiarum, sed purè, & simpliciter post mortem restituendo fuerit grauatus, tunc enim cum in ea institutione nec expresse, nec tacit. claudatur conditio, si sine liberis decesserit, non militat dispositio text. in praesenti, vt per Bald. in d. auct. nisi, num. 2. 0. Costa n. 7. Menoch. 56. Peregr. 66. dictis locis, Graff. §. fideicommissum, q. 40. n. 2. Molin. d. disp. 190. col. pen. Sanch. d. c. 17. n. 80. cum seqg. Fufar. d. q. 429. n. 89. ego ipse d. appell. 99. n. 175.

Octauio limita, quando liberorum conditio sit in 10 proprium personam relata, vt si quis sic testem. Si absque liberis decessero, substitutus Ticium; quanvis enim testator non relatis liberis religionem ingrediatur, non excludetur substitutus, sed ille excludo Monasterio succedit, ita Canonistæ in praesenti, Ioan. Andr. num. vlt. Butr. num. 62. Zabarel. num. univ. col. 4. Abb. num. 46. Anchar. num. 29. Dcc. num. 214. Paris. num. 121. Ferret. num. 99. Menoch. d. præf. 83. num. 86. & 87. Tapia d. cap. 13. num. 20. Peregr. d. art. 28. n. 57. Sanch. d. cap. 17. num. 66. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 50. Fufar. dict. quest. 429. num. 83. ego ipse de appellat 99. num. 153.

Nonū limita, si illa conditio, si absque liberis decesserit, apponatur in contractibus onerosis, nam textus nostri desumpta conclusio solam procedit in ultimis voluntatibus, & contractibus gratiosis, Tiraq. in l. si unquam verbo, suscepit liberos, n. 43. fine 46. Peregr. d. art. 28. n. 68. Roland. cor. 93. n. 21. vol. 2. Sanch. d. c. 17. n. 68.

Dicimū limita, si testator institutus filium in Sacris 12 iam constitutum, aut professum, & ei decedenti absque liberis substitutus tertium, quia cum testator memor Ecclesie, & Monasterij substitutus tertium, voluit clare hunc Ecclesie, vel Monasterio præferri. Menoch. dict. præf. 83. num. 54. & 55. Sanch. dict. cap. 17. num. 73. vbi num. 74. limitat, etiam si testator dixerit, si grauatus decesserit sine liberis, succedat Ticius.

480 Collectanea Doct. in lib II. Decretal.

& nullus alius, qui ea verba, nullus alius, excludit Monasterium, & num. 76. limitat, etiam granatus post professionem ex licentia Pontificia testatur, institueretque extraneum hæredem; tunc enim non videtur exclusus substitutus, licet ibi contrarium sequatur, & num. 77. limitat denique si testator apponat conditionem, si decelerit sine liberis illius matrimonij; quia cum Monasterium nequeat dici filius illius matrimonij, excludetur, & admittetur substitutus.

Undecim^o limita, quando grauatus restituere hæreditatem si absque liberis decelerit, professionem fecerit in Monasterio succedendi incapaci, tunc enim tale Monasterium nullatenus substitutum excludet, Nauarr. *comment. 2. de Regular.* num. 54. Fr. Enman. *d. quest. 77. art. 4.* Sanch. *dict. cap. 17. num. 13.* Fusar. *d. q. 42. 9. num. 6. 1.* Farin. *l. M. num. 380.* cum aliis per me citatis *d. appellat. 99. num. 129.* imo substitutus statim à die professionis admittitur, exclusis Monachi illius hæredibus, *Couarun. in cap. 2. num. 6.* de *testam. Alcan. de parie potest. cap. v. tit. num. 72.* Guttier. *d. cap. 3. num. 25.* Parlad. *differ. 1. 47. §. 1. n. 12.* & 13. Menoch. *d. praf. 83. num. 71.* Surd. *conf. 90. n. 8.* & 9. & *conf. 328. num. 2.* Pereg. *d. aric. 28. num. 63.* Hondon. *conf. 62. ex num. 16. lib. 2.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 12. cap. 8. quest. 6. in fine. Mantic. dict. lib. 11. tit. 7. num. 8.* quamvis Spin. *gloss. 12. princ. numero 34.* & 35. & *gloss. 14. num. 127.* Cald. *Pereira dict. quest. 6. num. 10.* Rot. *in Bononien. fideicommissi, de desideriis 20. Martij 1621.* coram R.P.D. Merlino, teneant excludi substitutum non in perpetuum, sed dolo tempore vita Monachi, quo ipse in saeculo existens ea bona possessurus esset, & interim ea bona à tempore professionis pertinere ad legitimos illius Monachi hæredes; verior tamen est nostra limitatio, quam defendit Sanch. *d. cap. 17. num. 16.* vbi *num. 18.* cum defendit Sanch. *d. cap. 17. num. 16.* vbi *num. 18.* cum Boër. Mantic. Peregri. & aliis resoluti existente consuetudine legitimè præscripta, vt est apud Gallos, ne Monasteria in aliqui professi bona succedant, sed alij hæredes succedant, non excludi substitutum, & num. 19. quare quid dicendum, si ex solo statuto Monasteria essent succedendi incapacia, & num. 10. quid tenendum, si ille grauatus ingrediatur Societatem Iesu.

Duodecim^o limita, quando Monasterium succedendi capax non vult succedere in ea professi bona, tunc enim substitutus non excluditur per professionem factam, quia ipso Monasterio repudiane nec habetur vt filius, nec vt hæres, vt per Bald. *h. 1. 13.* & Felin. *num. 50.* Mantic. *d. iii. 7. num. 10.* Menoch. *d. praf. 83. num. 7.* Tapia *d. cap. 15. n. 48.* Pancir. *conf. 11. 4. num. 4. lib. 1.* Peregr. *art. 28. num. 64.* Surd. *conf. 2. 28. num. 1.* Gall. *de except. success. tit. 4 except. 27. n. 22. 4. p. 2.* Fusar. *d. q. 42. 9. num. 6. 4.* cum aliis per me citatis *d. appell. 99. num. 153.* & alios plures quos referit, & sequitur Sanch. *d. cap. 17. num. 24.* aduertens *num. 25.* cum Panciro. *loco citato.* facta repudiatione admitti statim substitutum, non expectata naturali professi illius morte.

Decimotertius limita, quando ingressus in Monasterium caruit effectu, quia nimis ingrediens exit, aut obiit tempore noniuitatis, tunc enim non excluditur à Monasterio substitutus, ita omnes Canonistæ in præsenti, Ioan. Andr. *num. 36.* Butr. *num. 61.* Zabarell. *num. vni. colun. 2.* Panorm. *num. 44.* Bald. *num. 15.* Dec. *200.* Paris. *num. 118.* Felin. *numero 32.* Henric. *num. 20.* Bellam. *num. 40.* Mantic. *numero 56.* Mantic. *d. tit. 7. num. 11.* Menoch. *d. praf. 83. num. 73.* Peregr. *d. art. 28. num. 60.* Tapia *dict. cap. 15. num. 43.* Fusar. *d. q. 42. 9. num. 6. 9.* ego ipse *d. appell. 99. à. n. 134.*

& plures alij per Sanch. *d. cap. 17. num. 26.* vbi idem resoluti si professio facta fuisset irrita, quia tunc non verè habuit effectum, & ingressus n. 27. idem quoque dicendum putat, si grauatus huiusmodi non ingrediatur religionem, vt religiosus efficiatur, sed gratia penitentia, agenda, cum hic non verè dicatur religionem ingressus. Ego ipse d. appellat 99. n. 136. & seqq.

Quare cum constet quid idem M. bis.] Notatur ad 16 hoc quid pluralitas actuum non præsumitur, vt per Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 11. n. 6. vers. quarto limita.* Menoch. *de arbitr. casu 92. n. 32.* Brunor. *à Sole in locis communib. verbo, actuum, n. 31.* Mafcard. *de probationib. conclus. 1174.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 93. num. 12.* Farinac. *in præc. criminali, p. 2. q. 64. n. 319.* & p. 4. dec. 98. Rot. *dec. 18. n. 2. in fine,* apud Farinac. p. 2. recent.

Monasterio vestro contulit se. & sua. Et quid etiam in 17 hoc casu legitime sit relinquenda monasterio titulo institutionis, tenet Perez l. 1. gl. 1. pag. 67. col. 2. in princ. tit. 2. lib. 5. Ordin.

Intentioni vestra verbum dubium non nocebat.] Notatur ad 18 hoc ad hoc quid obscura probatio non reletat probantem, vt per Hippol. *conf. 2. 20. num. 8.* & *conf. 49. num. 5. 7.* Mafcard. *de probat. concl. 1. 363. num. 6.* Surd. *decij. 288. num. 45.* & *conf. 5. num. 45.* cum seqq. Seraphin. *decis. 332. n. 2.* & *dec. 1103.* Stephan. Gratian. *disceptation. forens. c. 114. n. 21.* cum seqg. D. Barbos. *in l. si quis intentione ambigua, num. 38.* cum seqg. ff. de ind. Et dubiam, seu obcuram testis depositionem non 19 interpretatur producens ad suam intentionem, vt per Bald. *tom. 1. communium opinion. lib. 4. iii. 10. n. 388.* pag. 559.

Intellige in cimilibus causis, in criminalibus enim, & ad fauorem reorum probatio dubia, & non concludens contra accusatoris, & fisci etiam plena probationem, reletat, & prodeft: ita Bart. *in l. non solam, sed ut probari, n. 2.* & seq. ff. *de noui oper. nuntia.* Boff. *in præt. crimin. tit. de coquiliis, num. 60.* & seq. & tit. *de defens. reorum, num. 12.* Vulpel. *conf. 97. num. 4. volum. 1.* Mafcard. & alij plures, quos referit & sequitur Farin. *in præc. crimin. q. 86. num. 76.* & q. 12. 5. §. 1. num. 42. & seq. & q. 62. n. 9. & *conf. 102. in fine, lib. 1.* latè Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 60.*

Præterea cum verbum illud, minor annis, &c.] Notatur ad 19 hoc quid appellatione minorum venit tam pueritia, quam adolescentia, vt per Sfort. Odd. *de in integr. ref. p. 1. q. 2. art. 5. n. 42.* Flam. *de resign. benef. lib. 3. 9. 7. n. 1.*

Quia tamen intelligendum, &c.] Notatur ad hoc 20 quid sine hæredie decederet non dicunt, qui Monasterium sibi hæredem inquit, vide Costam *in cap. 8. pater. de testam. lib. 6. p. 1. verbo, si absque liberis, n. 2.* & n. 10. & 61. Gutier. *canon. lib. 2. c. 1. n. 68.* Ceuall. *communia contra communes, 9. 5. 38.*

Illi in hac materia sciri dignum est quid substitutus sub conditione si in titutus decelerit sine liberis agent præ immissione, non teneat aliquid probare, quia mors sine liberis de iure præsumitur, & remanet probata eo ipso quid non constat grauatum illo aliquando habuisse. Bart. *in lex fallio, 8. si quis autem, & ibi Angel. num. 2. ff. à Trebell. Alexand. conf. 20. num. 12.* & *conf. 39. num. 2. lib. 1.* Bellon. *sen. conf. 1. 9. num. 3.* Capyc. *decis. 1. 59. num. 11.* Paris. *conf. 86. num. vlt. lib. 4.* Aldobrand. *conf. 80. n. 5. lib. 1.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. ref. 18. n. num. 5.* Pute. *decis. 2. 3. lib. 1.* in correct. Card. Mantic. *decis. 32. num. 1.* Fusar. *de substitut. q. 4. 6. num. 3.* Rot. *in Bononien. fideicommissi de Laurio, 27. Ianuarij 1621.* coram Card. Verospio, & in Romana

De Probationibus, Tit. XIX. 481

- Romana fideicommissi 20. Decemb. 1627. coram R.P.D. Vbaldo, &c in Florentina fideicommissi de Cambis 9. Iunij 1627. coram R. P. D. Dunozetto iun. & in ffoletanab ereditatis 27. Iunij eiusdem anni coram eod. Attamen Fular. d. q. 436. per tot. plures causas distinguit, qui apud eum videri poterunt.
- 22 In gloss. 1. *In principio ibi, si naturales filios habeant, evanescit.* Hanc regulam affirmatinam constituant, & probant in proposito Felin. n. 21. Dec. n. 37. bie. Padil. in locum acutissimi, n. 31. ff. de fideicom. Duen. reg. 152. Mantic. de coniunct. lib. 1. tit. 9. à n. 2. Gabr. committit de fideicom. concil. 2. n. 68. Gom. tom. 1. c. 5. n. 40. Rojas in epit. successo 14. n. 12.
- 23 In gloss. *Verbum dubium ibi, & est arg. quid verbum testis ambiguum pro reo sit interpretandum.* Notatur ad hoc quid verbum ambiguum testis contra producentem interpretatur, vt per Tiraquell. de retractu lig. 8. 1. gloss. 16. n. 4. Bellacomb. tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 10. n. 389. Surd. d. c. 360. n. 10. plures refert Doctores Farinac. in praxi crimin. p. 2. tit. de opposit. contra dicta testimoniis, quae 68. n. 60. vbi n. 61. limitat, & ita mitiorem partem interpretatur Tiraquell. in l. si unquam, C. de reuocandis donat. verbo, & postea, num. 1.
- 24 In gloss. *Qui monasterium, vt ibi, si autem rogatus est restituere loco religioso, vel Ecclesia, vel expendere in pias causas, &c.* Notatur ad hoc quid pia causa substituta per professionem grauati non excluditur, sequuntur Canonistæ in præsenti. Innoc. n. 8. Host. num. 19. Buttr. num. 60. Abb. Panorm. num. 36. Anch. num. 19. Imola, num. 17. Bellam. num. 19. & vlt. Dec. num. 192. Felin. num. 9. Paris. num. 113. Ferret. num. 83. in fine, & num. 99. Bero. à num. 451. Mantic. num. 47. & 48. Legitit in dicta aub. nisi rogati, C. ad Trebel. & ibi Bart. num. vni. q. 1. Alberic. n. 1. Bald. n. 6. & 7. Corn. num. 12. & ceteri Ordinarij, Tiraquell. de privilegiis pia causa, præs. 95. Con. cap. 19. num. 7. in fine, Costa d. verbo, si absque liberis, n. 2. Bernard. reg. 219. col. 4. Mantic. d. tit. 7. n. 12. Peregrind. ari. 12. n. 84. Menoch. d. præs. 8. n. 47. Guttier. d. c. 32. n. 39. Surd. cons. 2. 18. num. vlt. Tapia d. c. 13. à n. 29. Molina d. disp. 190. vers. deinde si pia causa, Bellet. d. p. 1. tit. vlt. 820. n. 4. vers. præterea, Less. de iustitia. lib. 2. c. 41. dub. 1. o. n. 84. Sanch. d. c. 16. num. 34. vbi num. 15. ampliat etiam pia causa pia substituta sit minus pia, quam monasterium, & n. 32. ampliat etiam quamvis pia causa non esset immediata substituta, sed mediata, de quibus omnibus Fular. d. q. 429. n. 56. cum seqq. Ego ipse d. appellat. 99. ex. num. 1. 18.
- 25 In ead. gloss. ibi, *Si vero ille, qui rogatus est restituere hereditatem, vel legatum, fiat clericus, &c.* Notatur ad hoc quid si grauatus hereditatem restituere, si absque liberis decesserit, fiat clericus Ecclesiæ secularis, substitutio evanescit duobus concurrentibus, vide- licet primò, vt perpetuò in clericatu perseueret, se- cundò, vt in fine vita bona illa, qua substituto resti- turus erat, det Ecclesiæ, vel in alia opera pia ex- pendat; sequuntur Canonistæ omnes in præsenti, ex- ceptis Abb. Butrio, Ferretto, & Mantua, resoluunt Menoch. d. præs. 8. à n. 55. Bellet. d. s. 20. n. 6. Guttier. d. c. 12. num. vlt. Bened. Egid. ad l. Tertia, part. 1. n. 45. Sanch. d. cap. 16. num. 32. aduertentes clericum il- lum debere esse in Iherusalem constitutum, & continuo habitate in domo ipsius Ecclesiæ, non autem in paterna.
- 26 In ead. gloss. ibi, *Sed quid si tradit se, & sua alicui Ecclesiæ seculari, &c.* Notatur ad hoc quid non eva- nescit substitutio si hic solùm efficiatur oblatus, se- & sua tradens Ecclesiæ seculari, cum adhuc non sit versus religiosus, sequuntur Canonistæ omnes in præ-

sentia, Buttr. num. 61. in fine, Panorm. num. 46. Anch. num. 29. Henric. num. 28. Bero. num. 501. Mant. num. 59. plures per Sanch. d. cap. 16. num. 28. & num. 29. re- soluit multò minus evanescere si grauatus ille mo- nasterium non ingrediens illud hæredem insitiat, & num. 30. teneretiam non evanescere si ille ingre- diatur capellam facultarem, cum adhuc non sit reli- giosus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Actor & reus vbi in interdicto retinenda possessionis probant, obtinet is, qui antiquorum possessionem probat titulo maxime iustificatam, vel meliores probationes res feliciter adducit.*
- 2 *Index non debet petitionem, vel exceptionem rei- cre ob presumptam malitiam partis perentis, vel apponentis.*
- 3 *Testes singulares non probant præscriptionem.*
- 4 *Testes sibi inuicem contrarij nihil probant.*
- 5 *Testes quando dicantur sibi inuicem contrariari, ostenditur, & n. 6.*
- 6 *Probatio testimoniis, vel instrumentorum receptione post terminum eidem probatio i. præfixum, non valeat ipso iure.*
- 7 *Index potest attentis circumstantiis præscribere unum, & eundem terminum, tam productioni, quam reprobationi testimoniis, intra quem exceptiones probari debeant, insimul cum probatione prin- cipali.*
- 8 *Index potest attentis circumstantiis præscribere unum, & eundem terminum, tam productioni, quam reprobationi testimoniis, intra quem exceptiones probari debeant, insimul cum probatione prin- cipali.*
- 9 *Testes non admittuntur ad reprobando illos, qui alios iam tertio reprobantur.*
- 10 *Parum, & nihil equiparantur.*
- 11 *Remedium possessorum ex interdicto retinenda inten- tari potest pro conservatione jurisdictionis, honoris, & obsequiorum quasi possessione.*
- 12 *Possessione antiquiori probata illa, qua est iurior, & sine titulo, clandestina, & turbativa præfa- minuit.*
- 13 *Jurisdictionis quasi possessio probatur per exactionem gabellarum.*
- 14 *Duo insimul eandem reg. & eodem modo in solidum possidere non possunt.*
- 15 *Qualitas allegata necessario probanda est.*
- 16 *Instrumentum dicitur evidenter probatio.*
- 17 *Interdicto, vti possidetis, quotiescumque amba par- tes sunt in possessione, & viragine præcedunt se possidere, illa obtinere debet, qua prius pos- sident.*
- 18 *Declaratur text. in præsenti.*
- 19 *Falsitas testimonij probatur ex probatione corri- ptioris.*
- 20 *Testimoniis commissa receptione non censetur commissa illorum examinatione.*
- 21 *Testes numero plures alii preferuntur, nisi pauciores sint digniores.*
- 22 *Falsitatis exceptio aduersus testes obici potest etiam post sententiam.*
- 23 *Sententia ex falsis testimoniis, vel instrumentis lata nunquam transit in rem indicatam.*
- 24 *Sententia lata ex testimoniis corruptis an veniat re- tractanda, transactaque in rem indicatam, re- missione.*
- 25 *Testimoniis fides ut improbetur, & de falso puniri pos- sit, sufficit probare corruptionem absque falsitatis probatione.*
- 26 *Sententia usque ad triginta annos potest allegari nulla.*
- 27 *Sententia ex falsis testimoniis lata non est nulla, sed in- insta.*

S 1 28 Inter

28. Interdicto ut possideris si viraque pars aequaliter probanis sorte res est ad indicanda.

C A P. Licer causam. I X.

Terminus, v.g. trium mensium cum partibus datur ad producendos testes, vel pro causa principali, vel ad confutandos testes contrariae partis si transacto termino una pars vult producere testes, non admittitur, sed si obiciat testes fuisse corruptos & deposituisse falso, admittitur, & signatur terminus, v.g. unus mensis, & parti contrariae conceditur alter mensis ad producendos testes, qui reprobent primos. Item auctor & reus vbi interdicto retinenda possessionis probat, obtinet is, qui antiquior in possessionem probat titulum maximè iustificatam, vel meliores probatioes respectu possessionis adducit. Colligunt ex Or. lin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Joan. And. Imol. Inpp. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Bero. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vinian. in ratione secundi libri iuris Ponificis, pag. 141. Alagonia in compend. iuris Canon. pag. 254. remissius Catal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 1. cap. 4.

Per excogitatum malitiam. Notatur ad hoc quod ob præsumptam malitiam partis petentis, vel opponenti non debet index petitionem, vel exceptionem reiicere, vt per Abb. n. 6. Felin. & Dec. 5. Bero. & omnes hic, sed pro veritate vide Cou. præc. c. 6. n. 2. Menoch. remed. 15. recup. n. 27. Auftr. ad Capell. decis. 479. n. 5. Bernard. Graue. ad præl. Camera Imper. lib. 1. concl. 81. n. 18. ex quorum mente, præcipue Abb. d. n. 6. intelligendum est supradictum notabile de l. ui præsumptione, de qua agit, is text. & innuit litera ibi, *aliquibus videtur innam videtur præsumptio per quam euidens, aut manifesta malitia, seu calumnia arguitur, tunc index potest, & debet omnino reiicere petitionem, vel exceptionem, qua per huiusmodi euidentem litigantium malitiam offeruntur, quo casu procedit, & intelligi debet cap. iuris causa, ibi ex præsumptionibus pluribus, de in integr. refis. & l. 1. C. de falso.*

In dicto sui testimoni singulare. Notatur ad hoc quod testes singulares non probant, vide ad cap. quoniam 3. n. 1. infra de testibus, & ideo non probant præscriptionem, Mafcard. de probat. concl. 12. 13. n. 60. & 61. Farin. in præxi crimin. 9. 64. & 176. vbi à n. 192. an probentur iurisdictionem.

Collige ex text. testes singulares deponentes de aliqua re in genere si deponant de diversis actibus particularibus circa eandem rem in genere plenam probationem non efficere, ita in specie Host. in sum. de testib. §. quia dñe sitas, vers. quid si agitur, gloss. 3. in fine, & alij in cap. ut officium, de hæres. lib. 6. Decian. in presenti, n. 7. Abb. à n. 12. Felin. n. 2. vers. 2. Bellam. n. 9. & alij in locis ex quadam de testib. Curt. in tract. de testib. concl. 17. à n. 7. Boët. decis. 3. 2. n. 2. Albert. de agnoscendis assert. 9. 14. n. 12. Conat. lib. 7. var. c. 3. n. 5. Simanch. de carbolicis instit. c. 64. à n. 66. Burlat. conf. 16. n. 14. & conf. 17. n. 10. Roland. conf. 48. §. 29. lib. 4. decis. Pedem. 1. 2. Mafcard. de probat. concl. 947. n. 1. vbi plures referendos communem dicit. Pro quibus virgenter facit text. in prælenti, quia non est negandum in probatione aliquius generalis requiri, & esse necessarium numerum duorum testimoniis contestium, ex reg. text. in cap. licet universis, de testib. ac proinde cum testes singulares in eadem re generali non dicantur

contestes, neque enim concordant in actibus particularibus ex quibus res illa generalis componitur, & probatur, & vt tales respectu illorum maneat singulares, & etiam maneat tales respectu eiusdem rei generalis, vtique dicendum est respectu illius non efficere plenam probationem, prout expressè colligitur ex hoc text. in prim. iunctis verbis relatibus, quamvis contraria sententiam teneat gloss. vlt. in l. ab carmen, §. fin. ff. de testib. & gloss. verbo simul, in cap. nihilominus 3. q. 9. Innoc. cui hæc sententia imputatur, & alij relati per supracitatos. Non obstat quod testes singulares, licet differant in mediis, hoc est, in actibus singularibus nihilominus convenienter videntur in fine, & substantia rei de qua agitur, quia quidem convenienter efficiunt, vt resultere plena probatio, ex reg. l. q. sententiam, C. de pœnis, respondet enim testes singulares in actibus singularibus eo ipso non convenienter, nec concordare in fine, vel substantia rei generalis, eo quod substantia, & finis in quo, vel in qua testes concordare debent, non verificatur in genere aliquo per se, quod quidem cum aliquo sensu corporis percipi non possit, de illo testes deponere nequeunt nisi per species, & actus eiusdem generis, quod de illis prædicatur, iuxta text. vbi gloss. verbo que mouerunt, & vide ut in cap. teste 3. q. 9. q. 9. quade causa finis & substantia, in qua testes debent esse concordes, tantummodo intelliguntur, & verificatur in actu, seu specie illa, de cuius probatio agitur, vt ex illius probatione resulteret eiusdem generis probatio, ac proinde si respectu actus vel speciei testes fuerint singulares, non possunt dici concordes in actu, vel specie, & consequenter nec in fine, nec in substantia rei de qua agitur: vnde cum non agatur de probatione generis, quod quidem vt sic probari nequit iuxta supradicta, sed agatur de probatione illius per probationem speciei, vel actus eiusdem generis, non erit mirum, si testes existentes singulares respectu eiusdem speciei, vel actus, dicantur non concordare in substantia, vel fine rei de qua agitur, & sic respectu illius in effectu discordes erunt, cuius probatio resulteret neque deficiente probatione actus, vel specie.

Quia sibi inuicem eniderit: si contradicunt. Notatur ad hoc quod testes sibi inuicem contraria nihil probant, vt per Mench. usus freq. c. 40. n. 6. c. 3. n. 25. Conat. var. lib. 1. c. 13. n. 8. vers. ceterum si testis. Clar. §. fin. q. 51. vers. quartus est casus. Menoch. de arbitr. casu 108. n. 2. & de pref. lib. 5. præf. 2. à n. 1. Bruner. à Sole in locis communib. verbo, testis 1. Mafcard. de probat. concl. 136. 1. n. 2. & Sayr. in clausi Regia. lib. 12. c. 21. n. 12. Farinac. in præxi crimin. q. 66. n. 1. & conf. 39. à n. 9. quid q. 66. n. 5. resolutum testem sibi contrarium dicunt illum, qui deponit duo, qua simil est non possunt, & Rota decis. 176. num. 0. & 11. apud Farinac. p. 1. recent. censuit testem dicere contrarium quando primum dicit se nescire, & postea dicit se scire. Circa predicta verba, iunctis aliis, ibi, sibi inuicem contradicunt, Innoc. m. 4. Abb. notab. 8. Bellam. & alij communiter hic & gloss. in c. in nostra 32. de testib. & Doctores illuc, intelligunt hunc text. agere de contradictione per quam testis sibi ipsi & in eodem iuxta testimonio contradicebat, iuxta quem sensum probat text. non valere testimonium illius, qui sibi ipsi in eodem testimonio contradicit, & duo inter se pugnantia deponit, vt notat d. gloss. 1. & omnes hic; in idem expeditur text. vbi omnes in l. qui falsa, ff. de testib. cum aliis per Cou. lib. 1. var. c. 13. n. 8. vers. ceterum, Menoch. d. casu 108. n. 2. Mench. usus freq. c. 32. n. 9. Clar. d. q. 53. num. 15.

Intellige

5. Intellige primū text. procedere vbi testis sibi ipsi, & in eodem testimonio contradicit absque animo, & intentione expressā corrigendi se, & retractandi quod prius dixerat, veluti quia vtrumque contrarium simpliciter affirmat, non offendens se velle per posterius recedere a priō, vt in specie huīus text. & similiū obseruant præcitat. Si verò testis sibi contradicit non simpliciter, sed cum eo animo se corrigēndi, & retractandi quod prædixerat, non procedit is text. & tunc distinguendū est. Si talis correctio incontinentiā fāt, præualeat, & fidem facit posterius dīctū cap. præterea 7. vers. quorū, de testib⁹ cog. vbi gloſ. & communis, Bart. in l. eos, ff. de falso, receptū dicunt Cou. Menoch. a. num. 4. Mench. & Iul. Clar. locis prox. mē citatis; si verò ex interūlo p̄eāualeat prius dīctū, ex quo ins pari questionē est. Abb. num. 10. Felin. num. 4. & alij in cap. cūm in sua, & testib⁹ communis ex Cou. d. num. 4. Menoch. i. o. dīctis locis, nūm. 12. Cou. Menoch. num. 5. Clar. in dīctis locis.

6. Intellige secundū prædictā, text. procedere ita vt nec possit, nec excusari valeat ipsius testificantis ruficitas, vel simplicitas, quā in plerisque aliis prodesse, & excusare solet, cap. super l. tēris 20. de rescript. Idque in proposito obseruant Ioan. Andr. in cap. cūm Iōannēs, de fide in strūm. Bald. in l. scriptū, ad fin. C. illo tit. Dec. & Cagnol. in l. vbi repugnat, ff. de reg. in vī. Tiraq. de p̄eāus temper. causa 11. n. 15. contra Socin. & Angel. quos sequitur, & explicat Auend. de exequend. mand. lib. 2. cap. 27. num. 28. Tertiū intellige, & amplia text. procedere, ita vt sublata vel prohibita quacunque exceptione, vel reprobatione testium non censetur sublata, vel prohibita ea, quā infurgit ex huiusmodi contradictione, vt ex Dec. in l. ed. ta, C. de edendo, & in d. l. vbi renugantia, resolut Cagnol. b. n. 2. Quartū intellige, & limita, text. tantummodo locum habere vbi testis sibi ipsi contradicit in substantia testimoniij, & rei de qua agitur. vt innuit hīc text. ibi, in serie sui testimoniij, seens verò si in circumstantiis accidentib⁹ seu verbis in quibus rei substantia non constitit, vt satis significat cap. nihil de verb. sing. gloſ. verbo, vacillasse, in cap. cūm Ecclesia, de cōs. a posſess. Rebus. de reprobatione testium, num. 10. 5.

7. Iſum nullū eius audierū.] Notatur ad hoc quid probatio testimoniū, vel instrumentorum recepta post terminū eidem probationē præsumū non valer ipso iure, vt per Bald. n. 8. Aret. & alios hic, sequuntur Boēt. de cōs. 3. 52. num. 1. Crot. de testib⁹ n. 170. Notabis tamen hunc text. melius expendi posse pro opinione Angelī, & Imol. in l. quādū, ff. de acquirendā heredit. & aliorū, quos referens sequitur Hippol. sīm. 18. 5. dum resolūtū tunc deūmū. ēlāpso termino probationē recipi non posse cūm iudex, interloquendo pronuntiātū illum esse elāpsum, & partes viterū non admittandas, prope fecit pontifex in proposito, ibi, interloquendū decreuimus, &c.

8. Spūtūm in mōstris lūteris comprehēnsum, &c.] Notatur ad hoc quid potest index attentis circumstantiis præscribere vnum, & eundem terminū tam producōtiō, quām reprobatione testium, intra quem exceptiones probari debeat, insimul cum probatione principali, vt per Abb. notab. 3. Dec. Bero. a. n. 16. & alios hic, Tiraq. de retractū it. 2. §. 2. gloſ. 1. n. 84. idem constat ex c. cūm causam 37. de test. quod est pars hu-

Tom. I.

ius Decretalis. Sic etiam attentis eisdem circumstantijs, & iusta causa poterit index præscribere vnu terminū ad testes producendos, & alium diuersum ad eodem reprobando, iuxta hunc text. in vers. seg. ibi, induito ex tunc altero mēte. Planē vbi terminus non præfigitur à iudice expresse ad reprobando testes, sed simpliciter ad probationem in negotio principali, non censetur idem præfinitus ad reprobando testes, & probandas exceptiones huiusmodi, quæ regulariter vīque ad publicationem attestatiōnum, & aliquando post illam deponi possunt, c. præsentium 3. de testib⁹ Crot. de testib⁹ a. n. 3. 54. Cōuar. præt. c. 18. n. 5. Auendan. resp. 2. 1.

Ad reprobationem testium illorum, &c.] Notabis quid licet irre non admittantur testes ad reprobando illos, qui alios, iam tertii reprobant, ne in infinitum procedat probatio, c. liceit dīctus 49. de testib⁹ nihilominus tamen hi, qui alios repellunt, per exceptionē repellē & reprobari possunt, vt per gloſ. hic verbo, reprobationem, probat aperte d. c. licei, vbi Felin. tradit Soar. a Pace, sic intelligendus in praxi tom. 1. p. 1. temp. 9. n. 3. 1.

Nulla, vel modica.] Ergo parum, & nihil aequiparantur vt per Hippol. sīm. 27. Tiraq. in tract. de iudicio in rebus exīg. fol. 53. vers. 8. Sebas. Neu. ad l. minus 3. n. 2. ff. de verbōrū significat. Corn. conf. 6. col. fin. lib. 1. Menoch. conf. 6. n. 7. & 8. Octau. Glorit. resp. p. 3. n. 100. metapl. in tract. Axiom. juris vīsū req. Axiom. 17. 5. n. 1.

Honore.] Ergo pro conservatiōne iurisdiictionis, honoris, & obsequiōrum quasi possētione potest intentari remedium posseſſorū ex interdicto retinendū, de quo vide Bart. in l. 1. in princ. num. 4. ff. vī possid. Menoch. remed. 3. retin. n. 118. Tiraq. de nobilit. c. o. n. 57. Laram in l. si quis a liberis, in princ. n. 3. ff. de liberis agnō. c. Ioan. Garc. de nobilit. gloſ. 25. n. 59. Idque generaliter in quibuscumque iuribus incorporalibus admittit gloſ. 1. in d. l. 1. communiter recepta ibi, & alibi, vt per Menoch. d. loco, n. 104. Marant. de ord. ind. p. 4. dist. 7. n. 20.

Illa præuldubio sine insto titulo, &c.] Notatur ad hoc quid probata antiquiori posſessiōne illa, qua est iūnior, & sine titulo, clandeltina, & turbatina præsumitur, vt per Tiraq. remed. 15. recip. num. 69. Alex. conf. 110. n. 1. lib. 1. & conf. 76. n. 8. lib. 2. & conf. 82. n. 4. lib. 1. Rot. decisi. 17. n. 7. p. 1. diuers. & decisi. 19. n. 2. p. 2. & nouissimē decisi. 55. 5. num. 1. apud Farin. pars. 1. in rea. centior. & decisi. 47. 6. num. 4. ead pars. 1. Gozad. conf. 86. num. 7. Paris. conf. 26. vol. 4. Roland. conf. 46. n. 40. vol. 2. & conf. 72. n. 1. ead. vol. & conf. 9. n. 12. & conf. 41. n. 13. vol. 3.

Aliqua seruitia, &c.] Notatur ad hoc quid probatur quasi posſessiōne iurisdiictionis, per exactionem galbarum, vt per Menoch. remed. 3. retin. n. 58. 2.

Duo insimul eandem rem, & eodem modo in solidū posſidere non possunt.] Consonant text. in l. si vt certo, §. si duobus vribiculū, ff. commodati, l. dno 19. ff. precario, latē explicant Bart. Alex. Zaz. Socin. Duaren. Cuiac. & alij in l. 3. §. ex contrario, ff. de acquirend. posſess. Anton. Gom. 1. 4. 5. Tauri. num. 99. Mant. paralip. dial. 5. 2. Vacon. declarat. iuris, lib. 2. cap. 39. Cuiac. lib. 9. obseru. 32. Gilchen. de præscript. part. 1. cap. 6. num. 20. 5. Card. Tūchi. tom 6. lit. B. concil. 42. 9. Rota decisi. 45. 6. num. 4. apud Farin. part. 1. recent. & decisi. 26. 3. n. 3. p. 2. recent.

Quia non probant.] Ex eo, quia non fuit probata qualitas allegata, qua necessariō probanda erat, iuxta tradita per Tiraquē. dereratculig. §. 8. gloſ. 7. num. 1. & 2.

Evidētissimē colligatur.] Ergo instrumentū dicitur

ſt. 2. evidēt.

videntissima probatio, vide Doct. citatos in *meo-
periori iuris, verbo, instrumentum*, 1.

17. *Longe sint priores.*] Notatur ad hoc quod in interdicto *ut possidet*, quotiescumque amba partes sunt in possessione, & utraque pretendit se possidere, illa obtinere debet, quae prior possidet, quaeque anteriores, & antiquiorum possessionem habet, ut per *Marrant de ordine indic. p. 4. dist. 7. n. 17. Menoch. remed. 3. retin. à n. 7. 25. Couar. pratt. c. 17. in fin. vers. 12. Optimè Mascal. de probation. conclus. 1193. à princip. Gam. decif. 5. 4.*

18. *Malæ fame, &c.*] Quicquid velit Bero. n. 45. imponens Abb. & Baldo, verba hæc non videntur intelligenda de infamia iuris, qua à iure procedit, & per eam, absolutè loquendo, non dicitur quis malæ fame, sed de infamia facti, quippe qua procedit ex malefactis, & manet apud homines; præterim quia text. dicit hos testes non fuisse speciatim reprobatores, reprobarentur vero si essent infames à iure; & infuper quia text. innuit eosdemmet esse malæ fame, & leuis opinionis, quæ ex mala fame procedat ea eius opinio.

19. *Quoniam et si de corruptione, &c.*] Notatur ad hoc quod ex probatione corruptionis non probatur falsitas testimonij, ut per *Ioan. Andr. & alios*, cum quibus est communis, secundum *Dec. n. 20. bic. Clar. §. falsum, n. 15. & vt iure verius defendant Couar. in cap. quan-
v. p. 1. 8. 7. n. 5. Menoch. de arbitr. casu 310. à n. 6. prob-
bat, & Lusitania confuetudine receptum fatetur Vala. c. consult. 51. n. 14. vbi admonet Aduocatos ne super testimoniū falsitate conficiant articulos de sola cor-
ruptione. Contraria tamen opinio probabilior est, & receptior, quam probant *Burr. Abb. n. 24. & Felin. notab. 9. hoc. Bart. in l. Diuus. n. 7. vbi Alex. 9. Iaf. 27. &c. alij, ff. de re iud. Rebuff. de reprob. testimoniū, num. 403. Azened. l. 4. n. 26. & 29. tit. 8. lib. 4. noua recop. & potest responderi ideo hic non fuisse fatus corruptionem probari, quia, ut constat ex litera agebatur de corruptione simpliciter & in genere proposita, non vero de corruptione pecuniae, quæ sola fatus est, & requirit in proposito ad concludendam testimonij falsitatem, iuxta *d. l. Diuus, & d. l. 1. ff. de falsis, & cap. sicut 9. de testib. ibi, pecunia accepit.***

20. *Accipere, & examinare.*] Ergo in dubio commissa testimoniū receptione non censetur commissa illorum examinatio, de quo vide *Dec. notab. 7. Felin. num. 14. Bero. 17. bic. Menoch. de præsumpt. lib. 2. pref. 56. à princip.*

21. *Per testes numero plures, &c.*] Notatur ad hoc quod testes numero plures alii præferuntur, ut per *Alex. conf. 6. 4. n. 2. & conf. 86. num. 17. vol. 3. Marfil. conf. 113. num. 47. Boff. in pract. tit. de oppofit. contra testes, num. 9. & 13. Hieron. de Monte fimb. regund. cap. 5. num. 2. & 3. Surd. conf. 103. num. 4. Farin. in præc. crimin. q. 6. 5. num. 107. Rot. decif. 272. n. 3. apud Farin. p. 1. recent. & decif. 199. n. 2. ead p. 2. & decif. 3. 15. num. 8. part. 1. recent. & decif. 245. num. 3. ead p. 1. nisi pauciores sint digniores, Mantic. decif. 3. 17. num. 1. & 12. facit text. in l. ob carmen. §. fin. in fin. vbi *Gloss. & Bart. ff. de testib. vbi habetur quod non ad multitudinem inspiciendum est, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimoniū, quibus potius lux veritatis afficit, quapropter ad testimoniū qualitatem potius, quam ad eorum multitudinem inspiciendum esse, inquit *Gloss. Burr. Abb. Arein. Dec. Bero. & alij in cap. in nostra, infra de testib. Roland. conf. 24 n. 53. vol. 1. Anton. Gabr. commun. sub tit. de testib. concl. 4. n. 37. Petr. de fideicommiss. q. 52. n. 1105. Farin. in præc. crimin. q. 6. 5. n. 120. & quæst. 5. 7. num. 38.***

22. In *gloss. Opponi.* Notatur ad hoc quod exceptio

falsitatis aduersus testes obiici potest etiam post sententiam, *Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 87. §. 1. vbi parrens mens n. 2. apud Castellanos l. 13. tit. 22. & l. 2. tit. 56. p. 3. & l. 5. tit. 6. p. 7. vbi Greg. Lop. Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 1. n. 5. Clar. §. fin. q. 51. n. 1. Villadieg. in gloss. l. 8. del fuerit vbi co. tit. 4. lib. 2. n. 4. Amat. Roderic. de modo, & forma videndi, seu exanimandi process. cap. 9. n. 9. & 10. Sententia enim lata ex falsis testimoniis non quan transit in rem indicatam, *Ordin. Reg. Lusitan. d. l. 3. tit. 75. in princ. vbi parrens mens, & apud Castellanos l. 13. tit. 22. p. 3. vbi Greg. Lopez. Alex. Trenta. cinq. var. lib. 2. tit. de sentent. ref. 3. n. 13. Cur. Philip. p. 1. §. 18. n. 12. Aloys. Ricc. in collect. decif. p. 5. col. eti. 1502. Sic etiam nec transit in rem indicatam sententia ex falsis instrumentis lata, *Cald. Pereira conf. 36. à num. 1. vbi num 1. declarat procedere si is pro quo lata fuit, sciat falsas esse probations, regulariter enim sententia ex falsis testibus lata retractari potest, ut latè per Mench. quæst. vñfreg. c. 36. à princ. vbi n. 11. tenet text. in præsenti, dum aut corruptionem probari satis non esse nisi & falsitas probetur, procedere ideo quod antea fuerat concessa dilatio ad probandum, & obiiciendum contra personas testimoniū, secus vbi talis dilatio concessa non fuisse.***

In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid sufficit probare testes esse corruptos. An & quando sententia lata ex testimoniis corruptis veniat retractanda, transeatque in rem indicatam, vide Menoch. de arbitr. casu 34. n. 6. Mench. quæst. vñfreg. cap. 37. Anules ad cap. 1. Prætorum, verbo donation. num. 6. Rebuff. de reprob. testimoniū, num. 403. Peregr. de iure fisci, lib. 7. tit. 4. num. 5. cum seqq. Aloys. Ricc. in collect. decif. part. 5. collect. 1499. Farin. in præc. crimin. part. 3. quæst. 111. num. 197. Fr. Emman. quæst. Regular. tom. 3. q. 3. 4. art. 8. ad fin. Ad hoc vero vt testimoniū fides improbatur, & de falso puniri possint, sufficit probare corruptionem, absque falsitatis probacione, Car. lib. 5. §. falsum, n. 12. Menchac. d. 36. n. 10. Cenal. commun. contra commun. q. 178. Amat. Roder. d. præt. c. 8. n. 12.*

In ead. gloss. ibi, *Non tamen transit in rem indicatam usque ad viginti annos. Ind ad triginta annos, nam vñque ad hoc tempus sententia ex falsis testimoniis lata non est nulla, sed infinita, ut per gloss. Bart. & Doct. in l. Diuus, ff. de re iudic. Felin. bic. n. 35. & alios, quos referit, & sequitur Cou. ad cap. Alma Mater, p. 1. §. 11. n. 14. vers. secundo.*

In ead. gloss. ibi, *Bene tenet, sed retractanda est. Notatur ad hoc quod sententia ex falsis testimoniis lata non est nulla, sed infinita, ut per gloss. Bart. & Doct. in l. Diuus, ff. de re iudic. Felin. bic. n. 35. & alios, quos referit, & sequitur Cou. ad cap. Alma Mater, p. 1. §. 11. n. 14. vers. secundo.*

In gloss. *Vñf. ibi, sorte divimatur.*

Notatur ad hoc quod sententia ex falsis testimoniis lata non est nulla, sed infinita, ut per gloss. Bart. & Doct. in l. Diuus, ff. de re iudic. Felin. bic. n. 35. & alios, quos referit, & sequitur Cou. ad cap. Alma Mater, p. 1. §. 11. n. 14. vers. secundo.

S V M M A R I V M.

1. *Filium si quis nominet, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri corum iurantis convarium.*

2. *Concubinarius filius presumitur natura ex concubina secum domi rerente.*

3. *Elius*

- 3 Filius mariti presumitur natus ex vxore cum illo cohabitante, quamvis probetur vxorem esse adulteram & filium assimiletur in facie adulterio.
- 4 Parentum ex confessione, & nominatione magna insurget presumptio pro filio.
- 5 Nemo auditur contra propriam confessionem.
- 6 Nominatione solum, non facit quem filium, nisi habitus sit pro tali.
- 7 Probatio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio petitio, vel probari debeat de titulo seu dominio, remissione.

C A P. Per tuas. X.

Concubina si dicat suum filium esse Titij, & Tius acceptat, ac recognoscit publicè esse suum filium, & pro tali communiter reputatur, si deinde mulier dicat contrarium, & iuret, non ei amplius creditur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Joan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Anch. Barbat. Dec. Myrsing. Aret. Cujac. Viulani. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 142. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 155. remissione Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Auguſt. collect. 4. Decretal. lib. 2. tit. 6. cap. 2.

In domo ipsius peperit, &c.] Notatur ad hoc quod natus domi ex concubina presumitur filius concubinarij, qui illam secum retinebat, vt per Abb. Felin. & Dec. in presenti. Alciat. de pref. reg. 3. pref. 38. num. 3. Paleoth. de nobis, & Iur. 1. 26. n. 3. Gam. Lufit. deif. 1. 32. n. 2. Conar. de spon. lib. p. 2. cap. 8. §. 3 n. 8. Duen. reg. 3. 44. ampl. 3. Mafcard. de probat. concl. 7. 88. n. 25. Menoch. de arbitr. caju 89. n. 26. & de presumpt. 1. 6. pref. 53. n. 5. Intelligit, & amplia procedere, etiam si concubinarius per se, vel insimil cum matre neget illum esse filium, qui domi ex concubina natus est, vt obferuant Doctores communiter hic, communis ex Duen. ampl. 5. Menoch. n. 27. dictis locis Gom. 1. 9. Tauri. n. 3. Mafcard. d. concl. 7. 88. n. 2.

3 Notatur etiam ad hoc quod natus ex vxore in domo mariti cum ea cohabitantis filius mariti presumitur, probant text. in 1. filium diffinimur, qui sunt sui, vel alieni iuris, & in 1. si vicinis, C. de nuptiis. Gabr. communium, tit. de presumpt. concl. 1. 4. Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 60. ex num. 12. Hypoll. sing. 530 n. 2. cum seqq. Rojas de succession. c. 2. ex n. 25. Cened. ad Decretal. collect. 7. 5. n. 4. Duen. reg. 3. 44. Anton. Gom. 1. 9. Tauri. n. 2. Conar. d. n. 8. Mafcard. d. concl. 7. 88. num. 6. Menoch. de arbitr. caju 89. à num. 19. & d. pref. 53. n. 7. Paleoth. c. 2. 2. Fulu. Pacian. de probat. lib. 2. c. 3. num. 24. Valalc. conf. 1. 34. n. 3. Lar. in 1. si quis à liberis, & si vel parent. n. 38. ff. de liberis agnosc. Put. p. 2. deif. 5. 18. Mench. ussifreg. c. 2. n. 6. Joan. Garc. de nobilit. gl. 20. n. 5. Gam. d. deif. 1. 52. vbi Flores de Mena in addit. qui omnes notabiliter ampliant, quamvis legitimè probetur vxorem adulteram esse, & eo tempore, quo concedit, habuisse conseruendum cum adultero, adhuc enim mariti cum ea cohabitantis, non adulteri filius presumitur, vt colligunt ex 1. miles. §. def. 1. 6. ff. ad legem Iuliam. de adulter. & notant Gabr. Conar. Menoch. Mafcard. Paleoth. & Gam. vbi proxime, & vltra eos noter. Costa in §. & quid si tantum, p. 5. n. 45. Rojas successionum, cap. 2. n. 25. Mantic. de coniecturis ultimarum volunt. lib. 2. tit. 14. num. 8. & relati ab Alphano collect. 47. ampliantes etiam si filius sit natus assimiletur in facie adultero, & non marito, & etiam si filius claudus, cœcus, monstruosus, vel alias debilis nascatur; & etiam si sit matris confessio afferentis filium ex adul-

Tom. I.

terio concepisse, adhuc enim filius adherens presumptioni huiusmodi, qua est iuris & de iure licet etiam in foro conscientiae matris dicto credere non tenetur, vt ex Corneo, Sot. & Medina, comprobat Guttier. canon. lib. 1. cap. 38. n. 30. & ante eum Menoch. d. caju 89. n. 28. Mantic. d. lib. 2. tit. 14. n. 8. Cenal. q. 80. 3. num. 19. Perez. l. 2. gl. 3. pag. 360. titul. 15. lib. 2. Ordin.

Et filius eius nominatus communiter fuit, &c.] Notatur ad hoc quod ex confessione, & nominatione parentum magna insurget presumptio pro filio, itavt ipse per eam constituta ur in qua confessione filiationis, subindeque in aduerarium probandi onus transferatur, ac proinde accidentibus aliis indicis plena efficiatur probatio, vt per Cou. d. 8. §. 3. n. 7. Paleoth. c. 2. 3. num. 2. Duen. reg. 34. cum seq. Menoch. d. caju 89. n. 88. & conf. 18. n. 22. & conf. 199. n. 46. & 47. Put. p. 2. deif. 17. 3. Peregr. de fidei commiss. art. 43. n. 6. Mafcard. de probat. concl. 7. 89. n. 10. & concl. 7. 90. n. 9. Fulu. Pacian. eod. tract. l. 2. cap. 6. n. 10. cum seq. Surd. de alment. tit. 1. q. 11. 2. n. 8. cum seq & conf. 1. à n. 9. & conf. 5. à num. 7. & conf. 5. 2. n. 24. Steph. Grat. decept. forens. c. 135. num. v. 1. Amplia procedere non solum ad probandum legitimorum filiationem, sed etiam naturalium, & spuriorum, Menoch. conf. 18. 1. n. 1. cum seqq. Mafchard. d. c. 1. 787. n. 1. 5. & concl. 7. 89. n. 12. & 2. 5. Surd. conf. 1. v. 4. 6. Valalc. conf. 1. 34. n. 3 & 4. Limita in nominatione facta inciderent, non principiter propter se, sed propter aliud in recentibus, vel otiose, aut blandiendi gratia, vt per suprà citatos. Adverte tandem filiationem non probari ex nominatione aliorum, quan parentum, ex Surd. conf. 7. 10. n. 71. sicut etiam tractatus non habet locum in fratre, sed solum in filio, & vxore, Mafcard. concl. 7. 89. Steph. Grat. decept. forens. cap. 1. 35. n. 45. Nota, quod filatio & matrimonium ad effectum legitimatis ac similia probantur quoque ex annotatione in libro priuato, secundum Paril. conf. 10. n. 8. vol. 2. Alban. conf. 8. 3. n. 13. Caualer. deif. 1. 23. num. 1. & deif. 1. 28. n. 1. vbi n. 2. subdit filiationem probari ex libro Parochi Baptismatum, vbi quis nominatur filius talis, addito aliquo adminiculio.

Cum viris indignum, &c.] Ex hoc text. & l. generali 5 ter. in fin. C. de non num. pecun. passim colligitur neminem audiri contra propriam confessionem, vt vrobi que notant Doctores, tradunt Lanfranc. de confess. i. bus. Costa. in l. si ex cautione, limit. 5. Valalc. conf. 33.

In gl. Nominatus, 1 ibi, bene dicit, nominatus & ha-6 bitus, nam sola nominatio non facit cum filium. Vida Duen. reg. 3. 41. Ranchin. p. 4. dec. 47. 2. Menoch. de pref. lib. 6. pref. 53. n. 8. Mafcard. concl. 7. 90. Valalc. conf. 1. 77. n. 9. Cald. Pereira in resp. pro Sebastiano Limpom. 1. 10. Proba-7 tio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio petitio-7 rio, vel probari debeat de titulo, seu dominio, vide Rendin. in prompt. recept. sent. tom. a. tit. 9. 3. n. 1. vbi n. 2. an probatio filiationis sufficenter fiat ex sola fama.

S V M M A R I V M.

- 1 Index debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicij, alias si quid difficultas emerget, per superiorum puncium, nec creditur ex super processu, nisi in quantum per acta, vel alias per legitimata documenta constabat.
- 2 Vera negatio que in hoc text. dicuntur, ostenditur.
- 3 Negatio, vel negativa quid sit, & varia illius species, remissione.
- 4 Notarii electio, qui acta describat, sicut et ad indicem.
- 5 Notarius semel electus, an possit postea repellit, & mutari sine causa, ut alius assumatur, saltem de par- tium consensu, remissione.

§ 3 6 Decr.

- 6 Declaratur sexi. in presenti, & quibus casibus procedat offenditur.
 7 Iudicis simplici assertioni, sine scriptura in causis minimis standum est.
 8 Iudici regulariter non creditur.
 9 Sententia lata sine processu est nulla.
 10 Notarius habet vim duorum testium.
 11 Edi debent integrè omnia in iudicio à litigitoribus inducta.
 12 Processus in dubio ritè, rectèque factus non presumitur.
 13 Appellatione pendente pro sententia minimè presumitur.
 14 Decretum factum nullo conferto processu est nullum.
 15 Sententia sine actis non facit fidem, nisi sit antiqua.
 16 Ad processus substantiam que requirantur ostenditur.
 17 Acta cum loco, die, & consule edenda sunt.
 18 Instrumentis publicis annus, mensis, & dies apponendus, non tamen hora.
 19 Temporis computatio ab Era Cesari olim fiebat.
 20 A tempore Regis Ioannis I. apud Hispanos incepit tempus computari à die Natalis Domini nostri Iesu Christi.
 21 Era Cesari 32. annis, vel secundum alios 42. Christi Seruotoris Nostri ortum præcessit.
 22 Originalia penes scriptores remanere debent.
 23 Scriptores, & eorum successores tenentur custodire originalia, & partibus exhibere, alias tenerentur ad restitutionem.
 24 Indicis officium non est scribere, & si de facto scribat illi non creditur.
 25 Recusatio suspendit iurisdictionem iudicis recusati.
 26 Recusatio iudicis in scriptis proponenda est.
 27 Petatio, sive libellus dari debet in scriptis.
 28 Testium subscriptio in instrumentis extra iudicitalibus ultra fidem. Notarij necessaria non est.
 29 Notario scribenti creditur in actis iudicitalibus, etiam si testes non interuererint.
 30 Dilatio probatoria regulariter peremptoria esse debet.
 31 Citatio peremptoria necessaria est ad hoc, ut actor in possessionem bonorum mittatur.
 32 Citatio in prima dilatione, qui non comparnit, veniens postea in secunda, non auditur antequam damna, & expensas citanti personar.
 33 Exceptio satis est verbo proponere.
 34 Exceptiones propria appellantur, que proponuntur contra aduersarium, vel contra re scriptum.
 35 Contestatio litis sit tantum per petitionem, & directam responsionem ad eam.
 36 Conclusionem potest index ex causa renocare & aperire.
 37 Instrumentis necessaria solemnitas est ut locus gesti contractus exprimatur.
 38 Sententia interlocutoria necessaria non est in scriptis proferenda, licet postea debeat in scriptis redigi.
 39 Sententia definitiva in scriptis proferenda est.
 40 Sententia non probat acta iudicij, & processum praecesse nisi transisset in rem indicatam.

C A P. Quoniam contra. XI.

Idex tam Ordinarius, quād extraordinarius, teneatur per notariū publicum, vel per duos idoneos fideliter scribere omnia acta iudicij, id est, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogations, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, inter-

locutiones, & cetera omnia ordine competenti, designando loca, tempora, & personas, & horum copia dari debent partibus, & originalia manere penes scriptores, vt hoc modo possit cognosci si que nascitur dubitatio in processu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat. Henric. Dec. Myng. Aretin. Bero. Mantua. Cujac. Viuian. in ratione, secundi libri iuris Pontificij, pag. 142. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 255. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. libram. Petr. Paul. Paril. Lanfranc. de Oriano. Franc. Niconius, Ioan. Baptista Ferretti. Iacob. Cagnacensis, de sumptu est ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. c. 38. remissiū Cefal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 6. c. 3.

[Veram negationem.] Quicquid controntantur Doctores hic multipliciter intelligentes hæc verba, verius videtur per veram negationem hic tantummodo intelligi eam, quæ in se vera est, & veritatem continent ad differentiam illius, quæ falsa est, & falsitatem includit, qui sensus colligitur opere ex litera tam ex verbis præcedentibus, dum agit de falsa assertione iniqui iudicis; qui opponit hanc veram negationem innocentis litigatori, quād ex sequentibus, ibi, falsitas veritati, & ibi, iniquitas aequitati, & ita sensus est, quoniam contra falsam iniqui iudicis affectionem quandoque non potest innocentis litigatori probare negationem veram, id est, quæ à parte rei veritatem, non verò falsum, aut mendacium continet.

[Cum negant factum, &c.] Quid fit negatio, vel; negativa prout opponitur affirmationi, vel affirmatiuæ, & variae illius species secundum varias divisiones, & multa in proposito notanda ultra Doctores, hic, & in cap. tertio loco, & in cap. ad nostrum, hoc tit. vide per gloss. verbo, rerum, in cap. bone, de elect. gloss. & Doctores in cap. vlt. 6. quæst. vlt. gloss. & omnes in l. 1. vbi Ferret. ff. hoc tit. & in l. actor. C. eod. Curt. de testib. concl. 2. Martin. de Fano. Franc. Herculani. in tract. de negaria. Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 8. latè Igne. in repet. I necessarij. §. non alias, à n. 5. ff. ad Syllan. Menoch. de presumpti. lib. 2. præf. 50. à n. 6. Malcard. de probat. concl. 1091.

[Adbibet.] Id est, eligat, & ita ad iudicem spectat electio Notarij, qui acta describat, vt per Dec. n. 10. & Felin. 4. ac alios hic, post Domin. per text. ibi, in cap. statutum, §. notarium, de rescript. in 6. Aret. cons. 33. num. 5. Boët. de cœl. 2 y 8. n. 1. in fine, cum seqq. Colm. in pragm. sanct. tit. de electione, §. notariis, verbo, notariis. An autem notarius semel electus possit postea repelli, & mutari sine causa, vt alius assumatur saltem de partium consensu tradunt Bart. & Doctores in l. c. sententiam, C. de sent. & interl. Bald. per text. ibi in l. 1. C. de dilat. resoluunt gloss. 2. Abb. & omnes hic, vt per Paris. n. 22. sive iudicium sit plenarium, in quo ordinarij, & secundum iuris ordinem, sive summarium in quo extra ordinem, vel absque illo proceditur, vt post Abb. Imol. Card. & alios obsernat cōmuni, ex Paris. n. 14. hic. Sic etiam procedit is text. sive per accusationem, sive per inqui

[Tam in ordinario iudicio, quād extraordinario.] Per hæc verba iuncta ratione generali in principio scripta intendit text. comprehendere quocunque iudicium, sive agat in coram ordinario, sive corā delegato iudice, qui extraordinarius appellatur, l. 2. C. de dilat. resoluunt gloss. 2. Abb. & omnes hic, vt per Paris. n. 22. sive iudicium sit plenarium, in quo ordinarij, & secundum iuris ordinem, sive summarium in quo extra ordinem, vel absque illo proceditur, vt post Abb. Imol. Card. & alios obsernat cōmuni, ex Paris. n. 14. hic. Sic etiam procedit is text. sive per accusationem, sive per inqui

inquisitionem, vel denuntiationem procedatur, secundum eandem glossam. & omnes hic, inde inferentes post eandem glossam & similem pen. in cap. multo 2. quæst. 1. iudicium inquisitionis esse extraordinarium, sequuntur Abb. Dec. num. 7. Beroi. & nouiores in rubr. de Indic. vbi Nauar. num. 17. Clar. §. ultim. q. 3. num. 3. & alij per Soar. à Pace in præl. tom. 1. annot. 1. num. 17. Comprehendit etiam text. hic arbitros compromisarios, quia procedunt a similitudinem iudicium, & ordinem, ac formam iudiciorum seruare tenentur, ex reg. 1. 1. ff. de arbitrii resoluunt Abb. num. 7. Paris. 7. n. 33. in præsenti. Nam procedit in causis exiguis, & minimis, in his enim fine scriptura standum est simplici iudicis assertioni, vt per Bart. in aub. n. 5. breviator, C. de sentent. ex brevi. Abb. num. 3. Felin. num. 1. Dec. n. 7. Paris. 14. Beroi. à n. 2. 1. hic, Marant. de ordine iudic. p. 4. d. 8. 9. num. 71. addit. ad Mathel. sing. 1. n. 1. Fr. Eman. quæst. Regular. tom. 2. p. 13. art. 3. vers. secunda via. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 4. n. 11. & n. 10. resolut quod index non potest esse notarius causæ, nisi in iurisdictione voluntaria, quando scilicet exercitum vnius actus non praestat impedimentum exercitio alterius, & quia in ipsis voluntariis potest scribere ut notarius, & auctoritatem praestare ut index.

8. Index semper adhibeat, &c.] Ergo iudici non creditur, Mascal. de probat. in proem. q. 1. 7. sed in omni iudicio interuenire debet persona propria notarii, qui acta scribat, vel eo deficiente duo testes idonei, qui vniuersa iudicij acta conscribant, vt per Fr. Eman. d. q. 13. art. 2. à prime. vbi in vers. corroboratur, resolut quod sententia lata sine eo quod constet de processu est nulla. & in ver. denique, tenet quod presumitur pro notario teste negante id dixisse, & in fine asserti hunc text. procedere etiam quando agitur per viam inquisitionis.

Collige ex text. testimonio vnius iudicis non esse credendum etiam respectu causæ, seu processus, quia apud illum ventilarunt, vel quia apud illum geruntur, ita in effectu gloss. apertius Beroi. à num. 26. & DD. communiter in præsenti, Innoc. statim in princip. Abb. n. 4. Felin. num. 3. Bellam. num. 5. & Mynsing. num. 1. & alij in c. cum à nobis, de testibus, communis in cap. licet, illo ut. Couar. variar. lib. 1. cap. 1. num. 9. vers. sexto. Menoch. de arbitrii q. 26. Nauar. cons. 1. alia 6. num. 8. de testam. Intellige procedere huius text. decisionem de iure non quando index tanquam talis profert dictum suum verbaliter circa processum in suo iudicio factum, prout in effectu intelligent DD. communiter in præsenti, que quidem explicatio in primis suadetur ex verbo, statuum, de quo in hoc text. quod ins nouum necessarium inducit, iuxta text. & DD. cap. statu mis. de officio deleg. lib. 6. gloss. ultim. in Clement. v. 1. de rescript. confirmatur etiam ut alius verbis, ibi, nec pro ipsius, &c. quæ quidem verba similiter innuerunt videtur id de novo esse statutum contra iudicem, pro quo ante presumebatur, iuxta text. in cap. in præsenti, de reuertitur. Confirmatur denique ex aliis verbis in princ. ibi, contra iudicium assertionem, &c. in quibus supponitur ante credi iudicis assertionem, quam pars impugnare non poterat.

Neque prædictæ declarationi refragatur text. in cap. cum à nobis, de testibus, qui quidem text. similiter est Innoc. III. huius Decretalis auctoris, & tamen dicit eodem modo verbo vnius iudicis nequaquam credendum esse, in quo se refert ad iura Canonica, & ciuilia, ibi, & Canonica, & ciuilia iura, &c. sic planè videtur probare iam antea esse statutum ne vni iudicij affuerant crederetur, siquidem respon-

deri potest text. illum, licet sit eiusdem Innocentij constitutum esse post hanc decisionem, qua supposita ins Canonicum sequutus decidit illud, quod text. iste antea dixerat; qui quidem intellectus poterat defendi, sic text. in de c. à nobis, solummodo ad ius Canonicum se reutiliset, sed cùm text. ille in præcitatibus verbis etiam ad ius Civile respectum habeat, & illud sequatur, nequaquam subtiliter potest. Vnde melius respondet text. illum non agere de indice, qui tanquam index circa processum, & acta apud ipsum facta affuerat, sicut agitur in hoc text. & in d. cap. in præsenti, sed potius agere de indice, qui tanquam testis ad insta aliorum testium in causis d. potest, & sicut in ipsis pro parte profert testimonium, patet ex litera ipsius text. in dicto cap. c. cum à nobis, ibi, sive super testamentis, sive super quibuslibet aliis contractibus, & colligitur ex rub. de testibus sub qua text. illle collocatur.

Neque similiter refragatur text. in l. acta, cum seqq. ff. de re iudic. & in l. 2. C. de edendo, & in l. illud 17. vbi gloss. verbo auctorum, C. de sacro. Eccles. & passim alibi, vbi fit mentio auctorum publicorum, & scripturarum, in quibus acta iudiciale in publicum redigebantur, ex quibus colligendum videtur, text. in præsenti, declarasse magis in specie illud quod antea iam contum erat: satis enim si adhuc quod licet in prædictis iuribus fiat mentio auctorum, nullibi tamquam ante hunc text. legitur constitutum quod talia acta omnia per publicam personam, vel illa deficiente per duos viros idoneos, semper & necessario scribantur, sicut id nonè per hunc text. legitur statutum; & unde aliquando in aliisbus casibus sic contigisse aliqua iura referuntur, aliquando alia simpliciter agunt de actis, non facta mentione publicæ personæ, aliquando denique alia appellant publica etiam illa, quæ coram iudice publicum officium habente gesta sunt, vel in loco publico sunt, non quam tamquam in iure inuenitur hoc indistincte & absoluè seu per viam regulæ in omnibus casibus statutum, sicut modò per text. in præsenti statutum est.

Aut duos vivos.] Notatur ad hoc quod notarius habet vim duorum testium, vt per Mascal. de prob. concl. 105. n. 3. cum seqq. Menoch. cor. 180. n. 5. Rebus. de reprob. testium, n. 125. Farin. in præsenti. part. 2. q. 6. n. 8. 5.

Que fideliter vniuersa iudicij acta conscribant. Notatur ad hoc quod integrè omnia in iudicio à litigatoriis inducta edi debent, vt per Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 66. num. 42. Berard. Græuæ. ad practicam Camera Imper. lib. 2. concl. 14 num. 5. & 6. nam processus in dubio recte, riteque factus non presumitur, Mascal. de probat. concl. 1230. à prime. itavt appellatione pendente pro sententia minime 13 præsumatur, sed oporteat eum, pro quo sententia lata est, probare processum, Mascal. concl. 124. & num. 2. quia decreatum factum nullo confecto processu est nullum, Vant. de nullis. tit. ex defectu sententia. n. 1. 4. cum seqq. Mar. Ant. iur. resol. lib. 2. resol. lib. 30. n. 1. sententia actis non facit fidem, Mantic. dec. 3. o. 1. num. 9. nisi sit antiqua, quia tunc probat etiam contra tertium, Rota dec. 67; n. 1. apud Farin. part. 2. recent.

Videlice. Cum text. in præcedentibus verbis in distincte, & absoluè statuerit vniuersa iudicij acta conscribenda esse, planè sequitur verba hæc, quæ sequuntur, intelligenda esse velut exempla illius regulæ, non quasi ea in his tantum actibus, locum habent, vt intendunt Aretin. Imol. Decian. num. 15. Felin. num. 7. & omnes hic, Menoch. de arbitrii causa 275. num. 6. secundum quos multa alia ad pro-

cessum pertinentia scribenda sunt, veluti iuramenti calumniae, & testium ipsorum, vel attestacionum publicationem, similia quae satis comprehenuntur sub illis verbis, & contra qua occurserint. Sic sane receptum est, etiam in distinctiua procedere regulam huius texti, & tam in actis scribendam esse, cum ad ea pertineat, & sit de processu, Abb. n. 5. & Doctores communiter hic, ex Paris. n. 2. post Bart. in l. in. fraudem, § neque, ff de iure fisci, & communem in l. 2. C. de edendo. Boer. deci. 58. a. n. 6.

17 Loca designando, tempora, &c. Ergo notarius in actis judicialibus debet, haec omnia designare, & referre secundum omnes hic, nam acta cum loco, die, & consule edendo sunt, ut per Bernard. Graue. ad practicam Camera Imper. lib. 1. cons. 134. num. 10. prout generale est in omnibus instrumentis publicis, aut, ut proponatur nomen Imperatoris, vbi gloss. verbo, auctore, cap. inter dilectos, vbi gloss. verbo, inductionis, de fide instrum. cap. Abbat. verbo, prefatus, de re iudic. lib. 6. resolutum gloss. magistra in l. generali, C. de tabular. lib. 10. omnes per text. ibi, in l. optimam, C. de contrab. & committ. sspul. Couar. pratt. cap. 20. n. 3. Padil. in l. si qua, num. 4. C. de diuersis re script. Roland. cons. 8. num. 7. lib. 1. Menoch. de arbitr. casu 54. n. 11. resolutus etiam nullius momenti esse instrumentum publicum in quo tempus, vel locus deficit, nisi con suetudo sit quod instrumentum fiat sine anno, & die. Camill. Borrell. in summa omnium decisi. tit. 4. de consuet. num. 73. per tempus intellige annum, mensem & diem; non requiritur tamen mentio hora, licet ea utilis esse possit. Tiraq. de iure primog. q. 2. num. 2. Gom. 40. Tauri. n. 68. col. 1. Padil. vbi sup. n. 8. Tiraq. de retractu, tit. 2. 8. 1. gloss. 7. a. n. 49. Pereg. de iure fisci, lib. 6. tit. 6. n. 37. Quando verò annus, mensis, & dies fuerint erronee, siue falsi appositi possunt verè apponi per eundem notarium iudicis auctoritate, ut resolut Galganet. de condit. & demonstr. part. 2. cap. 2. quest. 4.

19 Illud tamen non abs re aduentendum duxi olim temporum computationem ab Aera, idest, anno Caesaris, factam fuisse, vnde apud Hispanos à tempore Regis Iuan. I. à Domini Iesu CHRISTI Natali die annorum computationem lusitissime exordium aduentunt Couar. var. lib. 1. c. 21. n. 5. Gregor. l. 45. gloss. la era, tit. 28. p. 5. Paclad. lib. 2. rerum quotid. c. 20. n. 3. Escobar. de radicin. comput. 2. 1. à prince Hieron. Roman. de Repub. p. 2. lib. 9. c. 6. Corralc. interpr. ad aliquas leges recipil. c. 1. n. 7. Caesaris autem annus, quem nostri Áram incepabant trinqua & octo annis, vel secundum alios, quadragesita duobus, Christi Senatoris nostri ortum præcessit, de quo vide Morales in historia Hispana, p. 1. lib. 8. c. 51. fol. 1. 93. Cæs. Baron. in addit. ad Maryolog. Roman. die 2. Octobris, Valænum chronicorum Hispania tom. 1. c. 2. 2. fol. 5. 3. cum segg. Curit. p. 2. de los annales de Aragon, lib. 8. c. 39. Maut. Ferrer. en la historia de Santiago, lib. 5. c. 2. 1. Scobar. d. comput. 2. 1. n. 3. Cald. Pereira de empt. c. 5. n. 8.

22 Ita quod originalia penes scriptores remaneant.] Notatur ad hoc quod originalia penes scriptores remanere debent, vide Couar. practic. cap. 29. num. 1 & 2. Menoch. casu 370. Boer. deci. 15. Soar. à Pace in pratt. part. 1. anno. ultim. n. 28. Franch. March. Delphin. deci. 2. 67. num. 1. part. 2. Archil. Perfonal. in l. fin. C. de edicto D. Adriani, vbi Zucchat. n. 92. Burat. deci. 543. num. 12. Azin. in praxi Florentina, §. 14. cap. 11. & c. 24. Caalcan. Fau. deci. 11. sub num. 13. part. 1. Bernard. Graue. d. cons. 134. num. 13. Pereg. l. 5. gloss. 1. & tit. 8. lib. 3. Ordin. & dixi ad cap. ultim. inf. hoc titul. 23 Quæ scriptores ipsi, & eorum successores tenentur custodire, & partibus exhibere, alia tenebuntur ad in-

teresse, Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 162. n. 52. cum segg.

Nec pro ipsis presumitur processu.] Notatur ad hoc quod non est iudicis officium scribere, & si de facto scribat, illi non creditur, Perez l. 5. gloss. 1. pag. 643. col. 2. vers ex quo deducitur, tit. 8. lib. 3. Ordin.

In gloss. Recusationi, ibi, & recusatione indici proposita, &c. Notatur ad hoc quod quemadmodum appellatio emissa suspendit iurisdictionem iudicis à quo, itavt non teneant acta post eam, ita recusatio, ut per Perez l. 1. pag. 566. tit. 5. lib. 3. Ordinam. Rebuff. tom 1 ad leges Gallicæ, tit. de sententiæ execut. art. 3. num. 1. Vant. tit. ex defectu iuris d. Ordin. num. 140. Lancel. de attent. part. 2. cap. 6. Kirchou. tom. 1. communum opin. lib. 3. tit. 1. num. 168. Azeued. l. 1. num. 8. tit. 16. lib. 4. noua recip. Seraph. de privilegiis iuram. privileg. 7. num. 21. Scob. de ratioc. c. 8. num. 2 c. Camill. Borrell. in summa omnium decisi. tit. 42. n. 3. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 2. cap. 7. Amat. Roderic. in practic. cap. 10. d. num. 54. Castrac. in explicat. ad aliquas leges recip. cap. 9. num. 7. R. cusans tamen indicem debet insuper appellare ab ulteriori processu, alia acta per illum, post recusationem ablique appellations sunt valida, Burat. cons. 2. 1. num. 16 & seg. Lancel. de attent. p. 2. cap. 8. n. 1. cum segg. & n. 48. Capitaquen. deci. 60. num. 4. & deci. 72. p. 1. Caalcan. deci. 48. n. 3. & fuit dictum in Aben. censuram 28. Imit. 1617. coram bona mem. Patriarcha Manzanedo, vbi etiam subditur quod huiusmodi appellatio interponi debet in scriptis, & in schedula particulari, nec sufficit simplex protestatio facta per recusantem de habendo cursum ad quos poterit. Rot. deci. 563. num. 2. p. 2. divers. refert Ferentil. in annot. ad decisi. 371. Burat. littera A.

In ead. gloss. ibi, Et sic patet quod iudicis recusatio redigenda est in scriptis. Notatur ad hoc quod recusatio in scriptis proponenda est, ut per Aued. part. 2. Prætorum, c. 2. 3. n. 1. 2. in fine, Perez l. 1. gloss. 1. c. 6. 5. col. 2. in prime. & pag. 568 col. 2. vers. quero 14. tit. 5. lib. 3. Ordin. Azeued. l. 1. n. 5. tit. 16. lib. 4. noua recip. Fr. Ludon. Miranda de ordine indic. quest. 30. art. 2. consol. 3. Amat. Roder. in pract. de forma videndi, seu examinandi processum, c. 10. n. 47. Rebuff. in tract. exception. n. 179. Roland. de commissari. lib. 2. c. 1. 5. ante n. 9. part. 1. Soarde Pace in pratt. tom. 2. part. 1. cap. 6. num. 2. 6. Cur. Philip. part. 1. §. 7. num. 2. Cardos. in praxi iudicem, verbo, recusatio, n. 5. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 2. c. 7. Modern. in tract. de cognit. per viam violentie, p. 2. q. 14. num. 37.

In gloss. Petitoris, ibi, ideo petitio, siue libellus dari debet in scriptis. Vide Matiens. in dialogo relatoris, p. 3. c. 43. n. 1. Perez l. 1. 1. verbo, la demanda non fue dada in scripto, tit. 1. lib. 3. Ordin. Cur. Philip. part. 1. §. 11. n. 3. Cardos. in praxi iudicem, verbo, libellus. n. 6. Matth. Colet. Germania deci. 111 n. 5. Amat. Roder. in pract. c. 5. num. 5. Camill. Borrel. in summa omnium decisi. tit. 49. num. 33.

In gloss. Duo viros, ibi, nisi habeat testium subscriptio. 23 pionem. Vult glossi in instrumentis extra iudicibus ultra fidem notarii necessariam esse testium subcriptionem, idem intendunt gloss. in l. generali, C. de tabul. lib. 10. & in cap. possessionem, sup eod. & suaderi videatur ex l. comparatione, ibi, testium subscriptio. C. de fide instrum. Contrarium tamen probant Doctores communiter hic, ut per Dec. n. 18. Paris. 35. & omnes in c. 1. de fide instrum resolutunt Couar. pratt. c. 20. n. 4. Gom. 1. 3. Tauri. n. 3. respondentes d. l. comparatione, non agere de instrumento publico, sed speciatim procedere in chirographo.

In ead. gloss. ibi, Licit non habeat testium subscriptio. 29 nem.

.... Ergo in actis judicialibus creditur soli notario scribenti, etiam si testes non interuenient, sequuntur Abb. n. 7. & Doctores communiter, ut per Dec. num. 10. Felin. 12. Paris. 36. Bero. à num. 75. hic. Crot. de testib. num. 377. Soar. de Pace in præl. tom. 1. in princ. annot. ultim. num. 27. Intellige procedere tantum in his, quæ sunt de actis judicialibus, id est, quæ pertinet ad item, & iudicium, non verò in aliis, quæ licet in actis scribantur, nihilominus tamen non sunt de illis, ut post Host. Lap. Anton. & alios obseruant Abb. n. 8. Paris. 37 Beroi. 79. hic, contra Bald. Aretin. & alios. Notario creditur dicenti se rogatum de gestis in praesentia fui, & testium tempore contractus. Castren. conf. 241. n. 2. lib. 1. & conf. 52. col. 1. in princ. lib. 2. Corn. conf. 154. num. 7. lib. 4. Cavaler. decis. 644. num. 4. Mantic. decis. 302. num. 1. quia de gestis ante celebrationem instrumenti notario non creditur. Crauet. conf. 171. num. 5. Rot. decis. 289. p. 2. divers. Scraph. decis. 1430. num. 5. Greg. decis. 177. num. 1. quod procedit quamvis attestatio de præterito concernat actum à se ipso gestum, Rot. decis. 289. num. 6. post volum. 2. conf. Farinac. Cavaler. decis. 509. num. 4. Nisi notarius attestetur de actibus præteritis coram fe gestis, & coram testibus distinguendo tempora, & loca quibus gesta fuerunt, ut fuit dictum in Lucana iuris patron. 26. Iwaj. 1619. coram bona memor. Dunozetto. Notarij attestatio creditur sine testibus, quando adest stylus Rot. in Vlixbone. iuris deputandi collectore. 14. Maij. 1601. coram Ortembergo, & in Tolosana iurisdictione, 11. Iunij. 1616. coram bona memor. Buratto inter eius imprestas decis. 146. n. 4. & coram R. D. meo Cocci- no inter eius imprestas decis. 404. num. 3. & decis. 475. num. 7.

30 In gloss. *Dilatatio*, ibi, nec prima dilatio esse debet peremptoria. Imo regulariter etiam absque villa causa prima dilatio, quæ citatoria dicitur, peremptoria est, dummodo nimis brevis non sit, c. 1. de dilatione. vbi Doctores, resolvunt Abb. num. 10. & alij hic, sic etiam dilatio probatoria regulariter peremptoria esset debet, l. oratione, & l. vlt. ff. de seruis, explicit Abb. n. 4. Dec. n. 5. Felin. 4. & latè Beroi. à n. 20. in c. licet, per text. ibi, supra hoc tit. post alios, Duen. reg. 200 cum seq. Marant. de ordine indic. 2. pars. sexta, i. 1. à n. 2. Soar. à Pace in præl. p. 1. tom. 1. temp. 8. à n. 2. qui multipliciter limitant, & declarant d. l. oratione d. l. vlt.

31 In ead. gloss. ibi, *Vel etiam in possessionem mitti non debet*. Vult gloss. necessariam esse citationem peremptoriæ ad hoc, ut actor in possessionem bonorum mittatur similis gloss. 2. vers. ad primum; in l. si finita, & si plures, ff. de damno infestō, vbi omnes probant hic, Abb. n. 10. Dec. 23. Paris. 46. Beroi. 138. Perez l. 1. gl. 1. g. 9. tit. 9. lib. Ordin. Soar. à Pace in præl. tom. 1. p. 1. c. 1. n. 2. 3.

32 In ead. gloss. ibi, *Et ad primam citationem non venire*, &c. Ergo qui in prima dilatione citatus non comparuit, veniens postea in secunda non auditur antequam damna, & expensas citanti persolvent, secundum on. nes hic, ut per Dec. n. 23. vers. secundo, Conar. præl. c. 27. n. 3. vers. verum, Soar. à Pace in tom. 2. p. 1. c. 1. n. 4.

33 In gloss. *Exceptiones*, ibi, danda est in scriptis. Idem probat gloss. vlt. in fine, in cap. appellatio, de appellat in 6. Sed in contrarium est communis, quia nullibi repetitur contraria regula iure præscripta, ac subinde sat est exceptiones etiam verbo proponere, l. circ. 15. s. operies autem, vbi Batt. & alij, ff. de excusat. tñ. exceptis nonnullis casibus iure speciatim expressis, veluti in recusatione, de qua supra egi ad gloss. verbo, recu-

sationes, obseruant Abb. n. 3. Imol. & alij hic communis ex Decian. num. 27. Paris. 53. & Beroi. à n. 163. post multos Rebuff. in arborem except. num. 3. Nec oppositum probat hic text. quia, ut aduertunt p. oxième citati, non agit de exceptione in scriptis proponenda per opponentes, sed de illa in acta redigenda iuxta formam huius text. postquam proposita fuit.

In ead. gloss. ibi, *Et hic propriæ appellat exceptiones*, 34 quæ proponantur contra aduersarum, vel contra scriptum. Sequitur Abb. n. 13. in fine, cum seqq. & est de mente aliorum, Paris. n. 56. hic. Sed in contrarium videtur Dec. n. 27. Beroi. à n. 166. hic, Conar. in reg. posseffo, p. 1. in princ. lib. 2. Corn. conf. 154. num. 7. lib. 4. Cavaler. decis. 644. num. 4. Mantic. decis. 302. num. 1. quia de gestis ante celebrationem instrumenti notario non creditur. Crauet. conf. 171. num. 5. Rot. decis. 289. p. 2. divers. Scraph. decis. 1430. num. 5. Greg. decis. 177. num. 1. quod procedit quamvis attestatio de præterito concernat actum à se ipso gestum, Rot. decis. 289. num. 6. post volum. 2. conf. Farinac. Cavaler. decis. 509. num. 4. Nisi notarius attestetur de actibus præteritis coram fe gestis, & coram testibus distinguendo tempora, & loca quibus gesta fuerunt, ut fuit dictum in Lucana iuris patron. 26. Iwaj. 1619. coram bona memor. Dunozetto. Notarij attestatio creditur sine testibus, quando adest stylus Rot. in Vlixbone. iuris deputandi collectore. 14. Maij. 1601. coram Ortembergo, & in Tolosana iurisdictione, 11. Iunij. 1616. coram bona memor. Buratto inter eius imprestas decis. 146. n. 4. & coram R. D. meo Cocci- no inter eius imprestas decis. 404. num. 3. & decis. 475. num. 7.

In gloss. *Responsiones*, ibi, *que sit tantum per petitionem*, 35 & direllam responsum ad eam. Vide Marant. de ordine indic. p. 6. memb. 10. n. 4. Palat. in repet. c. per verbras, de donat. inter. not. 1. §. 1. n. 5. vers. & proeis, Gam. Lusit. deo. 147. n. 3. Ronchegal. in rubr. ff. de duabus reis, n. 7. cum seqq.

In gloss. *Instrumentorum*, ibi, non petierit. Intellige 36 regulariter, aliquando tamen ex causa potest index revocare, & aperire conclusionem, secundum omnes, ut per Abb. n. 17. Felin. 19. Dec. 28. Beroi. n. 20. t. cum seqq. in praesenti, Socii reg. 184. Padil. in l. error. num. 38. C. de iuris, & falli ignor. Menoch. de arbitriar. lib. 1. quæst. 35. & cau. 51. a num. 18. Baptif. num. 25. Rip. 48. cum seqq. & alij in l. admonendi, ff. de iurand.

In gloss. *Tempora*. Notatur ad hoc quod instrumentis necessaria solemnitas est, ut locus gesti contractus exprimatur, ut per Conar. præl. cap. 20. ante num. 4. vers. quinto, Ceph. conf. 622. num. 13. Berat. de clausul. instrum. in præm. num. 10. & claus. 2. gloss. 1. Menoch. de prescript. lib. 2. præf. 84. à num. 2. Stephan. Gratian. d. secp. foers. cap. 235. num. 13. & Marchia decis. 28 optimè Cald. Pereira de empione, & vendit. cap. 5. num. 9. vbi etiam resoluti quod non solum in instrumento describendus est generaliter locus contractus, sed etiam singularis locus, non tamen est necessarium ut locus loci exprimatur. Verè in contrarium, imo necessarium esse locum loci describi, ut instrumentum probet, tenent Pute. decis. 156. num. 1. lib. 1. in corrett. Capitaq. decis. 98. p. 2. Menoch. de prescript. lib. 2. præf. 84. num. 2. Farin. conf. 109. num. 17. cum seqq. lib. 2. Ferentil. in annot. ad decis. 265. Buratti. lib. A. Rot. decis. 701. lib. 3. p. 3. divers. Hoc tamen limitatur nisi adesset confutatio in contrarium, que esset valida, Pute. decis. 7. de fide instrum. Capitaq. d. decis. 89. p. 2. vbi subdit quod instrumenta, quæ current loco loci in Hispania, sunt valida stante confutatio illarum partium non apponendi locum loci in instrumentis. Nec contrarium dicit Menoch. d. præf. 84. num. 2. vers. & hanc quidem, prout illum male referat Farinac. d. conf. 109. num. 20. quia videtur loci qui de confutatio non apponendi locum, non autem locum loci, & ita loquuntur Doctores per ipsum citati.

In gloss. *Interlocutiones*, ibi, non tamen dicitur quod proferenda sit in scriptis. Notatur ad hoc quod sententia interlocutoria necessarij non est scriptis profienda, licet postea debat in scriptis redigi, ut per Mich. Graff. tom. 2. comm. op. in lib. 7. tit. 8. n. 24. pag. 243. vbi Viat. n. 3. pag. 244.

In ead. gloss. ibi, *Aliud consuetum dici de sententia dis- 39 finitina*. Notatur ad hoc quod sententia diffinitoria in scriptis

490 Collectanea Doct. in lib. II. Decretal.

Scriptis est proferenda, ut per Vinian. d. num. 32. D. Barbos. in l. si debitor, n. 118. ff. de iudic. vbi etiam resolut in collocutoriam habentem vim diffinitu debere ferri in scriptis, Alex. Trentacinq. var. refol. lib. 2. tit. de sentent. refol. 2. à n. 1 vbi à n. 4. tenet quod hæc solemnitas in graui causa, & ponderosa à partibus remitti non potest, secus in causis vilibus, & modici momenti. Vnde sententiam non latam in scriptis, neque publicatam in die prolationis vitio nullitatis subiacere probant, l. 2. & 3. C. de sentent. ex brevitate, recit. cap. fin. vbi Franch. n. 1. de sent. & re iudic. Vant. de nullit. tit. ex defecitu processus, n. 69. & censuit Rota in Frolivien. emphyensis 1. Iulij 1613, coram R. Coccino Rota Decano apud Farin. decis. 474. n. 2. p. 2. recent.

40 In gloss. Praesumatur, vlt. Notatur ad hoc quod sententia non probat acta iudicij, & processum praecessisse, nisi transisset in rem indicatam, quia tunc habet praesumptionem iuris pro se quod rectitudinem processus, & instantiam, ut per Mich. Graff. tom. 2. commun. op. in lib. 7. tit. 14. num. 13. pag. 268. Maleard. de probat. concil. 1296. n. 8. Vant. de nullit. tit. à quo, & quibus modis, n. 10. Menoch. de probat. lib. 2. pres. 67. à n. 17.

S V M M A R I V M.

1. Delictum rei si probari potest tunc non est admittenda probatio quod n. 7. deliquerit.
2. Canonico iure deficiente recurrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iurisconsultorum.
3. Clerici tenentur ex vi solius rationis seruare ius Regium.
4. Declaratur text. in presenti, & n. 5.

C A P. Ad nostram. XII.

Honor. III.

1. **Q**uando affirmatiu probari potest aliquem deliquisse, non admittitur probatio negativa quod non deliquit, quasi velit se purgare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panormit. Hoff. Bald. Butt. Barbat. Decian. Felin. Mynsing. Arctin. Cujac. Vinian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 14. 4. Alagona in compend. iuris Can. i. pag. 2. 56. remissuè Cafal. in annotat. & Ximen. in concordant. part. 2.

2. **L**egi Regni.] Notatur ad hoc quod deficiente iure Canonico recurrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iurisconsultorum, ut per Palat. in introduct. rub. de donationibus inter virum, & uxor. n. 1. Sic etiam è contra deficientibus legibus Regiis, & consuetudinibus prouinciarum recurrendum esse potius ad ius Canonicum, quam ad Ciunile, de iure Castellæ tenet: Perez in proem. Ord. q. 4. Cur. Philip. p. 1. §. 7. à n. 14. Burg. de Pace l. 1. Tauri, à n. 602. Soar. de Pace in præf. in princ. annot. 5. sub num. 36. Morla in emporio iuris Ciunilis p. 1. tit. 1. q. 16. n. 6. Azeued. ad rub. tit. 1. n. 18. lib. 2. noua recop. Flores de Mena var. lib. 1. q. 2. n. 4. Amat. Roderic. in præf. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 10. n. 2. 5. licet de iure Lusitanorum per Ordin. Regiam lib. 3. tit. 64. in princ. ad ius Canonicum tantum recurrendum sit, vbi de materia agitur, qua peccatum concernit.

Notatur etia n. ad hoc quod clericis tenentur servare ius Regium, ut per Perez l. 4. gloss. 1. pag. 624. col. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. intellige non vi legis secularis, sed vi solius rationis, aut iuris naturalis, per ea, quæ resolunt Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de exemptionibus clericorum à statutis secularium, §. 2. num. 34. & citati Doctores ad cap. Ecclesia S. Mariae, in princ. sup. de constitut.

In huiusmodi probatione negativa, &c.] Non satis constat inter Doctores quenam fuerit ratio, ob quam consuetudo, vel lex, de qua hic agitur, admittens probationem negativa per purgationem penitus reprobetur ut peccatis omni iuri contraria, ut habet litera, præfertim quia purgatio admittetur hic casu, quo adhuc per testes de crimen non constabat, ut innuit text. ibi, que probari testibus, &c. & in fine, ibi, dum tamen possit, &c. in qua specie ante probatum crimen sola apparebat infamia, & suplicio, quia purgationem admittit, c. accessus 13. de accusat. cap. nos inter 6. de purgat. canon. Penia ad direct. Inq. p. 2. commento 14. In qua difficultate laborant glossa, Innoc. Ioan. Andr. Abb. Felin. & alij in Rauennam alleg. consuetudinis pag. mihi 171. Roman. sing. 373. alias 378. Roch. in c. vlt. de consuet. pag. 13. col. 1. Sed probabilius videtur ex mente Dec. n. 4. & 5. legem, vel consuetudinem hanc improbari tanquam omnino irrationabilem, & nutritiū peccati, quia per illam reus postulatus de crimen, quod poterat testibus legitimè comprobari, innocens iudicabatur si se quoquo modo, id est, bene, malè, purgaret de huiusmodi crimen, cùm enim per legem, vel per eam consuetudinem, & purgationem non tantum crima verè commissa impunita relinquerentur, verùm etiam maxima occasio delinquenter praestaretur iis, qui facilimè in sceleris prolabuntur scientes se posse peccātū evadere, & innocentes pronuntiari, quoquo modo se purgare possent, quæ purgatio sub ea forma probabilitè nunquam deesse potest, merito talis lex, vel consuetudo omnino improbat, & contraria dicitur omni iuri, quia tam naturale, quam diuinum, & humanum prohibet ne delinquendi, hoc est, ruina specialis occasio, & ita scandalum praefitetur, & ne in perniciem R. eip. & animarum homines inuitentur ad delinquendum, iuxta illud quod de scandalo habetur Mth. 18. & in cap. 2. de prescript. tradit. D. Thom. 2. 2. q. 48. sic fane iuxta hunc intellectum peccatis appellatur, consuetudo, de qua, hic, quia sicut peccatis per contagionem alios sanos & inficit, & interficit, cap. resecans 2. 4. 9. 3.

Querent Doctores hic, & alibi, cur scilicet lex, vel consuetudo Regni Daciae cùm sit secularis, obliget in proposito clericos, vel in eisdem locum habet, contra reg. cap. Ecclesia S. Mariae de constitutionibus, in quo variat, & multipliciter respondent omnes hic, & illuc, Palat. in introduct. rubr. num. 15. Tiraq. de reraf. lig. §. 1. gloss. 1. 3. num. 2. & in tract. de mort. part. 2. declar. 8. num. 4. Ego verò respondendum puto si dicas quod Clerici in proposito non seruabant legem, vel consuetudinem Daciae, quippe quæ non dicebat id quod Clerici, & Sacerdotes faciebant; solum enim (ut habet litera) agebat de probatione negativa, id quod iustum, & legitimum in dubio presumi debet, sed Clerici, & Sacerdotes temere immitentes illi legi, ut ait text. occasione eisdem inducebant aliud, quod tanquam peccatis, & omni iuri contrarium improbatur hic. Et hinc est quod Papa non reprobat ipsam legem Daciae, quam utique reprobasset si contineret id, quod Clerici faciebant, iuxta c. vlt. de prescript. ac propterea nihil agens de secularibus

bus pedem huiusmodi penitus extirpari iubet à Clero illam inducente , & obsernante , quamvis Doctores ad hæc alter , & non bene respondeant.

S V M M A R I V M .

- 1 *Fines diæcesum probantur per libros antiques , admissicula , & testes , & famam.*
- 2 *Confinium antiquorum in probatione admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituentem unam perfectam.*
- 3 *Confines probantur per libros antiques.*
- 4 *Historiæ & chronicis creditur , si illis à maioribus nostris fides adhibita sit.*
- 5 *Historia dicuntur scriptura private , que ex antiquitate , & fama dicuntur assumere fidem.*
- 6 *Lapides , seu columnæ terminorum , quibus literæ incisa sunt , probant confinia.*
- 7 *Antiquum probatur per literas scriptas , seu incisæ in lapidibus , vel per instrumenta pro confinibus facta.*
- 8 *Confinia probantur per scripturam , si illi adhibita sit fides ab antiquo.*
- 9 *Confinia probantur ex enuntiationis plurium instrumentorum , præterim iunctis administriculis.*
- 10 *Confines probantur per testes , quævis sint de auditu , & singulares , dummodo rationem reddant delicti sui.*
- 11 *Confines probantur per famam publicam , & antiquam.*
- 12 *Fama plenè probat in antiquis.*
- 13 *Confinia probantur per lapides antiques pro terminis apponi solitos.*
- 14 *Probationes exactæ necessaria non sunt in probandis confinibus antiquis.*
- 15 *Probationes plures imperfectæ , etiam diversi generis , si tendant ad eundem finem , coniunguntur ad faciendam plenam probationem.*

C A P . Cùm causam . XIII .

- 1 *In his dicitur litigantini probatur per antiquos libros vel testes , famam , vel alia administricula , & sic potest procedi in causa . Colligunt ex Ord. Abb. antiqu. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Joan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Panorm. Butt. Arch. Felin. Barbat. Dec. M. infing. Aretin. Cuiac. Viuian. in ratione . secundi libri iuris Ponif. pag. 144. Alagona in compend. iuris Canoni. pag. 256. remissiùè Catal. in annot. & Ximen. in cord. p. 1. & 2.*
 - 2 *Collige ex text. quod in probandis antiquis confinibus admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituentem unam perfectam , ut per Hieron. de Monte in tract. de finibus . c. 53. n. 2. & 4. Menoch. conf. 147. n. 48. Mafcard. de probat. conclus. 143. n. 2. cum seqq. Card. Tulch. tom 2. lit. C. concl. 700. Mench. ill. strum q. c. 84. n. 17. Rota deci. 334. n. 1. apud Farin. p. 2. in recent. vbi censuit in probatione consilium , quæ est difficultas , attendi administricula . Et ideo sufficere leuem probationem , licet non sit omnino plena , refolunt Hieron. de Monte d. tract. c. 50. n. 2. cum seqq. Parisi. conf. 14. n. 24. & conf. 107. n. 7. & 8. vol. 1. probationes enim se ad administricem coadiuant Butt. in c. vienens il. 1. de testib. Arch. conf. 376. n. 4. Alex. conf. 53. n. 4. lib. 1. cum aliis per Rota deci. 161. n. 2. post vol. 2. Farin.*
 - 3 *Per libros antiques .] Notatur ad hoc quod confines probantur per libros antiques , ut per Duen. reg. 217. Socin. reg. 294. Calsaneus in catalogo gloria. m. d. p. 5. conf. 28. vers. unde , Gam. Lusit. deci. 337. Valafc. de*
- iure empli. quest. 9. num. 26. Mafcard. de probatione. concl. 396. Ioseph. Ludon. tom. 3. communiam opinionem. de libris mercatorum , concl. vnic. verf. amplia 31. Cald. Pereira de empli. & vendit. cap 2. num 20. etiam 4 historiarum , & chronicarum , si illis à maioribus nostris fides adhibita sit , Caffan. in catalogo gloria. m. d. part 10. conf. 46. ad finem , Guttier. præd. quest. lib. 3. quest. 13. num. 23. Menoch. conf. 378. num. 8. Mafcard. concl. 105. num. 9. & concl. 396. num. 6. H. storia enim 5 sunt scripturæ private , que ex antiquitate , & fama fidem assumere dicuntur , Mench. d. cap. 84. num. 16. ac proinde maximam fidem eis esse adhibendam tradunt Caputaq. deci. 190. p. 2. Xuar. allegat. 8. num. 21. Decian. conf. 21. num. 19. volum. 1. Baraon. in addit. ad Palat. in intr. duell. rub. de donat. num. 2. lit. A. Ioan. Garc. de nobil. t. gloss. 18. num. 18. Salgado. de project. Regia tom. 1. p. 3. cap. 10. num. 2. 8. & quod scriptoribus , atque historicis standum sit innuit text. in l. 1. ibi , à quibusdam scriptoribus traditum est off. pref. Praef. Bart. in l. 1. num. 22. Alex. num. 34. Purpur. num. 152. & 156. qui loquitur in erectione Ecclesiæ , sequitur Rip. num. 73. ff. sceritum per. Guttier. præd. lib. 3. cap. 1. num. 1. 3. Xuar. alleg. 8. num. 11. Verall. qui pariter loquitur in erectione Ecclesiæ . deci. 190. p. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 893. num. 6. cum seqq. Rot. deci. 290. num. 7. post volum. 2. confil. 1. Farin. Vnde confines probantur ex tabulis geographicis , & mappis . Rot. in Clusina Posta Puteoli 14. Decembr. 618. coram bona memor. Buratto , inter ciascunam impressas deci. 367. n. 1. Intellige si mappa 6 sunt factæ scruatis scrundis , alias parum , aut nihil probant. Rot. in nullius , seu Apruina iuri distictio 10. Martij 1624. coram bona mem. Dunozetto. Et lapides , seu columnas terminorum , quibus literæ incisa sunt , probare confinia , tenent Mich. Graff. tom. 1. communum opini. lib. 3. tit. 26. num. 6 pag. 429. Kirchou. lib. 4. tit. 9. n. 188 pag. 498. Card. Tulch. d. concl. 700. num. 4. Menoch. conf. 21. num. 30. & conf. 12. num. 67. cum seqq. Valafc. d. 9. 9. num. 28. Mafcard. d. concl. 329. num. 1. c. Cald. Pereira de empli. cap. 2. 1. num. 20. Antiquum enim probatur per literas scriptas , seu incisæ in lapidibus Mafcard. concl. 104. num. 10. & probatio ducta ab armis sculptis , vel affixis , vel de pictis in monumentis , domibus , & capellis , attendit Bald. conf. 310. lib. 5. quem sequitur Rot. in Cemen. habitus Junij 1610. coram R. P. D. meo Pitonano , & in Tolestanæ habens 14. Martij 1625. coram R. P. D. Merlino , & ideo in scriptio in antiquis probat in patronatus , Bart. in l. monumentorum , C. de relig. dem. Rip. in e. cum Ecclesiæ Surinam. num. 97. de causa pessi. Purpur. in l. 1. num. 15. ff. si certum pet. Ferret. conf. 298 num. 9. Rot. in Mutien. Plebis , seu iuri patron. 21. Februario 1625. coram R. P. D. meo Coccino Decano. Probantur etiam per instrumenta pro confinibus facta. Brunor. à Sole in locis communib. verbo , confinia , Mafcard. conclus. 394. Cald. Pereira d. c. 1. n. 28.
- Per scripturam , si illi sit adhibita fides ab antiquo , 8 probantur confinia. Mafcard. conf. 199. Cald. Pereira d. c. 21. n. 19. Valafc. q. 9. n. 21. vbi n. 22. resolut quod instrumenta facientia mentionem de confinibus enuntiatione , veluti dicendo , quod vendita fuit talis domus , cui ab aquilone coheret domus Titij & est in tali castro , vel territorio , non probant illa loca confinia esse eorum , quæ nominantur , nisi agatur de probandis finibus antiquis , de quo etiam Mafcard. concl. 394. a. n. 1. Ex enuntiatione vero plurium instrumentorum , præterim iunctis administriculis probantur confinia. Rota dec. 683. n. 4. in fine apud Farin. p. 1. recent.
- Nec non testes.] Confines probantur per testes , 10 quamvis

quamvis sint de auditu, Mafcard. l. concl. 395. Farin. in prax. crimin. part. 2. quæst. 69. num. 120. Cald. Pereira d. cap. 1. num. 15. Hieron. de Monte d. tract. cap. 51. Röman. cap. 92 sub num. 1 vol. 4 quod absque dubio locum sibi vendicat in testibus, qui non simpliciter dicunt audiuisse ab antiquis, sed expressè testantur audiuisse ab eorum maioribus, quorum aliquos nominavit Crancet. de antiquit. tempor. vers. viso de fama num. 12. Hieron. de Monte d. cap. 1 num. 9. Mafcard. d. concl. 394. num. 7. & quamvis sint singulares, Mafcard. concl. 395. num. 31. & concl. 753. num. 49. dummodo ratione reddant dicti sui, Mafcard. d. concl. 395. n. 3. & concl. 369. n. 24. Farin. d. p. 2. 9. 70. num. 186.

Famam.] Notatur ad hoc quod confines probantur per famam publicam, & antiquam, ut per Ruin. conj. 92. num. 2. volum. 4 Hieron. de Monte de *finibus regnandi*, cap. 55. n. 10. & cap. 66. num. 1. Xuar. alleg. 6. num. 9. & 10. Grat. resp. 138. num. 11. volum. 1. Duen. reg. 299. *versus* limita 7. Ial. n. 1. *præter* ait. §. *prætor*. num. 25. *ff. de edendo*, Dec. in cap. 1. de *appellat*. vbi Franch. n. 10. idem Dec. in cap. *venientia* il. 1. num. 11. de *refusis*. Affl. dec. 277. n. 2. Calsad. dec. 12. de *prob. n. 2*. Tiraq. de *iure primog.* in *præfat* num. 103. Mafcard. concl. 396. Mench. d. cap. 84. num. 16. Nam in factis antiquis fama plenè probat, Alex. *conf.* 4. num. 2. lib. 2. & *conf.* 16. num. 22. lib. 5. Mafcard. concl. 103. n. 12. Mich. Graff. *communium opinio*. lib. 4. tit. 9. num. 212. *cum seqq.* Cald. Pereira d. cap. 217. num. 26. Mench. d. cap. 84. num. 15. Duen. reg. 299. *limit. 7*. Auendan de *exequendas mand. p. 1*. cap. 6. num. 6. Valaf. d. q. 6. num. 25. & 26. Gam. *Lufi*. dec. 290. num. 1. Stephan. Gratian. *discept. fore* s. cap. 78. num. 35 & 36. Cald. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 66. à num. 10. Farin. in *praxi crimin.* quæst. 47. num. 106. & 117. Seraph. *decis.* 75. Sigism. Seacc. in *trat. de indic. causar. crimin.* &c. lib. 2. cap. 9. n. 106. Rot. dec. 171. n. 7 p. 1. *dixerit*. Intellige tamen in causis ciuilibus, quia in criminalibus fama nec plenam in antiquis, nec semiplenam in non antiquis probacionem facit, ut per Lancel. *Contrad. in præf. lib. 1 cap. 9.* §. 2. de *offici*. *Prætor*. in *causis ciuil. in rub. dicta testimoniis sumenda*, in *verbis fama* n. 54. *vers. tertium*, Mafcard. de *prob. lib. 1 cap. 7* & *ex num. 1*. Farin. in *praxi crimin.* q. 47. s. b. *limit. 2*. *ex num. 59*. & *conf. 127. n. 28*. in *fine lib. 2*.

Nec contra resolutionem suprà positam, quod scilicet confines probantur per famam publicam & antiquam, obstat quod in *hoc text* ibi, & *quæcumque ad minicula*, &c. ultra famam alia *adminicula* desiderantur ad plenè probandum in rebus antiquis, quia respondet in *hoc text*. requiri *adminicula* non copulativa, sed distributiva, cùm dicit. & distributiva aliquid recipiat *iuxta materiam de qua agitur*, arg. *text. in c. 2. lib. 1. te tuaque liberando, de homicid.* Vel alter & melius tentari potest in *hoc text*, non fieri mentionem de spatio centum annorum, nec de excessu memoriae hominum, prout requirunt ad effectum ut fama plenè probare possit, & proinde dicendum videtur *textum non agere de finibus*, qui erant antiqui antiquitate requisita, prout colligitur ex *verbis testes*, quo *text. in presenti* vtitur, per quod significat divisionem, de qua eat dubitatio per testes scientes, vel videntes probari posse.

In gloss. *Per libros*, 1. lib. 1. *item creditur instrumento* *productio ex archivis publico*, &c. Notatur ad hoc quod scripturæ reperta in archivio probant, quamvis requalitas non habeant solemnitates, ut per Marsil. in rub. C. de *prob. lib. 293*. Ranchin. p. 4. concl. 174. Vezin. tom. 1. *communium opin.* lib. 4. tit. 11. num. 104. p. 2. 312. & Bellacomb. num. 229. pag. 385. & Soar.

n. 308. pag. 586. Ioseph. Ludou. *Perus. dec. 105. ex. n. 19.* Valaf. de *iure emphyr.* q. 9. n. 26. *vers. rursum*, & numeris seqq. Mafcard. de *prob. concl. 111. n. 9.* & 10. & *concl. 71. n. 6.* & *concl. 97. n. 50.* Ozaf. *Pedem. decis.* 6. 9. ex. n. 1. Caputaq. *decis.* 3. n. 10. p. 2. Anton. Port. *inter consilia* Farin. lib. 2. *conf. 189. n. 11.* Alexand. Trentacing. *var. resol. lib. 2. tit. de fide instrum. resol. 8.* Quarant. in *sum. Bullarij*, *verbis Archibus*. Farin. *conf. 158. num. 11.* & *conf. 164. n. 14. lib. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens.* tom. 3. c. 582. Schafat. Guazin. in *trat. de pace*, q. 2. 3. p. 1. num. 16. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & criminal.* differ. 54. num. 2. vbi ex num. 5. post Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 5. n. 15.* Mafcard. de *prob. concl. 975. num. 54.* hoc intelligit procedere quoties agitur de probando aliquo negotio ciuili, siue ad ciuilem causam pertinente, securus vero si ageretur de negotio criminali, vel de aliquem criminaliter condemnando, quia isto casu praeditis scripturis etiam in publico architio repertis non est fides adhibenda.

In ead. gloss. ibi, item si reperiatur scriptura in aliqua columnæ, vel *lapide*, &c. Notatur ad hoc quod confines probantur per lapides antiquos pro terminis apponi solitos, ut per Mafcard. *concl. 400.* Cald. Pereira d. 6. 2. n. 20. & 21. vbi n. 23. quod etiam probantur per privilegia antiqua, & n. 29. quod etiam probantur per custodian locorum.

In gloss. *Testes*, 2. Notatur ad hoc quod in probandis finibus antiquis non sunt omnino necessaria exæclæ probations, ut per Menoch. *conf. 147. à num. 1.*

In gloss. *Adminicula* Notatur ad hoc quod plures imperfectæ probations etiam diuersi generis intendant ad eundem finem coniunguntur ad faciendum plenam probacionem, ut per Farin. p. 4. *conf. 70. n. 67.* latè Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 1.* Menoch. *de presumpt.* lib. 1. *pref. 41. ex num. 1.* Seraph. *decis. 276.* Intellige in ciuilibus, nam in criminalibus imperfectæ probations diuersi generis non coniunguntur, ut plenè probent, & ad condemnandum sufficiant, ut per Gabr. d. *concl. 1. 2. 3.* Boff. in *præf. crimin. tit. de connic.* n. 23. Clar. §. *fin. q. 63. vers. tu scis.* Penia in *direct. inquiritur*, p. 3. q. 7. pag. 616. *vers. quod si cum teste singulare ad se fama de crimin.* & pag. 616. *vers. primum quia*, Farinac. in *praxi crimin.* q. 86. n. 3. & n. 71. & *conf. 182. n. 2. lib. 2. nisi effemis in criminalibus pecuniaris*, quia tunc imperfectæ probations diuersi generis iunguntur, secundum Gabr. d. *concl. 1. n. 16.* & 26. Clar. d. *q. 63. vers. tu scis.* Menoch. d. *pref. 41. n. 8.* & seqq.

S V M M A R I V M.

- 1 *Matrona reprobari possunt per quas virginitas probatur.*
- 2 *Restitutio viroris nondum cognitæ denegatur viro.*
- 3 *Matrona debent esse artis perita, honesta, & bona fama.*
- 4 *Virginitas probetur, remissiæ.*
- 5 *Matrona ut legitimè de foemina virginitate depontant, non facit est, ut illius, verenda oculis perspiciant.*
- 6 *Castitas pretiosissima omniara.*

C A P. Causam matrimonij. XIV.

M Attronæ, quæ in causa matrimonij separandi *reprobantur* sunt pueram esse virginem, possunt

7 Tractare, & tractatus multipliciter in iure dicuntur.

C A P. Cùm bonæ. X V. & fin.

Gregor. IX.

Acta originalia, quæ remanerunt apud primos iudices, habent vim si transferantur ad secundos iudices, & si non habent, accipiuntur de nouo probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiqu. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Joan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Felin. Henric. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 145. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 256. remissiū Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 Probat hic text. viro denegari restitutionem uxoris nondum cognita, & iuberit eam in monasterio depositam esse donec eam minimè cognitam esse probetur, vt per Sanch. de matrim. ib. 7. dispu. 112. n. 6. & 8.

3 *Honestas matronas, prouidus, &c.*] Notatur ad hoc quod matronæ debent esse artis peritæ, honestæ, ac bona fama, non leues ac viles, ne modico pretio subornatae falso deponant, vt per Sanch. d. lib. 7. dispu. 113. à n. 1.

4 *Signa virginitatis.*] Qualiter probetur virginitas, vide Perez in rubr. tit. 15. gloss. 1. pag. 279. lib. 8. Ordinum.

5 *Quia sepe manus fallit.*] Notatur ad hoc, quod vt matrone legitimè deponant de feminæ virginitate, non satis est, vt illius verenda oculis perspiciant, atque sufficienter, & sagaciter tangant manibus, vt per Fulu. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 1. num. 17. Sanch. d. dispu. 113. num. 10. vbi à n. 1. per hunc text. resoluit cæteris paribus magis esse habendam fidem testificantibus virum esse potentem, quam dientibus frigidum.

6 *Virginitas priuilegio.*] De priuilegiis virginitatis, eiusque laudibus, vide D. Thom. 2. 1. q. 152. Sot. lib. 4. sent. dispu. 49 q. 6. art. 2. Pelag. de planctu Ecclesiæ, lib. 2. cap. 8. 1. Illud autem non est partu pendendum, quod in tanta virtutis præmium particularis vita prorogare dignatus est Deus, vt anctior vita, & mortis cognoscatur, S. Joan. cap. 1. nam eo Dauid Episcopus Scotus vixit ultra annum 170. vt tradit Olaus lib. 4. cap. 4. & Seurus in virginitatis, & sanctitatis meritorum vixit ad annum 300. vt tradit Petr. Natal. in eius vita, potest enim natura, & arte mors retardari, non tamen vitari. Franc. Vallef. lib. 6. contrarie. cap. 1. Et de priuilegiis honestatis ex professo egit Conflitatus noſter Bened. Aegid. Nam castitas pretiosissima omnium, maximaque posſeffio, vt ait Magnus Basil. lib. de virginitate, & dignitas magna, quia hominem Deo simillimum facit. Ego ipſe de off. & potest. Episc. p. 1. tit. 2. gloss. 8. n. 9. vbi per totam illam glossam plura de caſitate dixi, quibus addo D. Th. 2. 2. q. 151. art. 1. cum seqq. Less. de iustit. lib. 4. c. 2. dub. 13. Illud. D. meus Roder. Cunha in comm ad cap. de iis 5. n. 4. dispu. 8. Riberam & Blasium Viegas super illud Apocal. 1. 4. *Virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque erit.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis iudicibus fidem faciunt coram secundis.*
- 2 *Acta originalia quæ dicantur, ostenditur.*
- 3 *Acta apud quem iudicem remanere debent, ostenditur.*
- 4 *Acta processus, & attestations habita apud unum iudicem fidem faciunt apud alium successorem.*
- 5 *Confessio litigantium admittitur in probando contentacionem processus.*
- 6 *Probationes post publicatas semel attestations iterum recipi possunt, vbi priores non extant.*

Tom. I.

7 *Tractare, & tractatus multipliciter in iure dicuntur.*

C A P. Cùm bonæ. X V. & fin.

Gregor. IX.

Acta originalia, quæ remanerunt apud primos iudices, habent vim si transferantur ad secundos iudices, & si non habent, accipiuntur de nouo probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiqu. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Joan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Felin. Henric. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 145. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 256. remissiū Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Acta originalia.] Quæ sint acta originalia explicare gloss. & Doctores in l. 2. ff. de fide instrum. & in cap. 1. illo tit. omnes per text. ibi, verbo, originalia, in cap. quoniam contra, supra hoc tit. post alios Couart. præf. cap. 19. à princ. vbi ex communi resoluti originali in proposito appellati publicam scripturam, quasi origo sit ipsius actus, & omnium exemplarum, quæ deduci, & adduci debent, licet aliquando originalia dicantur ea, quæ authentica sunt, iuxta communem in d. cap. 1. & in d. l. 2. tradit idem Couart. *ditio loco*, vbi in sequentibus numeris explicata, & quando hæc originalia differant à protocollis, de quibus in autb. de tabellionibus, §. vii. vbi gloss. & Doctores.

Apud priores iudices remanisse.] Ergo apud iudices acta manere debent, vt per Boët. decis. 15. num. 4. & 15. Sed dubium facit quod talia acta originalia necessarii remanere debent apud notarium, qui eadem scriptis, ad quem recurrendum est super his, de quibus dubium, vel controversia fuerit, cap. quoniam contra, vers. & omnia, sup. hoc si. ibi, ita quod originalia penes scriptores remaneant, vbi notant Doctores, vt per Felin. not. 7. Bero. n. 5. tradit Couart. d. c. 19. n. 2. verf. de his. Cui difficultati non satisfacit gloss. 1. hic, dum sentit alternatiuē, vel apud notarium, vel apud iudicem posse originalia remanere, siquidem repugnant verba d. cap. quoniam, vnde inter alios intellectus, de quibus per Bero. d. num. 52. communiter receptum est cum Joan. Andr. in d. cap. quoniam contra, quem alij sequuntur ibi, Abb. Felin. & omnes hic, communis ex Boët. d. n. 4. prædictum cap. quoniam, cum similibus procedere attento iure: at verò hic referri factum, quia scilicet de facto potius, quam de iure remanerant acta originalia apud priores iudices, id quod non approbat is text. quippe qui supposita ea facti contingentia explicat quid agendum sit, & qualiter eadem acta remitti debeant ad alios iudices. Vnde cùm Papa principaliiter non decidat apud quem originalia remanere debeat; vtique in eo, quod refert apud indicem remanisse, supponendi sunt termini in quibus id iure fieri potuit, veluti quia pendente lite, index acta retinebat, vt eadem examinaret, & super dubio aliquo interroqueretur, & pronuntiaret. Notabis ex hoc text. iuxta communem intellectum quod licet acta originalia non repertiantur apud notarium, qui attento iure eadem referuare debet, sed apud alium ad quem iure communis non pertinet, adhuc fidem faciunt, ex Abb. Aretin. Felin. & aliis hic, tradit Ang. per text. ibi in l. qua, §. vii. vbi Alex. & alijs ff. de cendo.

Ad nostram presentiam remittatis.] Ergo acta processus, & attestations habita apud unum indicem, fidem faciunt apud alium successorem, qui de eadem causa cognoscit, ut hic notant omnes, text. vbi gloss. & communis in cap. causam, que 11. de testib. 1. mortua 6c. vbi gloss. & communis, ff. de indic. post alias Menoch. de arbitr. q. 33. & n. 8. Decif. Pedem. 1. num. vlt. Mafcard. de probat. conclus. 33. à princ.

Vtrum autem attestations recepta in iudicio incompetenti alij competenti in quo ab eisdem partibus litigatur, remittantur, & faciant fidem, dubium est non contentendum. Partem affirmatiam sufficiere videtur Bald. in l. 1. col. fin. ff. de foris, Decian. n. 9. & 10. & in cap. at si clerici, de indic. refert alios Mafcard. de probat. conclus. 43. num. 24. Pro quibus facit primò, quia iudicium sacerdotiale respectu clerici dicitur iudicium incompentens, probat text. in cap. 2. & in cap. si diligenter, de foro comp. & tamen a attestations in iudicio sacerdotiale contra clericum, recepta contra eundem in iudicio Ecclesiastico admittuntur, & faciunt fidem, ut videtur probare text. in cap. multi 2. quæst. 1. vers. nos vero, ipsi, sine sacerdotiale, & c. Facit secundò, quia si prædictæ attestations in iudicio competenti non admittentur, non fieret aliquo modo condemnatio, arg. text. in cap. at si clerici, in princip. de indic. constat autem per tales attestations fieri condemnationem per indicem competentem, ut videtur probare text. vbi DD. communiter in cap. ultim. de res. foliat. & in cap. 1. de accusation. in 6. ergo, &c.

Contrariam tamen sententiam obseruat communis, vt per Clar. 6. fin. quæst. 36. num. 49. Mafcard. vbi supra num. 2. Pro qua facit, quia vbi index incompetens est, statim redditum nullum iudicium illius, ex reg. l. 1. & 2. C. si à non competenti indicem, constat autem attestations, & acta gesta nulliter in iudicio nullo nullam fidem efficere, iuxta resoluta per DD. in d. cap. at si clerici, facit decisio text. in l. pen. ff. si certum per.

Ego vero resoluendum puto attestations eatus fidem facere & probationem in alio iudicio, quatenus in iudicio omnino, vel ex partium consensu competenti recipiuntur, quæ vero apud indicem omnino incompetente & prohibitum recipiuntur, non illam fidem efficere, nec esse admittenda in alio iudicio competenti, constat namque prædictas attestations eatus fidem facere, quatenus valida sunt, arg. text. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re indic. Unde cùm valeant attestations, quæ recipiuntur in iudicio competenti, vel ex se, vel ex partium prorogatione, minimè vero illæ, quæ sunt recepta in iudicio omnino incompetenti, & improrogabili, iuxta text. in d. cap. at si clerici, merito effectum est ut illæ faciant fidem, minimè vero istæ, quæ in tali iudicio recipiuntur. Accedit quodd testes ad faciendum fidem, oportet ut indiciales sint, qui quidem tales efficiunt si respectu illius indicij recipiens propriè & verè index sit in illa causa, de qua agitur, iuxta text. in cap. forus, de verbor. signis. ac proinde chm solum dato indicem competenti simpliciter, vel ex partium prorogatione propriè, & verè index esse dicatur, & indicium sufficiens existat, minimè vero si incompetens omnino proponatur, merito dicendum est respectu illius attestations receptas fidem facere, non vero respectu istius si in hoc fuerint recepta.

Qua retenta explicatione non obstant supra adducta pro prima sententia. Ad primum enim de text. in d. cap. multi, respondeatur text. illum esse reducendum ad terminos habiles, ita ut loquatur de clericis.

co convicto in iudicio sacerdotiale competenti, & legitimo respectu ipsius clericis, convicti; sic alia sententia prolatæ à indicem sacerdotiale, vbi ad illum spectat cognitio, parit exceptionem rei indicatae, si opponatur apud Ecclesiasticum indicem, iuxta text. in cap. fin. de exceptione, in sexto. Ad secundum satis si dicat ita illa in d. cap. fin. & in d. cap. 1. procedere in illis casibus, in quibus iudicium non est nullum ex defectu competentiæ, sed ex alio longè diverso, qui totaliter non annulat attestations receptas, prout eleganter considerat Valafæ. consil. 65. n. 3. vers. illud.

Cum non reuocetur in dubium, &c.] Ergo in probans do contestationem præcessisse admittitur litigantium confessio, ut notant Abb. num. 4. Bald. Aretin. Felin. Dec. & omnes h[ab]it[er] idem Felin. in cap. de causis, n. 6. & in cap. cum causam, n. 19. sup. hoc tit. Boët. decis. 15. n. 5. Roman. sing. 2.

Recipiat pars probations.] Quæ etiam post receptas, & publicatas semel attestations iterum recipi possunt, vbi priores non extant, & diligenter quæstæ non inueniuntur, ut satis probat hic text. ex quo ita notant Doctores sic intelligentes gloss. 3. hic, resoluta post multos Gabr. lib. comm. tit. de testib. conclus. 11. num. 7. 5.

Tractatum.] Quamvis tractare, & tractatus in iure multiplicantur dicuntur, ut latè Rebuff. in l. Marcellus, ff. de verb. signis. nihilominus hic, & passim alibi, proprio loquenda tractans importat colloquium, vel discussionem, per quam de re aliqua ante ultimam illius conclusionem agitur, ut notant Felin. & Dec. vbi in fine, Tiraq. de retract. lig. ad fin. tit. n. 31. Menoch. de arbitr. casu 470. à princ. Rebuff. d. loco.

In gloss. De compositione, fin. ibi, ad quam indicem primò dare debens operam. Intellige ex honestate suadendo, & exhortando non vero cogendo, cap. ult. ibi, poteris, vbi gloss. & Doctores, de translat. aut. ut litigantes iurant, & vlt. ibi, cogere, &c. Duen. reg. 30. Padil. in rubr. C. de translat. a n. 9. Molin. de primog. lib. 4. 8. n. 30. limitantes non tantum in supremo Principe, iuxta cap. cum inter 16 in prim. de elect. ibi, ad compendendo cogit, quem ad id notant multi, ut per Padil. d. loco à n. 11. verum etiam in inferiore, vbi partes du litigant, siquidem eas ad compendendum potest index compellere, obseruant plerique, ut per Felin. Padil. n. 14. Molin. d. loco, Perez l. 1. gloss. 2. tit. 8. lib. 1. Ordinari.

De Testibus, & attestations.

TIT. XX.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Testis materialis qui Doctores tractent, citantur.
- 3 Testis duplex est, alias interior, alias exterior.
- 4 Testis interior dicitur ille, qui de rebus interioribus deponere potest.
- 5 Testis exterior appellatur ille, qui de rebus exterioribus per aliquem sensum corporeum depositis.
- 6 Testis definitur ut sit legitimus probator super statutum causa alterius adductus.
- 7 Attestatio definitur ut sit legitima probatio facta per vocem illius, qui super statutum causa alterius adducitur.

8 Attestatio